

1981/82:132

Onsdagen den 28 april fm.

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1981/82:2514 till lagutskottet

1981/82:2515 till skatteutskottet

3 § Alkohol- och narkotikamissbruket, m. m.

Föredrogs

skatteutskottets betänkanden

1981/82:50 om åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket (prop.
1981/82:143 delvis) och

1981/82:52 om höjning av skatten på alkoholdrycker, m. m. (prop. 1981/
82:202).

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Dessa båda betänkanden debatteras i ett sammanhang, och yrkanden
beträffande båda betänkandena får framställas under den gemensamma
överläggningen.

Anf. 2 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill i inledningen av denna debatt anlägga några mer
generella synpunkter på den debatt som under senare år har förts när det
gäller alkohol och narkotika.

Man kan konstatera att frågorna som gäller alkohol- och narkotikapro-
blemen har stått i fokus för debatten och diskuterats mer engagerat än
någonsin tidigare, men också på ett mer realistiskt sätt än kanske någonsin

tillförne. Därför har intresset kring missbruksproblemen både breddats och fördjupats.

Bakgrunden till debatten har varit den oroande utvecklingen av alkoholkonsumtionen och alkoholskadorna, liksom av narkotikamissbruket.

Den proposition som ligger till grund för skatteutskottets betänkande 50 och som riksdagen i dag skall diskutera är den första proposition som tar upp alkohol- och narkotikafrågorna gemensamt. Det finns inga enkla patentröslningar av de stora och komplicerade problem som missbruket av alkohol och narkotika utgör. Det måste till mångfasetterade åtgärder på både kort och lång sikt för att få framgång i detta arbete. Regeringen har därför föreslagit en rad åtgärder över ett brett fält, inriktade på att minska såväl tillgången som efterfrågan på alkohol och narkotika. Efterfrågan på narkotika för icke-medicinskt bruk vill vi självfallet helt och hållet bli av med.

Utöver de åtgärder som berör tullens insatser i narkotikabekämpningen begränsas dagens debatt till ett par av de alkoholpolitiska åtgärderna i förslaget, där lördagsstängningen av systembutikerna har tilldragit sig det största intresset i den allmänna debatten.

Riksdagen har slagit fast det övergripande målet för vår alkoholpolitik – att minska den totala konsumtionen för att därmed minska skadorna. När det gäller narkotikan är vi, som jag nyss nämnde, överens om att inget annat bruk av narkotika än det som är medicinskt betingat kan accepteras. Allt annat bruk är missbruk.

För att åstadkomma en reell förbättring på missbruksområdet måste drogfrågorna sättas in i sitt sociala och samhällspolitiska sammanhang.

Både alkoholmissbruk och narkotikamissbruk kan vara uttryck för sociala och psykiska svårigheter, där orsaken oftast finns att söka i samhällets egna brister.

Kampen mot missbruket är i högsta grad en fråga om att förhindra dess uppkomst och spridning. Både droganvändningen och missbrukets orsaker måste bekämpas.

Sociala brister måste angripas. Vi vet att en materiellt sett positiv utveckling i vårt land i många avseenden samtidigt har kommit att innebära påfrestningar, som kan vara en grogrund för missbruk.

Den kraftiga folkomflyttningen under 1960-talet och 1970-talets första hälft tvingade fram dåligt planerade bostadsområden, präglade av anonymitet och rotlöshet. Folkomflyttningen medförde i många fall att sociala relationsnät bröts upp och att den informella sociala kontrollen minskade. Social utslagning, kriminalitet, alkohol- och narkotikamissbruk, stress och mänsklig isolering ökade till följd av den koncentrationspolitik som fördes under denna period.

I dag ser vi konsekvenserna av denna politik, och vi måste på allt sätt försöka reparera dess brister. Vi måste också möta brister i arbetsmiljön och otillfredsställande boende- och fritidsmiljö.

Arbetslöshet är ett gissel för varje människa som drabbas av den. Därför är de insatser som regeringen gjort och gör för att bekämpa arbetslösheten och upprätthålla sysselsättningen ofantligt betydelsefulla också när det gäller att

bekämpa missbruk av alkohol och narkotika.

Vi måste också verka för ett öppnare samhälle med en djupare kontakt och gemenskap mellan människorna. Den enskildes vilja till ansvar och inflytande måste tas till vara. Vi måste stärka motståndskraften mot missbruk på alla områden.

Bland de direkt målinriktade insatser som med framgång prövats är att genom informationsinsatser och opinionsbildande arbete söka påverka alkoholvanorna. En annan väg är att minska alkoholens tillgänglighet genom olika typer av restriktiva åtgärder.

Intresset för åtgärder som syftar till att begränsa alkoholens tillgänglighet har ökat både i Sverige och i andra länder under senare år. Erfarenheter tyder på att inte bara den totala konsumtionen utan också missbruket minskar när tillgängligheten minskar.

Under de senaste åren har vi kunnat konstatera en stadig minskning av alkoholförsäljningen. Den mest påtagliga minskningen har skett under de två senaste åren. Räknet per vuxen svensk och mätt i ren alkohol var spritförsäljningen under 1981 mindre än någon gång under de åtta sista åren före motbokens borttagande 1955.

Det finns skäl att anta att denna glädjande konsumtionsminskning är en kombinerad effekt av en målmedveten opinionsbildning och en aktiv prispolitik.

Prissättningen på alkohol är ett av de viktigaste instrumenten för att hålla tillbaka konsumtionen. En aktiv prispolitik är nödvändig också i framtiden, och som ett led i den konsumtionsdämpande politiken har regeringen föreslagit en skatthöjning på sprit fr. o. m. den 1 maj. En generell höjning av skatten på samtliga alkoholdrycker föreslås fr. o. m. den 1 januari 1983.

Reglerna för etablering av systembutiker är ett annat viktigt instrument för samhällets kontroll över utbudet av alkohol. Också i fortsättningen måste nyetablering av systembutiker ske med stor försiktighet.

Till etableringspolitikens viktiga frågor hör inte bara frågan om etablering av en systembutik skall ske i en kommun, utan också *var* en eventuell butik skall ligga och butikens storlek.

Enligt min mening är det viktigt att man lokalt i kommunerna får göra en bedömning av var systembutiker skall ligga. De sociala aspekterna måste utgöra en av de viktigaste faktorerna i denna bedömning. Jag har därför föreslagit att alla ärenden om förläggning av systembutiker skall remitteras till kommunfullmäktige i berörda kommuner.

I maj förra året beslutade riksdagen om ett försök med lördagsstängning av systembutikerna under perioden juni–september 1981. Till grund för beslutet låg ett förslag från regeringens samordningsorgan för alkoholfrågor och den proposition om vissa åtgärder inom alkoholpolitiken som regeringen presenterade för riksdagen förra våren. Försöket med lördagsstängning möttes av många med stor skepsis, men det visade sig under försökets gång att denna inställning radikalt förändrades. Utvärderingen av försöket visade också entydigt positiva effekter. En viktig erfarenhet av försöket var det

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

minskade antalet omhändertaganden av berusade och det minskade antalet ingripanden vid lägenhetsbråk. Bakom siffrorna – ca 5 000 färre omhändertaganden och ca 900 färre lägenhetsbråk – finns kanske lika många familjer som fick uppleva ett antal sommarhelger utan sprit och slagsmål.

När det gäller försäljningen av alkohol kunde vi inte utläsa någon entydig effekt. Totalförsäljningen av alkohol under veckans övriga dagar var dock mindre under de aktuella sommarmånaderna än under samma period sommaren innan.

Den expertgrupp som gjorde utvärderingen av försöket lät också genomföra en undersökning om allmänhetens inställning till lördagsstängning av systembutikerna. Undersökningen visade att försöket haft stöd av en majoritet av allmänheten, och att ett beslut om permanentning av lördagsstängning skulle få ett brett stöd. 56 % av de tillfrågade i undersökningen var positiva till ett sådant beslut.

Jag har därför föreslagit att systembolagen skall vara stängda på lördagarna fr. o. m. den 1 juli i år. Kritiker har anfört att det skulle innebära en inskränkning av servicen. Självfallet blir det en effekt, men jag menar att den begränsning det innebär – att inte kunna köpa alkohol på lördagarna – är en liten uppoffring för oss alla när vi ser vilka positiva effekter en sådan åtgärd har för en begränsad, men ändå relativt stor grupp av våra medmänniskor. Jag är mycket glad över att det finns så många människor som solidariskt ställer upp bakom beslutet. Jag tror att detta är en av de mycket positiva effekterna av de senaste årens intensiva alkoholdebatt. Den har gjort människor medvetna om det ansvar de har, inte bara för sig själva och sin egen kropp utan också för sina medmänniskor.

Jag konstaterar också med tillfredsställelse skatteutskottets tydliga ställningstagande.

Herr talman! I propositionen föreslås också ändringar i lagstiftningen om tillstånd till servering av alkoholdrycker. Förslaget innebär att ett redan givet tillstånd skall kunna återkallas, då tillståndshavaren inte betalar sina skatter och avgifter eller på annat sätt visar ekonomisk misskötsamhet. Beslut om indragning av tillstånd förutsätts ske i samråd med berörda myndigheter. Detta förslag innebär att vi vill garantera att seriösa intressenter skall kunna hävda sig i konkurrensen.

De förslag som jag har berört i mitt inlägg och som i dag står i fokus för riksdagens debatt är – det vill jag betona – delfrågor, som var för sig ingalunda kommer att innebära någon lösning på alkoholproblemen. De får heller inte ses som isolerade åtgärder. De är bara en del av ett samlat åtgärdsprogram på det alkoholpolitiska området.

Även om varje del för sig kan framstå som mindre betydelsefull i förhållande till de stora problem som den vill angripa, kan dock helhetseffekten bli betydande, om man lägger samman delinsatserna.

Jag vill också betona att det finns anledning att återkomma till dessa frågor, när riksdagen i maj skall diskutera övriga delar av propositionen om alkohol- och narkotikamissbruk. Då kommer det opinionsbildande arbetet

att stå i fokus tillsammans med frågor som rör utveckling av vård och behandlingsmetoder.

Herr talman! Vi har av de senaste åren kunnat konstatera att det är möjligt att bedriva en framgångsrik drogpolitik, när man samarbetar väl på ett brett fält. Det är min förhoppning att vi skall kunna gå vidare på denna väg och att den drogpolitiska debatten skall omfatta problemen i hela deras vidd och utgå ifrån en helhetssyn på människan och hennes problem. Debatten har präglats av stor uppslutning och en stark enighet om nödvändigheten av att nå resultat. Denna enighet och det allvar som har kännetecknat drogdebatten måste vi vidmakthålla för att vi tillsammans skall kunna nå framgång i detta viktiga arbete.

Anf. 3 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Låt mig först, när vi nu behandlar proposition 143 om åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket, säga att det enligt min uppfattning är mindre lämpligt att i en och samma proposition koppla ihop problemen med alkohol och narkotika. Varje som helst bruk av narkotika är skadligt och farligt, medan en liten eller måttlig konsumtion av alkoholhaltiga drycker inte alls behöver ha några negativa verkningar.

Vi har från moderat håll inget att erinra mot de åtgärder som i propositionen föreslås mot narkotikan, utan våra reservationer gäller enbart alkoholproblemen. Det råder ingen som helst motsättning när det gäller betydelsen av att komma till rätta med alkoholmissbruket, men när det gäller val av medel skiljer sig vår uppfattning en del från propositionen. Vi finner således inte att utvärderingen av de fyra sommarmånaderna i fjol med lördagsstängda systembutiker har givit så påtagligt goda resultat, att det skulle vara motiverat med en permanent lördagsstängning. Den expertgrupp som på regeringens uppdrag har utfört undersökningen anger själv att det alkoholpolitiska värdet av lördagsstängningen är diskutabelt. Det finns inga belägg för att den totala alkoholkonsumtionen har minskat. Inte heller har man kunnat spåra någon minskad skadegörelse eller någon minskning av personskador i samband med trafikolyckor.

Utskottsmajoritetens tillstyrkan av en permanent lördagsstängning är också mycket försiktigt skriven, och man vill på intet sätt övervärdera den alkoholpolitiska betydelsen av reformen. Utskottet lägger också in en brasklapp genom att påpeka att beslutet kan ändras med kort varsel om det skulle visa sig framöver att fördelarna med lördagsstängning inte uppväger nackdelarna. Ur personalsynpunkt är det nog inte så lätt att efter ett beslut om permanent lördagsstängning få de anställda att ställa upp på lördagsjobb igen.

Vi reserverar anser inte att underlaget från den period förra sommaren då vi hade lördagsstängt är tillräckligt och resultatet inte så positivt att det uppväger de påtagliga nackdelar ur servicesynpunkt som en permanent lördagsstängning innebär, inte minst för dem som bor i glesbygd och har långt till ett centrum och för dem som arbetar från måndag morgon till fredag eftermiddag, dvs. under den tid då systembutikerna håller öppet.

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och narkotikamissbruket,
m. m.*

Onsdagen den
28 april 1982.

*Alkohol- och
narkotikamissbru-
ket, m. m.*

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservation nr 1. Skulle detta yrkande falla i en förberedande votering kommer jag i andra hand att stödja reservation nr 2, som innebär en ettårig försöksperiod med lördagsstängning.

I reservation 3 går vi på mycket goda grunder emot lagförslaget att försummelser att betala skatter och sociala avgifter skall kunna medföra att serveringstillstånd av alkoholdrycker skall kunna dras in. Rent praktiskt skulle det gå till så att kronofogdemyndigheten ålades att underrätta tillståndsmyndigheten när någon försumlighet är för handen. Utskottsmajoriteten är mycket tveksam och förordar viss försiktighet vid tillämpningen, samtidigt som man inte anser sig böra avvisa lagförslaget. Jag förstår så väl tveksamheten, då det enligt vår uppfattning är både betänkligt och stötande och förvisso kan uppfattas som myndighetsmissbruk att hota en näringsidkare att dra in ett tillstånd som kan vara helt avgörande för vederbörandes möjligheter att få en rörelse att gå ihop. I vart fall minskar ett sådant indraget tillstånd säkerligen näringsidkarens möjligheter att göra rätt för sig.

Knäsätts nu den här principen är fältet uppbrutet, och även andra yrkesgrupper kan komma i skottgluggen, exempelvis åkare som kan få sina trafikillstånd indragna om de ligger efter med skatten. Det är väl knappast någon önskvärd utveckling. Kampen mot den ekonomiska brottsligheten bör förvisso föras med andra medel än vad som här föreslås i propositionen.

Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Reservation nr 6 och reservationen till skatteutskottets betänkande nr 52 kommer senare att tas upp av Bo Lundgren.

För andra gången har jag tillsammans med några andra moderater motionerat om en utvärdering av mellanölsförbudet. Första gången, 1979, avslogs motionen med den motiveringen att det då gått alldeles för kort tid från tidpunkten för förbudets ikraftträdande. Årets motion avvisas med motiveringen att det nu gått alldeles för lång tid. Kommentarer torde därvid vara överflödiga. Det förefaller som om man vill undvika en opartisk utredning om verkligen mellanölsförbudet har haft någon positiv effekt på ungdomens alkoholvanor.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 5.

Anf. 4 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Det råder i dag en ganska stor och bred enighet i fråga om bekämpningen av alkoholproblemen i samhället. En grundläggande tanke inom alkoholpolitiken är bl. a. att privata vinstintressen skall hållas utanför alkoholhanteringen. Den tesen är väl alla politiker och politiska partier villiga att i dag ställa sig bakom.

Tänk om vi kunde vara lika överens om att livsmedelslagstiftningen skulle få gälla även alkoholhanteringen! Då skulle dagens debatt vara fullständigt överflödig. Livsmedelslagstiftningen förbjuder nämligen försäljning av produkter som kan skada människan.

Hade vi inte en alkoholtradition i landet, skulle alkohol över huvud taget inte få säljas fritt. Jag vill belägga mitt påstående med att citera föredragande

statsrådet, när hon i proposition 1981/82:143 under rubriken Alkoholkonsumtion och skadeverkningar anför följande:

”Data från kroppssjukvården visar att allt fler människor har fått svåra medicinska alkoholskador. Enligt en undersökning i Uppsala sjukvårdsregion fördubblades exempelvis antalet vårdtillfällen med diagnosen levercirrhos (skrumplever) från mitten av 1960-talet till år 1976. Enligt samma undersökning trefaldigades under dessa år antalet vårdtillfällen med diagnosen pancreatit (inflammation i bukspottskörteln). Dödsorsaksstatistiken visar samma utveckling. Antalet dödsfall orsakade av alkoholpsykos, levercirrhos vid alkoholism och alkoholism ökade under 1970-talet från drygt 300 per år till närmare 800. Enbart dödsfallen med alkoholrelaterad levercirrhos ökade enligt dödsorsaksstatistiken från ca 160 till drygt 400, dvs. med omkring 150 procent.”

Skadeverkningarna är omfattande för missbrukarna, deras anhöriga och samhället. En framgångsrik alkoholpolitik måste bygga på samförstånd mellan nykterister och alkoholkonsumenter. En av dess grunder är insikten att det krävs solidaritet och hänsyn gentemot de medmänniskor som är eller riskerar att bli alkoholskadade. Föräldraansvaret och de vuxnas goda föredöme har också avgörande betydelse för möjligheterna att minska alkoholförbrukningen.

Missbruket måste bekämpas både genom insatser för t. ex. bättre gemenskap i samhället, full sysselsättning och meningsfull fritidsverksamhet och genom insatser för att minska drogernas tillgänglighet. Ungdomars och ideella organisationers initiativ till drogfria aktiviteter måste stödjas.

Den totala konsumtionen av alkohol måste pressas tillbaka för att skadorna skall minskas.

I det föreliggande utskottsbetänkandet 1981/82:50 har skatteutskottet behandlat propositionens olika förslag, varvid utskottsmajoriteten tillstyrkt förslagen. Ett flertal motioner har också behandlats i utskottsbetänkandet. I en av motionerna, 1981/82:2243 av Elver Jonsson och Kerstin Sandborg, har motionärerna understrukit vikten av en målsättning för minskningen av den totala alkoholkonsumtionen på en tioårsperiod. Motionärerna menar bl. a. att många av dem som i dag vårdas eller skulle behöva vård för sina alkoholproblem skulle ha stor hjälp av att inte ha inköpsrätt för alkohol. I förslag till åtgärder har motionärerna begärt utredning av frågan om avstängning från inköp hos Systembolaget.

I ett särskilt yttrande som har fogats till utskottsbetänkandet har Wilhelm Gustafsson och jag framhållit att det kan bli nödvändigt att införa någon form av inköpsbegränsning. Vi menar dock att det är rimligt att först pröva andra vägar för att nå de av samhället uppsatta alkoholpolitiska målen.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande 1981/82:50.

Alkoholbeskattningen är en av de viktigaste och mest effektiva delarna av alkoholpolitiken. Det är en av de delar som är förhållandevis oomstridda. Få människor förnekar att en slagkraftig alkoholbeskattning är nödvändig. Det finns anledning att anta att den alkohol som säljs utanför alkoholbeskatt-

ningens räckvidd vållar ännu större sociala skadeverkningar än den alkohol som säljs på Systembolaget.

Människors attityder till de olika alkoholdryckerna har inneburit att prispolitiken har försvagats. Vinkonsumtionen har ökat snabbt, och lättvin används nu i stor omfattning i direkt berusningssyfte, inte minst av flickor och pojkar i tonåren, som nu har mycket större tillgång till pengar än vad ungdomar hade för ett tjugotal år sedan. Lättvinspriserna har fått en förhållandevis stor betydelse för utvecklingen av bruk och missbruk. Prispolitiken består av en lång kedja av olika alkoholpriser.

Under hela 1960- och 1970-talen har beskattningen varit mer försiktig när det gäller starkvin och starköl än när det gäller starksprit. Det kan naturligtvis även i fortsättningen vara klokt att ha en särskilt hård beskattning av spriten. Men det har dessutom varit en påfallande eftersläpning när det gäller lättvinspriserna.

Priset på lättvinerna bör enligt min mening ytterligare skärpas genom en omläggning till höjda grundavgifter i så stor utsträckning att den sammanlagda beskattningen i verkligheten blir en skatteskärpning, vilket också framhålls i reservationen till skatteutskottets betänkande 1981/82:52.

Inte minst på grund av vinets betydelse när det gäller langning till ungdomar kan det vara motiverat att minska skillnaden mellan de olika dryckerna. Beskattningen av vin bör, om det alkoholpolitiska syftet skall renodlas, bättre följa mängden ren alkohol i den dryck som säljs. Vinbeskattningen har kommit att utvecklas så, att den motverkar de alkoholpolitiska syften det egentligen råder bred enighet om.

Eric Enlund har i motion 1981/82:1180 framhållit flera av de synpunkter som jag här har anfört, och reservationen till skatteutskottets betänkande 1981/82:52 innehåller i sak samma ståndpunkt beträffande beskattningen på lättvinerna, varför vi biträtt denna vid utskottsbehandlingen. I övriga delar yrkar jag bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande 1981/82:52.

Anf. 5 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Vad vi nu behandlar är två betänkanden från skatteutskottet, och det innebär att de alkoholpolitiska frågor som där berörs handlar om beskattningspolitik och till denna gränsande frågor. Ändå tas frågor som öppethållande av systembutiker och t. o. m. den alkoholpolitiska inriktningen upp. Det är en ordning som jag inte anser vara helt bra. Skatteutskottets befattning borde begränsas till rena beskattningsfrågor, och alla övriga aspekter borde behandlas som en enhet, och då av socialutskottet. En sådan ordning förordas också av den utskottskommitté som för en tid sedan överlämnade sitt slutbetänkande till talmanskonferensen.

I de två betänkandena nr 50 och nr 52 från skatteutskottet besvaras den del av motionen 2096 som behandlar metoder för prissättning när det gäller alkoholdrycker och den med anledning av propositionen väckta motionen 2231, där det påyrkas att 20 % av alkoholskattemedlen skall reserveras för stöd till kommuner och landsting för deras drogpolitiska verksamhet. I betänkandena tas ju också upp flera frågor som inte berörs i våra motioner.

och jag kommer att kommentera också vissa av dessa frågor.

I början av betänkandet nr 50 redogörs för det huvudsakliga innehållet i propositionen nr 143 som betänkandet bygger på och som gett möjlighet till väckandet av motioner utöver dem som lagts fram under den allmänna motionstiden.

I propositionen föreslås att ytterligare 7,5 milj. kr. skall tillföras för åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket. Man föreslår också vissa omdisponeringar av medel som skall möjliggöra förbättrad familjevård av missbrukare. När det gäller den sistnämnda satsningen anmäler vi i motionen 2231 stort tvivel och betonar att en sådan satsning nog måste följas upp och utvärderas. I motionen framhålls också att propositionen inte får tolkas så, att drogbekämpningen totalt i landet kommer att förstärkas genom de i propositionen föreslagna åtgärderna. Skälet är att den avgörande delen av drogbekämpningen ligger ute hos kommuner och landsting och att dessas resurser kommer att minska vida mer än vad som motsvaras av den centrala förstärkning som nu föreslås i propositionen. Regeringens ena hand tar tillbaka betydligt mera resurser från kommunerna än vad den andra handen nu centralt vill ge.

I motionen ges ett konkret exempel, från en av Stockholms randkommuner, på hur de indragna resurserna leder till social nedrustning också i vad gäller åtgärder för att motverka alkohol- och narkotikamissbruk. I motionen påpekas också att det är mycket positivt att totalkonsumtionen av alkoholdrycker minskat och att det är angeläget att denna utveckling kan fortsätta. Om nu kommuner och landsting, till följd av en minskning av resurserna, tvingas minska sitt engagemang i bekämpningen av drogmissbruket, riskeras att totalkonsumtionen åter kommer att öka och att den fördelaktiga trenden bryts. Vi pekar på att alkoholskatterna ger staten en inkomst på ca 7 miljarder kronor per år och att det vore rimligt att kommuner och landsting tilldelades en summa som motsvarar en femtedel av de influtna skatterna, för att användas i kampen mot alkohol och droger.

Frågan om lördagsstängning av systembutikerna har vi inte tagit upp i vår motion till propositionen. Jag vill emellertid påminna om att vi i vår motion i samband med beslutet om förra årets försöksperiod var mycket kritiska till den utformning denna försöksperiod fick och krävde minst ett år som en mera lämplig försöksperiod och att en så invändningsfri utvärdering som möjligt skulle genomföras. Vi menade att slutsatserna av den korta försöksperioden år 1981 måste bli osäkra och dåligt ägnade att ligga till grund för ett långsiktigt beslut. Nu grundar man ändå ett långsiktigt beslut på de gjorda erfarenheterna. Vi fick inte igenom vårt förslag i fjol men godtog ändå, om än med knot, att försöket genomfördes. När nu ett långsiktigt beslut fattas, är vi beredda att godta också detta under den bestämda förutsättningen att utvecklingen noga följs upp och en välgrundad utvärdering görs. Nu säger utskottet på s. 11 i betänkandet att så skall ske och att riksdagens beslut kommer att innebära detta om skrivningen godkänns. Under sådana betingelser kan vi således gå med på förslaget.

Jag skall också något kommentera det avsnitt i betänkande nr 50 som tar

*Alkohol- och narkotikamissbruket,
m. m.*

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

upp serveringstillstånden. Den socialdemokratiska motionen nr 2013 tar här upp frågan om kommunernas inflytande över dessa tillstånd och med tillstånden förknippade förekommande fall av ekonomiska oegentligheter. Man menar att det skulle gå lättare att komma åt ekonomisk misskötsamhet från tillståndshavare om kommunerna gavs ett avgörande inflytande i dessa frågor. Dessa förslag följs sedan upp i reservationen nr 2 till utskottsbetänkandet. Jag instämmer i den markering mot den ekonomiska brottsligheten som där görs och kommer att rösta med den reservationen vid den kommande voteringen. Samtidigt vill jag gärna säga att det också är bra att utskottet upptill på s. 15 i betänkandet nr 50 ger ett bestämt formulerat tillkännagivande till regeringen om behovet av ett effektivt ingripande mot spritservering vid diskotekdans för ungdomar. Att sådana arrangemang kan få ske strider ju direkt mot samhällets strävan att tillskapa icke kommersiella, positiva och drogfria ungdomsmiljöer.

Jag övergår med det nu anförda till betänkandet nr 52 om höjning av skatten på alkoholdrycker m. m. Här behandlas, som jag redan inledningsvis sagt, ett delyrkande ur vpk-motionen nr 2096 om åtgärder mot drogmisbruk. Detta delyrkande finns utbrutet i motionen nr 2097, som vad gäller motiveringen hänvisar till huvudmotionen. Det väsentliga i denna huvudmotion behandlas inte nu utan tas upp i socialutskottet. Vad det här handlar om är metoden för prissättningen på alkoholdryckerna.

Vi säger att inom vår drogpolitiska grundsyn också rymms restriktioner mot alkoholdrycker i en omfattning som kan upplevas som meningsfull av breda befolkningsskikt. Vi kan i detta sammanhang också tänka oss att använda priset på alkoholdrycker som ett konsumtionsåterhållande instrument. Priset på alkoholdrycker bör därför följa med den allmänna prisutvecklingen i övrigt. Att söka uppnå en sådan följsamhet genom att i efterhand och kanske i stora steg höja priset tror vi är en mindre bra metod. Vi förordar därför att priset på alkoholdrycker knyts till konsumentprisindex och regleras automatiskt utan att särskilda beslut behövs varje gång. Införs en sådan ordning kan avstämmningar då och då behöva göras, där man bestämmer sig för om prisrelationen mellan alkoholdrycker och andra konsumtionsvaror kan behöva korrigeras utifrån alkoholpolitiska utgångspunkter. Att som utskottet förordar hålla öppet för en beskattning av alkoholdrycker också utifrån statsfinansiella utgångspunkter tror jag är mindre lyckligt. Det pris som kommer att behöva sättas med utgångspunkt i ett alkoholpolitiskt synsätt blir säkert tillräckligt högt.

Nu vill inte utskottet gå med på en indexbindning av priset på alkoholdrycker. Motiveringen för avslag tycker jag inte är särskilt övertygande. Man hänvisar bl. a. till remissbehandlingen av APU:s förslag, där remissinstanserna fann övervägande skäl tala för att regeringen och riksdagen borde ha full frihet att vidta de skattemässiga och därmed också prispolitiska åtgärder som framstår som erforderliga. Man hänvisar till att beredningsgruppen anført att inte endast alkoholpolitiska utan också statsfinansiella skäl skulle kunna beaktas vid skatteuttaget. Men samtidigt säger utskottet att priset så nära som möjligt skall följa KPI och att det endast

undantagsvis skall få sjunka under detta. Jag har svårt att se varför dessa strävanden skulle behöva stå i motsättning till en generell knytning till KPI. Den här omskrivna handlingsfriheten har ju riksdagen hela tiden i alla fall. Jag vidhåller sålunda motionsyrkandet om alkoholprisets knytning till konsumentprisindex.

Slutligen några kommentarer till det som har sagts i debatten.

Jag har inte så mycket att säga om vad socialministern Karin Söder konkret anförde. Jag bara noterar att vi enligt vad hon sade kommer att få en ny debatt i de här frågorna i maj, och då tydligen med utgångspunkt i vad socialutskottet kommer att säga.

Däremot vill jag ställa en fråga till socialministern. Den har direkt anknytning till vår ena motion. Anser socialministern att den indragning av medel för kommunerna och landstingen som regeringen har förordat inte får några som helst verkningar för kommunernas och landstingens kamp mot droger och alkoholdrycker? Det är en sak som jag gärna vill att socialministern yttrar sig om.

Knut Wachtmeister sade att konsumtionen av alkohol i små mängder inte behöver vara skadlig. Nej, den "behöver inte" vara det, men den kan vara det. Skall man vara helt säker på att inte bli missbrukare skall man helt avhålla sig från att bruka. Då är man säker. Vilka som blir missbrukare vet man inte riktigt. Men en viss del av dem som någon gång har börjat bruka alkohol är förutbestämda att kunna bli missbrukare. Det finns alltså en risk även med att förtära små mängder. Det är inte helt riskfritt. Men i Knut Wachtmeisters "behöver inte" kanske ligger det jag här säger. Han kanske kan förklara det närmare själv.

Knut Wachtmeister tog också upp frågan om underlaget för det förslag som regeringen nu har framlagt. Som jag redan har sagt tycker jag att man kan godta förslaget med tanke på den utvärdering som utlovas i utskottsberäkningen, även om man i fjol var kritisk till att försöket genomfördes på det sätt som skedde. Därmed skulle, tycker jag, också Knut Wachtmeister kunna acceptera förslaget.

Knut Wachtmeister tog sedan upp frågan om avskaffandet av mellanölet. Jag tror att det är utomordentligt svårt att utvärdera effekterna av det långt efteråt. Mellanölet var en del av den alkohol och de droger som människor förtär. En sådan utvärdering tror jag därför är svår att göra. Men rent intuitivt har jag känslan att vi fattade ett riktigt beslut när vi avskaffade mellanölet.

Det är helt klart att vi fattade ett helt felaktigt beslut när mellanölet en gång infördes. Det var då det stora felet begicks. Det skedde när en våg gick över landet och drogliberalismen bredde ut sig. Inom exempelvis SSU, det socialdemokratiska ungdomsförbundet, kunde man tänka sig en "dansk" ordning också i Sverige med försäljning av alkoholdrycker i vanliga livsmedelsbutiker. I dag har SSU en helt annan uppfattning. Den överensstämmer nu mycket nära med den som de flesta nykterhetsvänner har.

Herr talman! Med det nu anförda yrkar jag bifall till motionerna 1981/82:2097 och 2231.

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

Anf. 6 ARNE SVENSSON (m):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande 1981/82:50, som riksdagen nu behandlar, tar upp förslag om åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket.

Stor enighet råder om angelägenheten av att komma till rätta med de stora problem som detta missbruk orsakar vårt land, även om det råder delade meningar om vilka åtgärder som kan tänkas ge det bästa resultatet. Bland de förslag som i den allmänna debatten har tilldragit sig det största intresset är lördagsstängda systembutiker.

När riksdagen i maj 1981 beslöt om en försöksperiod på fyra månader med lördagsstängt i systembutikerna fanns det åtskilliga som framförde betänkligheter mot en så kort försöksperiod. Man ansåg att den inte kunde ligga till grund för en säker utvärdering av åtgärdens värde för syftet att minska alkoholmissbruket och dess följder. Den utvärdering som nu har skett bekräftar också de farhågorna. Bedömningen är osäker och resultatet inte entydigt.

Visserligen har antalet omhändertagna berusade personer, antalet lägenhetsbråk, misshandelsfall och andra ordningsstörande handlingar enligt polisens statistik minskat under lördagar och söndagar, men om detta har berott på lördagsstängda systembutiker råder det delade meningar om, och några säkra slutsatser kan inte dras.

Det borde därför vara viktigare att riksdagen nu fattar ett beslut som innebär en ny försöksperiod med lördagsstängda systembutiker, omfattande ett helt år. Det kan ge ett bättre underlag för en utvärdering av just den här åtgärdens betydelse för en minskning av alkoholmissbruket och dess följdverkningar.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 2 i skatteutskottets betänkande 1981/82:50.

Anf. 7 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! När det gäller den övergripande målsättningen för vår alkoholpolitik finns det bred enighet om att vi måste minska den totala alkoholkonsumtionen. Det kan naturligtvis finnas delade meningar i fråga om vilka medel som skall användas och om huruvida de medel som föreslås verkligen leder till resultat eller bara skyler över något som existerar.

En delmålsättning är också att försöka främja en övergång från konsumtion av starkare alkoholdrycker till svagare sådana. Bl. a. mot den bakgrunden har man exempelvis sett till att beskattningen av lättöl i förhållande till annat öl är väsentligt lindrigare. Därmed försöker man styra över konsumtionen av öl som måltidsdryck till lättöl i stället för andra ölsorter, vanligt öl och starköl.

Beskattningen av vin, både starkvin och lättvin, är utformad på principiellt samma sätt som beskattningen av spritdrycker. Det innebär att man tar ut två olika avgifter i form av skatt. Man tar ut en grundavgift som är ett fast belopp per liter. Det uppgår för lättvinerna fram till den 1 januari 1983 enligt regeringens förslag till 3 kr. 70 öre. Man tar också ut en avgift på 36 % av

detaljhandelspriset. Den avgiften har blivit den mest betydelsefulla när det gäller hur andelen av den totala skatten tas ut. Den tas alltså i första hand ut i form av en procentavgift.

Den här utformningen av beskattningen leder för såväl lättvin som starkvin och spritdrycker till en sådan ökning av spännvidden mellan konsumentpriset för de allra billigaste vinerna och de något dyrare vinerna, att det för många människor kan bli svårt ur privatekonomisk synvinkel att köpa kvalitetsmässigt något bättre viner. Det har skett en väldigt kraftig prisstegring på de viner som ligger kvalitetsmässigt något över de allra billigaste. Det kan i sin tur leda till ett lägre intresse för att konsumera vin som alternativ till sprit och kan sålunda motverka övergången från starkare till svagare alkoholdrycker.

Mot denna bakgrund föreslås i den reservation som är fogad vid skatteutskottets betänkande nr 52 – en reservation som sju av utskottets ledamöter står bakom – att procentavgiften på lättvin, dvs. den avgiftsdel som skapar den här spännvidden mellan olika slags viner, sänks och grundavgiften höjs. Denna förändring skulle också motverka det förhållandet att de billigare vinerna beskattas så att priset per gram alkohol blir lägre än för öl. För de allra billigaste vinerna är det nämligen så. Genom att grundavgiften i en sådan omläggning höjs motverkar man den, som vi upplever det, tveksamma relationen att det är billigare per enhet alkohol att dricka billiga viner än att dricka öl.

Som sägs i reservationen och som tidigare i debatten har framförts av Olle Grahn kan man också överväga att höja grundavgiften mer än vad som erfordras för att ersätta det skattebortfall som kan bli följden av att man sänker procentavgiften.

Låt mig, herr talman, också påpeka att det inte enbart är i motioner till riksdagen och i skatteutskottet som den här saken har diskuterats. Socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor har föreslagit detsamma. I en skrivelse till regeringen har man t. o. m. gått längre. Jag tillåter mig att något redogöra för hur denna skrivelse från socialstyrelsens alkohalnämnd till regeringen är utformad och att citera några avsnitt ur den. Man säger t. ex. att skatteutskottet i sitt betänkande 1977/78:27 uttalade: "Utskottet förutsätter, att nämnden för alkoholfrågor kommer att uppmärksamta följande frågor om beskattningens betydelse för alkoholkonsumtionens fortsatta utveckling och att nämnden därvid också föreslår de åtgärder som kan betingas av icke önskvärda förskjutningar mellan olika varugrupper inom alkoholdrycksområdet."

Nämnden har sedan följt utvecklingen av försäljning och konsumtion av alkoholdrycker och konstaterar, sägs det, "att försäljningspriserna för kvalitetsviner i kronor räknat stigit mycket kraftigt de senaste åren, till skillnad från de enklare vinerna". Nämnden säger vidare: "Genom alkoholbeskattningens konstruktion har dessa ökningarna lett till olika stora prishöjningar i kronor räknat på kvalitetsviner." Det är alltså beskattningens utformning som har skapat problemet, och man gör följande ställningstagande: "Enligt alkohalnämndens mening bör inte den pågående utvecklingen av prisspännvidden mellan enklare viner och kvalitetsviner fortsätta.

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

Även människor med normala inkomster bör ha möjlighet att kunna köpa kvalitetsviner, därför att man kan förmoda, att vinkonsumtionen blir mera återhållsam och inte enbart sker i berusningssyfte om drycken i fråga har god kvalitet."

Detta är alltså ett ställningstagande från nämnden för alkoholfrågor inom socialstyrelsen. Den slutar med att föreslå en ändring av vinbeskattningen, vilken som sagt går längre än vad som föreslås i den reservation som jag här har talat för.

Majoriteten i utskottet avvisar de motionskrav som har ställts och går således av naturliga skäl emot det som sedermera har framförts av reservanterna. Ett av de få motiven är att om denna beskattning nu skall läggas om, så bör också beskattningen av spritdrycker kunna ändras. Man säger bl. a. att den dyraste konjaken används lika litet i rent berusningssyfte som de bättre kvalitetsvinerna.

Men, herr talman, det är faktiskt inte vad det är fråga om. Det finns till att börja med ett speciellt motiv till att ha denna typ av beskattning med grundavgift och procentavgift för spritdrycker, som inte på samma sätt finns för lättvinerna. Det är att vi har en inhemsk tillverkning av spritdrycker, vilket vi inte i någon nämnvärd grad har när det gäller lättvinerna. Jag skall dock inte utesluta att det finns en viss om än liten inhemsk tillverkning av lättviner. Det är för att inte missgynna den svenska produktionen i förhållande till utländsk produktion och import till Sverige som man en gång utformade dessa regler med grundavgift och procentavgift. Dessa skäl håller fortfarande, varför man inte behöver ändra beskattningsreglerna i fråga om spritdrycker. Om man sänker procentavgiften på spritdrycker och kraftigt höjer grundavgiften, kan följderna bli en övergång till hemtillverkning av spritdrycker, vilket ju är förbjudet. Det går alltså inte, som utskottsmajoriteten gör, att jämställa lättviner med spritdrycker i beskattningshänseende.

Det är dessutom så, som utskottets majoritet själv framhåller, att man skall ha en beskattning vars syfte är att främja övergång till svagare drycker. Då är alltså förändringar när det gäller lättvinet det intressanta och inte förändringar när det gäller spritdryckerna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen som är fogad till skatteutskottets betänkande 52.

Låt mig avslutningsvis ta upp en fråga som återfinns i betänkandet nr 50 från skatteutskottet. Det är den fråga som behandlas i reservation 6 och som rör vissa frågor om öl.

Reservanterna anser, i likhet med vad som framförts flera gånger tidigare i denna kammare, att det inte bör finnas något tillståndsvång för servering av öl i personalmatsalar. Vi fann det mycket märkligt en gång, när mellanölet förbjöds, att man samtidigt ändrade reglerna så att det blev tillståndsvång för servering av öl i personalmatsalar. När endast ett svagare öl fanns att servera, blev det också skärpta regler i fråga om tillstånd. Vi tycker att det är ett byråkratiskt krångel, vilket också statskontoret anfört.

Mot den bakgrunden yrkar jag bifall till reservation 6 vid skatteutskottets betänkande nr 50.

Anf. 8 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Vi har i dag den årligen återkommande överläggningen om hur landets alkoholpolitik skall se ut. Det ankommer på oss som lagstiftare att ange de lagliga ramar inom vilka alkoholhanteringen skall ske i vårt land.

Alla är vi nära nog överens om att fel sätt att umgås med alkoholen leder till stora skador – fysiskt, psykiskt och ekonomiskt. Den enigheten står sig dock inte så värst länge. När vi skall definiera vad som är fel sätt att umgås med alkohol, när man menar att gränserna har överträtts eller vilka metoder som skall användas för att förebygga skador eller olyckor, då är enigheten slut.

Efter flera år av alkoholiberalism har vi nu börjat att återgå till mera konventionella metoder i vår skadebekämpning. Vi räds inte längre att använda restriktionssystem som skapar en viss svåråtkomlighet. Vi vågar också höja skatten till en nivå då medelkonsumenten frågar sig om drycken är värd sitt pris.

Som jag sade inledningsvis, är inte alla överens om vilka metoder som är riktiga i kampen mot alkoholmissbruket. Det har dock gått att samla en majoritet i riksdagen – en praktiskt taget enig riksdag – som ansett att det gällt att pressa ned totalkonsumtionen. Insikten om att skadeverkningar och totalkonsumtion hör ihop har vuxit sig starkare. Detta har tagit sig uttryck i ett målsättningsuttalande.

Ett led i att göra alkoholen mera svåråtkomlig har bestått i ett försök med att hålla systembutikerna stängda på lördagar under en kort tid förra sommaren. Detta försök blev enligt den utvärderande expertgruppen så pass lyckat att man nu vill permanenta försöket. Man menar att man fått ett minskat antal berusade personer lördag och söndag. Man har fått ett minskat antal lägenhetsbråk. Förekomsten av misshandel och andra störande händelser har minskat.

Att få någon absolut klar bild av fyra månaders försöksverksamhet går kanske inte, men ändå är tendensen så pass klar, att det har blivit ett bättre ordningstillstånd, att man är beredd att göra någonting mera varaktigt. En stor majoritet av skatteutskottets ledamöter biträder därför förslaget om permanent lördagsstängning av systembutikerna.

Reservanterna Knut Wachtmeister och Bo Lundgren anser att lördagsstängda systembutiker är en drastisk åtgärd, som man inte skall tillgripa om man inte har garantier för att den kommer att leda till alkoholpolitiska vinster. Med så hårda krav på garantier som de båda moderatledamöterna här ställer lär det aldrig bli några ingripanden för att få ner den totala konsumtionen. Kallar man lördagsstängda systembutiker en drastisk åtgärd, så får man tydligen inte göra mycket.

Nu skjuter man glesbygdsborna framför sig och menar att det är deras servicebehov man tänker på, liksom andras som har ett vanligt arbete från

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

måndag till fredag. Som glesbygdsbo skulle jag vilja säga – och jag tror inte att jag är ensam – att vi skulle vara betydligt tacksammare, om vi kunde få service med livets nödtorft i stället. Tillgången till sprit är inte den viktigaste servicen vare sig på vanliga vardagar eller på lördagar, utan det är betydligt väsentligare service som blivit indragen för glesbygdshbefolkningen.

Vi kan också glädja oss åt att en majoritet av svenska folket är beredd att acceptera lördagsstängning, om man når ett alkoholpolitiskt resultat, och det menar expertgruppen att man ändå har gjort hitintills.

Mot denna bakgrund anser utskottet att vi nu bör genomföra lördagsstängning som en permanent företeelse. Det finns enligt utskottets mening ingen anledning att kalla ytterligare ett år av denna stängning försöksperiod. Det hindrar dock inte att man lätt kan göra utvärderingar av vad som har skett, när tillfället bedöms lämpligt.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under mom. 3 i skatteutskottets betänkande nr 50, vilket innebär avslag på reservationerna 1 och 2.

I fråga om serveringstillstånden vill regeringen något skärpa reglerna för starkare drycker än öl. Från socialdemokratiskt håll tycker vi att det är ett steg i rätt riktning, men det är inte tillräckligt. Vi menar att serveringstillståndets skötsel är en så grannlaga uppgift att den inte bör handhas av människor som använder tillstånden som ett led i den ekonomiska brottsligheten. Den som inte klarar konkurrensen med seriösa metoder bör heller inte betros med att servera alkohol. Vi är alltså beredda att göra också serveringstillstånden till ett vapen i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Men samtidigt är vårt ställningstagande ett bevis för att vi anser handhavandet av serveringen av alkohol så viktigt, att det endast bör anförtros åt oförvitliga personer. Enligt vår uppfattning är kommunen bäst skickad att lämna de upplysningar som behövs i de enskilda fallen och att bedöma företagarens lämplighet.

I reservation 4 föreslår vi en skrivelse till regeringen med begäran om förslag i den riktning jag har angett. I reservationen finns även förslag om insatser från de anställdas organisationer. Om detta kommer senare Anita Modin att tala. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Självfallet yrkar jag avslag på moderaternas reservation 3, som ju egentligen innebär att man ingenting alls vill göra åt den ekonomiska brottsligheten medelst serveringstillstånden. Huvudparten av moderaterna har egentligen av principiella skäl aldrig velat använda inskränkningar i alkoholhanteringen som medel att komma åt missbruk och annat elände. Man har sålunda exempelvis aldrig accepterat att mellanölet försvann från livsmedelsbutikerna, detta trots att alla undersökningar visat att det man ville uppnå i stort sett har uppnåtts. Den äldre ungdomsgenerationen med avancerade vanor gick troligen över till starköl, men inga nya barnkullar har blivit mellanölsmissbrukare, och nykterhetstillståndet bland de yngre årskullarna har blivit oerhört mycket bättre. Den totala alkoholemängden har ju också sjunkit avsevärt trots den mindre uppgången av starkölskonsumtionen. Jag ser reservationerna 5 och 6 som ett försök att gripa ett halmstrå

för att försvara en alkoholliberal linje som är på avskrivning hos de flesta andra.

När det gäller narkotika vågar man väl säga att det finns ett enhälligt avståndstagande från denna företeelse. I motsats till i alkoholfrågan fördöms av alla inte bara missbruket utan också bruket av narkotika i alla dess former. Oenigheten i utskottet rör sig om storleken av de resurser man anser sig ha råd att sätta in och hur känslig man vill vara när det gäller att använda dataregister o. d. Reservanterna bakom reservation 7 menar att den verksamhet som bedrivs med hundar för att avslöja narkotikasmuggling varit så framgångsrik att man bör ge tullen anslag till sex nya hundekipage. För att ytterligare effektivisera gränskontrollen vill vi reservera ge tullen 20 nya tjänster därutöver.

I samma reservation yrkas att riksdagen skall avlåta en skrivelse till regeringen, i vilken man begär att tullverket skall få tillgång till rikspolisstyrelsens spaningsregister via terminaler. Enligt vår uppfattning kan man knappast åberopa sekretesskäl mellan två myndigheter som båda arbetar för samma syfte, i detta fall för att försvara narkotikainförseln i landet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 7.

I utskottets betänkande nr 52 behandlas proposition 202, som är koncentrerad på pris- och skattefrågorna. Utskottet är enigt om att tillstyrka propositionens förslag på alla punkter utom en, och det gäller utformningen av skatten på vin.

Som Bo Lundgren redan har nämnt här ingår två skattekomponenter utöver mervärdeskatten i fråga om vinpriset. Dels är det en fast avgift som enligt propositionens och utskottsmajoritetens förslag från den 1 januari 1983 skall vara 13:30 för starkvin och 4:25 för lättvin, dels lägger man på det samlade priset en procentuell skatt som uppgår till 36 %. Detta innebär att skatten inte bara utgår efter dryckens alkoholstyrka utan också är en skatt på värdet. I princip är skatten lika på både vin- och spritdrycker, till sin konstruktion i varje fall, även om det beträffande spriten är fråga om en grundavgift per procent alkohol. Procentskatten på sprit är inte 36 % utan 50 %.

Nu vill reservanterna göra om beskattningsreglerna för lättvin så att grundavgiften höjs och procentavgiften i motsvarande grad sänks eller avskaffas. Resultatet av en sådan åtgärd skulle bli att viner som i sig själva är dyra skulle sänkas i pris, i vissa fall med avsevärda belopp. Sorter som flitigt har efterfrågats på världsmarknaden och därmed stigit i pris har fått detta pris ytterligare höjt genom procentskatten, men inte genom grundavgiften. Det här kan man gärna kalla en lyxskatt, för det är ett pris på det samlade värdet av alkoholdrycker. Detta vill nu reservanterna ändra på, och man använder det ganska förrådiska uttrycket att förbättra dryckeskulturen. Jag tycker att de här två sakerna, alkoholdrycker och kultur, egentligen inte hör ihop.

För min del tror jag inte att det skulle bli någon förbättring av nykterhetstillståndet om de dyra vinerna skulle bli billigare. Enligt utskottsmajoritetens åsikt har säkert de som har råd att köpa de dyraste sorterna också råd att betala den procentuella skatt som är förknippad därmed.

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och narkotikamissbruket,
m. m.*

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

I reservationen talar man endast om lättvin. I de motioner som föranlett reservationen görs ingen skillnad på lätt- och starkvin, och det är också svårt att se den skillnaden. I princip är ju skatten på spritdrycker uppbyggd på samma sätt, vilket gör att samma krav kan ställas på den om reglerna för spritdrycker förblir desamma. Menar man att priset på lättviner av alkoholpolitiska skäl är för lågt, vilket Olle Grahn och även Bo Lundgren var inne på, kan ju detta pris utan vidare höjas, utan att man därför sänker priset på dyrare sorter. Vill man ändra prisrelationerna ändå, tycker utskottsmajoriteten att det fördelningspolitiskt är felaktigt att göra det.

Jag vill säga några ord också med anledning av Per Israelssons anförande, som jag tycker var bra. Per Israelsson ville – på ett par punkter har jag vissa invändningar – således öronmärka en del av skatterna på alkoholen. Av principiella skäl vill utskottsmajoriteten inte vara med om det utan vill ta ut de skatter som bör tas ut, medan däremot alla utgifter skall tävla med varandra. Vi vill alltså inte öronmärka alkoholskatterna, dvs. att de skall gå enbart till alkoholvården eller att viss procent av dem skall gå till alkoholvården. Däremot har i varje fall jag ingenting emot ökade anslag till kampen mot alkoholen. Inte heller har jag någonting emot att kommunerna får ökade bidrag för sitt arbete med vården av de alkoholsjuka.

Vidare skulle man i princip kanske kunna acceptera att priset skall anslutas till konsumentprisindex. Men också här har vi sagt att det är riksdagen som bör fastställa priserna. Och om riksdagen gör det med ganska korta mellanrum, blir det ungefär samma resultat ändå. Samtidigt kan man då titta på prisets alkoholpolitiska betydelse i varje enskilt fall. Därför har vi inte velat gå med på förslaget om en anknytning till konsumentprisindex. Men vi tycker att de förslag som nu har lagts fram om att vi redan i januari skall få en anpassning till den högre prisnivån innebär att det blir så täta prishöjningar att vi också får en mycket nära anknytning till konsumentprisindex.

Herr talman! Med det som jag nu har sagt ber jag att få yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande 52, till de reservationer som jag tidigare har nämnt i skatteutskottets betänkande 50 och i övrigt till utskottets hemställan också i detta betänkande.

Anf. 9 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Erik Wörnberg tycker inte att det är ett drastiskt beslut att införa permanent lördagsstängning av systembutikerna. Och han säger att han som glesbygdsbo gärna är med om den uppoffringen. Det tror jag säkert, eftersom Erik Wörnberg inte använder dessa drycker. Men jag tror att det är många andra som har en avvikande uppfattning. Det gäller t. ex. massor av heltidsarbetande, som nu kommer att upptäcka att det under den tid då de är lediga inte finns någon möjlighet att handla i systembutikerna. I många familjer arbetar dessutom både kvinnan och mannen, varför inte heller maken eller maken har denna möjlighet. Vi skjuter alltså framför oss inte bara glesbygdsborna, utan också miljoner heltidsarbetande måttlighetsförbrukare av dessa drycker.

Erik Wörnberg säger att han hellre ser en bättre service när det gäller livets

nödortf. Den uppfattningen delar jag gärna. Det var också ett glädjande uttalande från Erik Wärnberg, eftersom det måste betyda att han inte ställer sig bakom sitt partis försök att försämrå servicen genom införandet av en affärstidslag som skulle hindra öppethållande på kvällar och söndagar i bl. a. livsmedelsbutiker.

Erik Wärnberg tror att mellanölsförbudet var ett bra beslut. Det råder olika uppfattningar i de utredningar som har gjorts om mellanölsförbudet. Därför är det egendomligt att utskottet har gått emot ett moderat förslag om en allsidig och opartisk utredning av mellanölsförbudet.

Beträffande serveringstillståndet säger Erik Wärnberg att vi moderater går emot alla förbud – och det är riktigt. Vi gör det av den anledningen att det råder en mycket stor tveksamhet om huruvida man skall koppla ihop serveringstillstånd med fullgörandet av skyldigheten att betala skatter och avgifter. Och jag konstaterar att Erik Wärnberg inte med ett enda ord berörde de olägenheter som de föreslagna reglerna när det gäller serveringstillstånd måste medföra. Han nämnde inte heller de möjligheter som finns att – när principen nu en gång är knäsat – utvidga den till andra områden. Ett exempel, som jag tog upp i mitt första inlägg, är åkarnas trafikstillstånd.

Anf. 10 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte bli långrandig. Jag vill bara erinra om att skatteutskottet – i samband med behandlingen av en motion som hade väckts i samma syfte som de motioner som nu har lett till reservationen om lättvinsbeskattning i skatteutskottets betänkande 52 – uttalade att den nämnd för alkoholfrågor som skulle finnas hos socialstyrelsen skulle ha till uppgift att följa frågor om beskattningens betydelse för alkoholkonsumtionens fortsatta utveckling och föreslå eventuella åtgärder. Nu har denna nämnd gjort detta. Den har kommit fram till att man bör göra en förändring, som t. o. m. är mer långtgående än den som föreslås i reservationen till skatteutskottets betänkande 52.

Regeringen har inte gått med på förslaget i skrivelsen. Det är i och för sig ganska naturligt, med tank på att riksdagens enda uttalande i denna fråga, som skedde vid behandlingen av skatteutskottets betänkande 1977/78:27, har varit att man inte skulle vidta denna förändring. Därmed var regeringen på ett sätt ganska bunden. Därför finns det anledning för riksdagen att nu följa rekommendationen från det organ som riksdagen själv en gång gav i uppdrag att studera beskattningens betydelse för alkoholkonsumtionen.

Anf. 11 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Erik Wärnberg och jag är i grunden egentligen överens i dessa frågor. Men när det gäller vissa tekniska saker är det klart att utskottets uppfattning och vad vi kräver i vår motion inte stämmer överens helt och hållet.

Erik Wärnberg säger att man i allmänhet inte går med på att örönmärka pengar för visst ändamål. Till detta vill jag säga att vårt motionsyrkande egentligen inte heller innebär detta i bokstavlig mening utan att vi yrkar på ett

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

riksdagsuttalande om att ca 20 % av alkoholskattpengarna skall tillföras kommuner och landsting för deras politik mot droger och alkoholdrycker.

Beträffande vårt förslag om indexbindning påstår Erik Wärnberg att man kan nå samma effekt genom rätt så täta prishöjningar och ha den framförhållning som nu föreslås. Med en sådan inriktning närmar man sig givetvis det som vi föreslår. Men som jag sade tidigare behöver det inte ligga någon motsättning i detta. Man kan ha indexbindning och ändå ha kontrollstationer, där man bestämmer sig för det relativa förhållandet mellan priserna på alkoholdrycker och på andra konsumtionsvaror.

Jag vill påminna socialministern om min fråga, som ännu inte har besvarats. Erik Wärnberg understöder tydligen min tanke att kommuner och landsting bör få förbättrade bidrag till denna verksamhet.

Anf. 12 OLLE GRAHN (fp) replik:

Herr talman! Erik Wärnberg och jag är tydligen fortfarande ganska överens om målet för prissättningen beträffande alkoholdrycker och framför allt viner. Vi skiljer oss kanske åt i någon liten utsträckning när det gäller lättvinerna. Jag hoppas dock att Erik Wärnberg noterade vad jag sade i mitt anförande, nämligen att vi ser en omläggning av lättvinsbeskattningen såsom ett medel att skärpa beskattningen på lättviner så att de blir mindre åtkomliga för ungdomar, som i dag genom langning tyvärr kommer över denna sorts alkoholdrycker.

Jag vill gärna betona att jag inte ser förändringen såsom något huvudmotiv för att sänka priserna på de dyra vinerna. Men en förändring i den riktning som vi förordat i reservationen är avsedd att fördyra framför allt de lättåtkomliga billiga vinerna.

Anf. 13 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Jag sade att moderaterna ansåg det vara ett drastiskt beslut att stänga systembutikerna på lördagar. Vad skall man då ta till för åtgärd, som moderaterna inte anser vara drastisk? Om t. o. m. denna lilla åtgärd som att införa lördagsstängning – vilket många andra branscher, t. ex. bankerna, har haft sedan lång tid tillbaka – är drastisk, vilka åtgärder finns då kvar att tillgå? Jag ser moderaternas agerande såsom den obotfärdiges förhinder. Man vill inte göra någonting som inskränker på den service som det här är fråga om.

De stadsbor som har tillgång till en systembutik men inte kan handla där, eftersom de arbetar under butikens öppethållande på måndagar–fredagar, har precis samma svårigheter när det gäller bankärenden och andra angelägenheter som är betydligt viktigare för dem än just besöken i systembutiken. Det finns alltså enligt mitt sätt att se alla möjligheter för dem som vill skaffa sig alkohol för vanlig förbrukning att göra det på de tider under måndagar–fredagar då systembutikerna är öppna, och man kan därför inte kalla detta för en drastisk försämring.

När det sedan gäller olägenheterna med att använda serveringstillståndet i

kampen mot den ekonomiska brottsligheten vill jag säga att de olägenheterna inte är särskilt stora. Det är väl dessutom bra att man får ytterligare ett medel att ta till mot den här brottsligheten, som är så svår att bekämpa. Möjligheten att återkalla tillståndet skall naturligtvis användas med förstånd. Det får inte gå till så som Knut Wachtmeister kanske föreställer sig, att den som har försummat att betala en skatt, men så småningom betalar in den, omedelbart skall betraktas som "prickad" när det gäller att komma i fråga för serveringstillstånd. Ingen har heller tänkt sig att en sådan här ordning skulle gälla också för exempelvis åkarna, som nämndes här. Deras tillstånd att bedriva åkeri kan man ju inte dra in bara för att de inte vid varje tillfälle har betalat in skatten i tid. Men det är klart att man på sikt troligen måste börja använda helt andra metoder också när det gäller annat än alkoholfrågorna för att komma åt den ekonomiska brottsligheten. Då kan etableringstvång, att lägga ut arbeten på vissa företagare och sådant bli aktuellt, och i så fall är det möjligt att även åkarna kan komma i fråga. Men i det sammanhanget är det en viktig skillnad. Att servera alkohol är nämligen en speciell och grannliga uppgift, som skiljer sig från att köra lastbil – det vågar jag försäkra. Att servera alkohol innebär att ha med människor att göra och med deras sätt att behandla alkoholen, som ju ändå är ett gift om den används på ett felaktigt sätt.

Bo Lundgrens enda argument är egentligen att nämnden för alkoholfrågor har förordat den alkoholpolitik som går ut på att sänka eller ta bort procentavgiften på lättvin och ha kvar endast en grundavgift. Om Bo Lundgren så slaviskt vill följa alkoholnämnden i alla frågor, borde han ha utnyttjat alla de tillfällen han haft att göra det. Nämnden har ju haft synpunkter på det mesta i det här sammanhanget, utan att Bo Lundgren har stått upp och försvarat dem så att de förts fram här i riksdagen. Den här frågan borde därför inte vara något undantag, så att man just när det gäller den skall ta särskilt stor hänsyn till nämnden för alkoholfrågor.

Slutligen vill jag säga till Olle Grahn att han ändå har skrivit på en reservation där man föreslår en sänkning av priserna på de dyra vinerna.

Anf. 14 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Erik Wärnberg återkommer med argumentet att lördagsstängningen är en mycket liten åtgärd. Han säger att vi är emot allting som kan vara ägnat att minska alkoholkonsumtionen. Det är vi naturligtvis inte. Inom moderata samlingspartiet har vi ett alkoholpolitiskt program som det tar för lång tid att redogöra för nu, men som tar upp många olika aspekter – på sysselsättningen, familjen, skolan, opinionsbildningen. Vi är alltså inte alls negativa till alla åtgärder.

Jag tycker att det är fel att, som Erik Wärnberg gör, jämföra detta med exempelvis bankernas öppettider. Bankerna har haft lördagsöppet tidigare, men de har nu lördagsstängt. För att möta de olägenheter som uppstår har man öppet en kväll i veckan, och dessutom har man infört bankomatsystemet, som gör att kontanter är tillgängliga för allmänheten även när bankklokalerna är stängda.

Det gladdde mig att Erik Wårnberg uttryckte en viss försiktighet när det gällde serveringstillståndet och sade att man måste gå varsamt fram. Det tycker jag var positivt, men det är ändå skrämmande att man kan tänka sig att utvidga ett sådant här förbud till att gälla även inom andra områden.

Anf. 15 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är inte mitt enda argument när det gäller reservationen i skatteutskottets betänkande nr 52 att hänvisa till vad socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor har sagt. Vi hade en debatt här i kammaren för ett antal år sedan i anslutning till en motion som jag väckte och som hade ungefär samma yrkande som den motion som nu behandlas i skatteutskottet. Jag tycker att det i den här debatten kunde finnas anledning för mig att peka på att det inte enbart är jag och mina medmotionärer liksom andra motionärer och 7 ledamöter av skatteutskottets 15 som har denna uppfattning. Det är också så att nämnden för alkoholfrågor i socialstyrelsen menar att de argument som vi tidigare fört fram och nu för fram faktiskt har en tyngd och att det kan leda till effekter som är positiva ur alkoholpolitisk synvinkel. Det var av den anledningen jag redovisade vad nämnden hade sagt.

Men sedan vill jag också säga med anledning av Erik Wårnbergs resonemang i övrigt att när det gäller att beteckna en åtgård som en drastisk förändring, får man se det i relation till de resultat som man tror att man kan uppnå. Vi tror alltså att det resultat som kan uppnås genom lördagsstängda systembutiker inte är sådana att det blir annat än en drastisk förändring som inte ger speciellt stora resultat. Jag skulle kunna tänka mig att man på fredagseftermiddagarna hade stängda systembutiker, om man vill uppnå det syfte som Erik Wårnberg tror att man gör här. Fredagskvällarna har nu, på grund av att de flesta inte arbetar på lördagarna, blivit någonting av en nöjeskväll, i stället för som tidigare lördagskvällen. Då borde man rimligen gå vidare på den vägen och säga att man på fredagseftermiddagen borde ha stängt på systembutikerna, om man skall uppnå några alkoholpolitiska syften.

Jag tror alltså att det är en väldigt stor risk att man genom att föreslå åtgärder som ger väldigt små eller inga alls resultat i fråga om attityden till alkoholen och bruket och missbruket av alkohol döljer och hindrar åtgärder av det slag som verkligen behövs, nämligen att man försöker klara ut varför människor missbrukar alkohol. Vilken roll har familjepolitiken i det här sammanhanget? Vilken är skolans roll, etc.? Det är sådana bakomliggande orsaker som det är väsentligt att man undanröjer för att hindra alkohol- och drogmissbruket.

Anf. 16 ERIK WÅRNBERG (s) replik:

Herr talman! Det finns ingen stor och självklar lösning på alkoholfrågan och de problem som hänger samman med missbruket. Det finns ingen stor och självklar lösning, utan det är de små detaljerna som i och för sig inte är så drastiska men som ändå tillsammans har inneburit att vi förmodligen nu fått hejd på den värsta alkoholfloden i vårt land. Det har blivit en minskning, och

det har åstadkommit med många små åtgärder, sådana som mellanölsförbudet i livsmedelshandeln och en viss restriktivitet när det gäller att komma åt alkohol än här och än där, liksom strängare straff för langning o. d. Det är alla dessa små åtgärder som tillsammans gör någonting. Att då komma och säga att en av dessa små åtgärder är så drastisk att man inte törs genomföra den, om man inte kan ge säkra garantier för att man uppnår en alkoholpolitisk effekt som är ganska betydande, tycker jag är att ta till. Det är den obotfärdiges förhinder för reservanterna att här inte göra någonting.

Bo Lundgren understryker det ytterligare genom att säga att det här spelar ingen roll, utan att det är de bakomliggande orsakerna som man här bör komma åt. Han har tydligen inte fått klart för sig att det är tillgängligheten och seden som spelar en lika stor roll som just de bakomliggande orsakerna, vilket inte hindrar att vi naturligtvis också måste angripa de bakomliggande orsakerna. Men det går inte att sticka huvudet i busken och säga att allting ordnar sig bara vi så småningom får ett bättre samhälle. Det bättre samhället är inte alla överens om hur det skall se ut. Bo Lundgren har *en* åsikt om hur det samhället skall se ut framöver; de allra flesta har en annan åsikt om hur det samhället skall se ut.

Andre vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 17 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag skall göra några kommentarer till de senaste årens debatt och debatten här i dag. Jag vill börja med att helt instämma i det senaste anförandet av Erik Wärnberg. Alltför länge pågick debatten i det här landet med talet om att vi måste komma till rätta med de bakomliggande faktorerna. Under tiden ökade spritfloden mer och mer.

För att uppnå det mål som vi har lagt fast – att minska den totala konsumtionen – måste vi använda oss av en mängd olika instrument. Där är informationen en viktig fråga, och vissa restriktioner en annan.

Jag vill göra några funderingar kring den debatt som har varit. Under de senaste två eller tre åren har vi haft en sansad och framåtsyftande debatt kring de här frågorna. Jag erinrar mig hur debatten fördes 1977, då vi fattade det alkoholpolitiska beslutet. Det var en debatt kring mellanölets avskaffande och allt det elände som det skulle medföra, det handlade om maskrosvin osv.

Nu har vi fått en debatt som visar en ökad medvetenhet om problemen. Och den medvetenheten har nu trängt längre och längre ut, och fler och fler människor har kommit underfund med problemen. Vi har fått ett ökat engagemang som är riktat mot drogerna, inte minst ifrån ungdomens sida – och det tycker jag är oerhört viktigt. Men det gäller också att den information som vi för ut är balanserad, så att inte informationsflödet blir sådant att människorna inte orkar ta emot det.

Även beträffande narkotikan har vi fått bättre insikt och i stort sett kommit bort från den flummighet som dominerade tidigare. Vi har exempelvis fått en

Ondsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

ökad aktivitet för gemensamma insatser i Norden.

Knut Wachtmeister sade i sitt inledningsanförande att det inte är lämpligt att koppla samman alkohol- och narkotikadebatten. Jo, det är visst lämpligt, för de här två frågorna hör klart samman – det finns ett samband.

Beträffande lördagsstängning av systembutiker har moderaterna i sina reservationer sagt att försöksverksamheten inte är så positiv att den kan läggas till grund för beslut om en permanentning. Men, Knut Wachtmeister, hur har ni det egentligen inom moderata samlingspartiet i den här frågan? För inte så länge sedan sade moderatledaren Adelsonh enligt tidningsuppgifter: Lördagsstängning på Systemet gav positiva effekter i somras under försöket, som vi helhjärtat stöder. Talade han bara för sig själv, eller talade han för moderata samlingspartiet? När jag ser reservationerna här i dag noterar jag att moderata samlingspartiet är klar motståndare till lördagsstängning. Det skall bli intressant att se vad Ulf Adelsonh säger nästa gång han är ute och talar, om han då refererar vad moderata samlingspartiet i riksdagen har för uppfattning.

Även om lördagsstängningen inte gav några direkta alkoholpolitiskt positiva effekter så är just de effekter som klart framgår i form av minskade besök på sjukhus och vårdcentraler, mindre lägenhetsbråk och mindre polisingripanden tillräckliga för att genomföra beslut om lördagsstängning.

Knut Wachtmeister säger när det gäller mellanölsfrågan att det är egendomligt att utskottet gått emot den moderata motionen. Jag måste säga: Det är mera egendomligt att moderaterna sex år efter beslutet ännu håller på och rotar i mellanölsfrågan. Det behövs inga utvärderingar och undersökningar. Den som aldrig så litet har tagit del av vad som har hänt sedan dess måste ha klart för sig att det har blivit positiva effekter. Visst tror vi inte ett dugg på – och det sade vi också när vi genomförde propositionsförslaget – att den som har börjat dricka mellanöl övergår till sockerdricka eller vichyvatten. Men det var ju, Knut Wachtmeister, för att rädda nya ungdomsgrupper, så att de inte skulle dras in i ölrickande, som vi genomförde förslaget. Tydligt har Knut Wachtmeister ännu inte förstått den tanke som ligger bakom.

Sammantaget är både mellanölet och lördagsstängningen på Systemet delar utav ett batteri av åtgärder som vi måste få till stånd. Därtill kommer informationen, som är viktig.

Vi måste också se till att vi får nya metoder för att spåra alkoholism, för att bota den osv. En rätt intressant sak, som Knut Wachtmeister borde känna till bättre än jag, är den omfattande studie som har gjorts vid Malmö allmänna sjukhus, där man har behandlat storkonsumenter av alkohol för att spåra deras problem. Jag syftar på den s. k. GT-metoden. Den avhandling som kommer att diskuteras under den närmaste tiden visar klart att behandlingsgruppens sjukfrånvaro i jämförelse med kontrollgruppens är 80 % lägre, att antalet vård dagar på sjukhus är 60 % lägre och att dödligheten är 50 % lägre. Detta är de resultat som har kommit fram, och denna överläkare menar att de här metoderna kan vara direkt tillämpbara inom primärvården, inom

företagshälsovården och inom den etablerade alkoholistvården.

Jag lade tillsammans med några andra centerpartister för ett par år sedan fram en motion i den här frågan. Det blev ett ramaskri i en del tidningar. Expressen hade en följetong under flera veckor om hur eländigt det skulle bli, om man exempelvis gick in för sådana här metoder. Vi måste pröva nya metoder både på vårdsidan och i övrigt för att komma till rätta med det här problemet.

Motståndarna till olika former av åtgärder är i regel de som ständigt angriper den offentliga sektorns tillväxt. Men då gör de det utan att inse sambandet mellan alkohol- och narkotikamissbruk och den offentliga sektorn. Det är ändå så, att om vi inte kan hejda eller begränsa vår efterfrågan på vård på grund av alkoholmissbruk och narkotikamissbruk, så får vi ett oerhört stort tryck på vårdsektorn, ett tryck som vi inte klarar. Arbetet måste hela tiden inriktas på att minska efterfrågan. Skall vi kunna göra det, måste vi också sätta in olika åtgärder för att komma till rätta med de här problemen.

Herr talman! Jag har velat anföra de här synpunkterna eftersom vi har fått en positiv debatt och ökad insikt om problemen. Därför vill jag än en gång säga att det är negativt om man återigen gör mellanölsfrågan till en stor fråga, liksom om man gör stängningen av Systemet på lördagar till en stor fråga och fokuserar debatten till detta. Detta är olyckligt ur den synpunkten att vi skall inrikta oss på att komma till rätta med problemen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i alla punkter.

Anf. 18 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Rune Gustavsson ställde en del frågor till mig. Den första var: Hur har ni det i moderata samlingspartiet? Den är mycket lätt att svara på. Tack, vi har det utmärkt.

Sedan undrade Rune Gustavsson hur vi hade det när det gällde alkoholfrågorna. Som i de flesta andra partier skär alkoholfrågorna rakt igenom opinionerna. Jag kan bara svara på hur vi röstade förra året när det gällde lördagsstängning. Då var en majoritet av den moderata riksdagsgruppen emot lördagsstängning. Hur det blir i dag, när vi om en stund kommer att votera, vet jag inte. Det får voteringen ge besked om. Att Ulf Adelson har deklarerat sin uppfattning är bra, eftersom det alltid är bra att få klara och raka besked. Men, som sagt, hur riksdagsgruppen kommer att ställa sig i dag får vi veta vid voteringen.

Sedan frågade Rune Gustavsson hur man kan tjata om en utvärdering beträffande mellanölet, då det ju snart är fem år sedan förbudet infördes. Vidare sade Rune Gustavsson att alla måste ha klart för sig att mellanölsförbudet har haft positiva effekter. Att vi tjatar fortfarande beror på att det för ett par år sedan begärdes en utvärdering. Jag sade då, vilket jag framhöll i mitt första anförande i dag, att det blev avslag, därför att utskottsmajoriteten ansåg att det hade förflutit en alltför kort tid efter ikraftträdandet av förbudet. När vi nu återkommer med krav på en utvärdering, säger man att det har gått för lång tid. Jag tycker därför att det funnits all anledning för mig.

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och narkotikamissbruket,
m. m.*

både förra gången och nu, att motionera i frågan. Är man som Rune Gustavsson så säker på att mellanölsförbudet har haft en positiv effekt blir frågan: Varför då denna rädsla för att göra en utvärdering, som i så fall ju bara skulle understryka hur rätt riksdagsmajoriteten hade tidigare?

Anf. 19 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Det gällde hur ni har det inom moderata samlingspartiet beträffande alkoholfrågan och lördagsstängningen. Enligt tidningsreferatet talade nämligen Ulf Adelson i vi-form, och jag utgick då ifrån att han talade i egenskap av partiledare å moderata samlingspartiets vägnar. Jag har nu fått veta att Ulf Adelson talade bara för sig själv och inte å riksdagsgruppens vägnar. Det var ju bra att få den saken klarlagd.

Sedan till utvärderingen. Jag har, Knut Wachtmeister, rest runt i landet och besökt många behandlingshem för unga narkomaner. Berättelserna var ganska samstämmiga: Vi började i 10-, 11- eller 12-årsåldern med mellanölet, heter det, sedan blev det hasch osv. Då frågar man sig vad det är Knut Wachtmeister vill med den här utvärderingen. Är det inte en utvärdering bara för utvärderingens egen skull? Den borde väl ge ett resultat, så att det kan vidtas åtgärder med anledning av detta. Men är det bara för utvärderingens egen skull vill jag fråga: Har vi ingenting annat och viktigare att göra än att sitta och utreda och göra dyrbara undersökningar – det kostar pengar för staten, Knut Wachtmeister – utan någon som helst nytta eller mening?

Anf. 20 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Självfallet kräver vi inte en utvärdering för utvärderingens egen skull. Vi anser det vara ytterst värdefullt att få kartlagt om mellanölsförbudet verkligen har haft så positiva effekter på alkoholkonsumtionen bland ungdomar att det var värt att införa förbudet. Visar det sig att så inte var fallet, tycker jag att man skall återinföra mellanölet.

Anf. 21 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Alkoholfrågan har under senare år varit föremål för en omfattande samhällsdebatt, en debatt som har visat att det finns en bred medvetenhet och en skapande opinion som har kommit till insikt om att vi gemensamt måste bekämpa missbruket. Jag tycker mig också kunna konstatera att dagens debatt i stort bevisar att denna enighet finns. Under en följd av år har vi kunnat glädja oss åt en stadig minskning av den totala alkoholkonsumtionen. Under sista kvartalet 1981 och under den gångna delen av 1982 har det märkts tendenser till att den nedåtgående trenden brutits. Detta är ett orostecken som inte är i samklang med samhällets målsättning. Det kan vara ett tecken på att våra vidtagna åtgärder inte helt räcker till för att minska alkoholkonsumtionen och därmed begränsa dess skadeverkningar.

Sedan länge har vi kunnat konstatera att blandmissbruket av alkohol, narkotika och andra droger ökat. Vi har vidare ett s. k. mörkertal – dvs.

konsumtion som sker via hembränning och via snabbvinstillverkning. I sammanhanget bör även turistspriten noteras.

Om den registrerade alkoholkonsumtionen har minskat med något över 12 % sedan 1976, så bör man notera den konsumtion som mörkertalet kan innebära. Många tecken visar att den olagliga sprithanteringens ökar, och det är i sig mycket oroande.

Alltför många tecken visar att många av våra medborgare tycker att man kan acceptera denna form av olaglig hantering. Där ligger egentligen den största faran. Vi måste finna en form för en positiv opinionsbildning som kan bryta denna trend. Det kan naturligtvis inte ske enbart via restriktioner, ty det är redan nu en olaglig hantering. Det måste alltså ske via en bred motopinion.

Omfattningen av hembränningen är mycket omdiskuterad. Vi vet i dag att det finns ett samband mellan den totala konsumtionen och missbruket. Erfarenheter talar också för att vid en hög konsumtion av alkohol ökar villigheten till den olagliga hembränningen. Hembränningen ökar när totalkonsumtionen stiger, och prisargumentet spelar nog en mindre roll i sammanhanget.

I motion 498 har jag tillsammans med min kollega Yngve Nyquist ånyo aktualiserat vikten av att skapa ökad kunskap kring alkoholkonsumtionens inriktning och förändring. I motionen hänvisar vi till att alkoholpolitiska utredningen (APU) lät införa en serie studier över alkoholkonsumtionens fördelning bland befolkningen. Detta utgjorde en väsentlig del av underlaget för APU:s och riksdagens ställningstagande.

Alkoholutvecklingen och konsumtionsfördelningen har sedan dessa studier genomfördes i slutet av 1960-talet emellertid inte redovisats. De konsumtionsstudier som därefter gjorts har huvudsakligen varit baserade på Systembolagets försäljningsstatistik samt på enstaka punktstudier över hur vissa grupper, t. ex. skolungdomar, utvecklat sina alkoholvanor. Redan av dessa kan man se att konsumtionsutvecklingen varit allvarlig i vissa grupper.

Någon samlad redovisning av hur konsumtionsfördelningen utvecklats som helhet eller någon tillförlitlig vetenskaplig utvärdering finns inte för de senaste tio åren, och då förstär alla och envar lägets allvar. En fortlöpande granskning av alkoholutvecklingen och effekten av vidtagna åtgärder genom återkommande studier, enligt de metoder som alkoholpolitiska utredningen utvecklat, torde vara värdefull för att aktualisera nya initiativ från riksdagens sida. Den uppgiften bör kunna läggas på socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor.

Vi kan i dag bara konstatera att skatteutskottet i allmänna, vänliga ord berör frågans betydelse. Det är bra i sig. Men vi måste också här i riksdagen medverka till att socialstyrelsens alkoholbyrå och dess folkrorelsesammansatta A-nämnd får personella och ekonomiska förutsättningar för att skaffa fram underlag för en samlad beräkning av alkoholkonsumtionens totalandel – om det är riksdagens allmänna uppfattning att ett sådant behövs. Detta är en nödvändighet om vi skall kunna hjälpas åt i våra positiva strävanden att

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

begränsa alkoholbruket och därmed minska alkoholens skadeverkningar.

Vi har redan haft en liten debatt om mellanölet. Det har ju gått fem år sedan mellanölet försvann från den svenska marknaden. Från många synpunkter har det nog visat sig vara ett bra riksdagsbeslut. Det har medfört att berusningsbenägenheten sjunkit betydligt – inte minst hos våra skolungdomar. Andelen icke-konsumenter bland dagens skolungdom har ökat betydligt. Varannan pojke i årskurs 6 är i dag icke-konsument, mot en tredjedel det sista mellanölsåret. Samma positiva trend kan noteras hos de äldre ungdomarna.

Därför noterar jag med tillfredsställelse att utskottet avstyrker den moderata motionen 712. Motionärerna tycks trots alla sakargument tro att mellanölsförbudet varit verkningslöst. De skulle t. ex. kunna läsa en artikel i Dagens Nyheter i dag där Owe Ranebäck med sakargument visar på mellanölets betydelse.

Jag skulle också vilja göra en kort reflexion kring alkoholbeskattningen. För den som motionerat och under de senaste åren ett antal gånger interPELLERAT i den frågan är det glädjande att regeringen nu äntligen tagit fasta på riksdagens uppdrag och kommer med ett förslag om läskedrycksbeskattningen. Jag tror att det kommer att få positiva effekter. Jag ser också förslaget som första steget till en total avveckling av detta orättvisa beskattningssystem.

I de båda betänkanden som vi nu har att behandla kommer också bryggerinäringens frågor upp i dagsljuset. Visst befinner sig branschen i en efterfrågekris. Det har sagts mig att våra två största enheter, dvs. bryggerierna i Stockholm och Göteborg, skulle kunna täcka den svenska marknadens behov. Det visar bara vart mellanölsfilosofin bar hän. Bryggerinäringens regionalpolitiska betydelse borde prioriteras, och egentligen borde riksdagen besluta sig för att se över konsekvenserna av bryggerinäringens stordrift.

Maltdrycksbeskattningen är i sig inte svår att motivera, särskilt inte med hänsyn till vår syn på vinbeskattningen, som är mycket mild.

Men jag kan inte underlåta att konstatera att bryggerinäringen hade sin chans under mellanölstiden. Då nonchalerade man sitt samhällsansvar, och skammens rodnad finns ännu kvar. Trots detta hoppas jag på en fortsatt skattelättnad när det gäller maltdryckssortimentet, och jag tycker att vi tar ett steg i rätt riktning när vi lättar på skattetrycket på läskedrycks- och lättölssortimentet.

Jag kan inte heller underlåta att nämna Systembolagets roll i informationsflödet – den saken behandlas också i motion och utskottsbetänkande. Utskottet hänvisar i annat sammanhang till socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor, den s. k. A-nämnden. Låt mig avslutningsvis hänvisa till dess hårda kritik mot Systembolagets måttlighetspropaganda. I ett remissvar till riksskatteverket ställer A-nämnden sig tveksam till de s. k. Spola krökenkampanjerna på grund av deras grumlighet. Skatteutskottet uttalar i sitt betänkande förhoppningen att det i framtiden skall ske en samordning mellan socialstyrelsen och Systembolaget i informationsflödet.

Det är säkert många av oss här i kammaren som delar utskottets uppfattning. Den här frågan borde regeringen följa med stor uppmärksamhet. Det är också rimligt att vi kan förvänta oss ett regeringsinitiativ i sakfrågan.

Anf. 22 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag har med intresse följt den här debatten, som nu pågått i snart två timmar. Jag har dess värre inte – på grund av ett sedan länge bestämt engagemang – möjlighet att stanna längre. Jag skulle därför nu vilja dels svara på några frågor som har ställts, dels göra några allmänna kommentarer.

Först skulle jag vilja kommentera uttalandena om att vi måste samla kunskap på det här området för att kunna rätt forma den framtida alkoholpolitiken. Det var Thure Jadestig som tog upp det problemet. Jag delar helt uppfattningen att vi på allt sätt måste så att säga rusta oss på det här området.

Det framgår också av den proposition som nu behandlas och av forskningspolitiska propositionen att regeringen med stort allvar går in i de här frågorna. SAMO har också i sin rapport tagit upp frågan om forskningen kring de alkoholpolitiska restriktionerna och kunskapen om alkoholkonsumtionen och dess skadeverkningar. Där föreslås att man skall göra en årlig rapport med en översikt och en kvalificerad bedömning av den drogpolitiska situationen men också av kunskapsläget, vilket är mycket viktigt. Det skall också finnas utrymme för kritisk granskning av de data som är tillgängliga. Det framgår av propositionen att jag delar SAMO:s uppfattning och att vi i regeringskansliet arbetar med dessa frågor.

Jag har velat upprepa detta i den här debatten, eftersom det är en väsentlig del för att vi rätt skall kunna forma de framtida åtgärderna.

Jag vill också något kommentera diskussionen om lördagsstängningen. Flera talare har ansett att utvärderingen av försöket förra sommaren inte gav så entydiga resultat. Det är svårt att förstå att man kan dra de slutsatserna. En grupp av ledande experter på detta område utvärderade försöket och drog slutsatsen att man kunde se mycket tydliga positiva effekter för en stor grupp människor i vårt land och att det alltså hade haft alkoholpolitisk betydelse. Men jag vill upprepa vad jag sade tidigare, att lördagsstängningen är en del i helheten, det får vi aldrig glömma.

Jag konstaterar med glädje vad utskottet säger i denna fråga, och jag citerar ur betänkandet:

”De fördelar som kunnat redovisas som resultat av försöksverksamheten finner utskottet vara av sådant värde att det skulle framstå som ansvarslost om man inte fullföljer försöket med en permanent lördagsstängning.”

Klarare kan det väl inte sägas i ett riksdagsutskott att man har tagit expertutlåtandet på allvar och därmed också följer upp vad regeringen har föreslagit.

Jag vill också kommentera diskussionen om serveringstillstånden. Vi har i propositionen kommit fram till, och utskottsmajoriteten instämmer i det, att

Nr 132

**Onsdagen den
28 april 1982**

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

vi måste ha skärpta regler för att komma till rätta med den oseriösa verksamhet som förekommer när det gäller servering av alkohol i olika sammanhang. Detta skall ses som ett stöd för dem som bedriver seriös restaurangverksamhet – det är viktigt att det kommer fram i detta sammanhang. Det steg som vi nu har tagit innebär att man skall kunna ingripa på riktiga kriterier och i tid när försumlighet i fråga om att betala skatter och sociala avgifter föreligger.

Vi understryker i propositionen att det skall vara ett samrådsförfarande och en information mellan olika myndigheter för att alla sidor av etableringen skall bli beaktade. I vissa län förekommer redan ett samrådsförfarande, där arbetsmarknadsmyndigheter och andra finns med för att vi skall få en helhetsbelysning av frågan. Regeringen förutsätter att man inhämtar synpunkter från kommunerna, där så är erforderligt. Jag vill till reservanterna säga att vi kommer att följa frågan med stor uppmärksamhet. Det steg som reservanterna föreslår är drastiskt. Låt oss nu ta det steg som vi föreslår och följ upp vad som händer. Kanske vi på denna relativt enkla väg kan nå ett bättre sakernas tillstånd och därmed stödja de seriösa företagen i branschen.

Till sist vill jag ta upp frågan om kommunernas och landstingens ekonomiska situation när det gäller att gå vidare i kampen mot alkohol och droger.

Vår bestämda uppfattning är att det i kommunerna pågår ett mycket omfattande och seriöst arbete, att detta är ett prioriterat område inom i stort sett alla kommuner och landsting och att man verkligen tar utrymme i anspråk i den och för sig kärva ekonomi som både stat, kommuner och landsting har. Det är dock ett känt faktum att likviditeten är god i kommuner och landsting.

Jag vill också påpeka att landstingen har fått ett nytt ekonomiskt tillskott för förebyggande insatser inom bl. a. det drogpolitiska området, nämligen ett anslag på 200 milj. kr. som avsatts i enlighet med de förhandlingsresultat som uppnåtts när det gäller ersättningar från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen. Dessa 200 milj. kr. skall företrädesvis användas för förebyggande och friskvårdande insatser. Det motsvarar 24 kr. per invånare. I Kristianstads län, för att ta ett exempel, har pengar ur detta anslag använts för förebyggande alkoholinformation och aktiviteter för ett drogfriare samhälle.

Det pågår således stora aktiviteter på olika nivåer, där både staten, kommunerna och landstingen ställer medel till förfogande i den kamp som vi alla – det är glädjande att kunna konstatera – är ense om att vi måste föra.

Till sist, herr talman, konstaterar jag att vi delvis är ense om metoderna, som det dock har förts en sansad debatt kring. Men vad som är glädjande är att enigheten är stor i fråga om de mål som vi vill uppnå. Det är det mest positiva som har kommit ut av dagens debatt.

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

Anf. 23 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Nu fick jag i alla fall något av ett svar från socialministern beträffande kommuners och landstings möjligheter att agera. Mina betänkligheter, framförda i den motion som jag tidigare redogjort för, finns ändå kvar. Det står nämligen helt klart att såväl kommunernas som landstingens möjligheter att prioritera dessa frågor sammanhänger med deras totala ekonomiska resurser. Det står också klart att regeringen vill beskära kommunernas och landstingens ekonomiska resurser med ett belopp på 3–4 miljarder kronor. Fördelat på samtliga kommuner och landsting blir det betydande belopp.

I dagens läge finns inga realistiska möjligheter för kommuner och landsting att ta igen dessa pengar genom skattehöjningar och liknande. Det kommer att leda till att man tvingas till hårdare prioriteringar, att man måste lägga ned vissa verksamheter osv. I mitt anförande redogjorde jag för hur en primärkommun, som är granne till Stockholms kommun, hade tvingats till det.

Jag vet också att man inom Örebro läns landsting, mitt eget landstingsområde, som har försökt göra mycket på detta område, befinner sig i den situationen att man, om man vill starta något nytt eller göra en insats, blir tvungen att dra ned på en annan angelägen insats. Landstingen och kommunerna befinner sig i dag i en situation där det är klart svårare än tidigare att göra insatser för att råda bot på alkohol- och narkotikamissbruket.

Anf. 24 TORSTEN BENGTSO (c):

Herr talman! Det mest betydelsefulla i 1977 års alkoholpolitiska beslut var att det skulle vidtas åtgärder för att minska totalkonsumtionen av alkoholhaltiga drycker. Vi kan glädjande nog konstatera, vilket redan har betygats av Bo Lundgren och jag tror också av Knut Wachtmeister, att det målet har uppnåtts.

På vilket sätt har då totalkonsumtionen minskat? Ja, spritförsäljningen i landet har minskat med nästan 11 miljoner liter under de två senaste åren. I sitt anförande konstaterade socialministern att konsumtionen förra året t. o. m. var lägre än den var under de sista åtta motboksåren, dvs. före 1955.

Hur ser det då ut i övrigt? Vinkonsumtionen har visserligen ökat, framför allt lättvinerna, som förra året ökade med 2,1 %. Försäljningen av starkvin går däremot kraftigt tillbaka. Sista kvartalet 1981 minskade försäljningen med 10 % och för hela året är det 15 % minskning i fråga om starkvinerna.

Hur går det med starkölet då, som det talades så mycket om när mellanölet avskaffades? Starkölsförsäljningen tredubblades fram till 1980, men då vände kurvan och 1981 gick konsumtionen ner 3,7 %.

Man kan säga att det är en någorlunda god utveckling, även om jag som nykterist skulle ha önskat en ännu bättre. Men vi kan se att vi har nått resultat med våra åtgärder.

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och när-
kotikamissbruket,
m. m.*

Hur har det då gått till?

Det är just detta, som också socialministern betygade, att det måste till mångfasetterade åtgärder. Det är alltså en rad av åtgärder som vidtagits. När man nu invänder mot var och en, och det gör moderaterna väldigt ofta – "ingripanden mot reklamen tror jag inte är en åtgärd som det är något särskilt med, mellanölsförbudet tror jag inte gör verkan" osv. – får man inte fram det samlade resultatet.

I Frankrike, som annars är mycket fritt i fråga om alkoholhanteringen och som har världens högsta konsumtion, har man nu under diskussion ett hundratal olika restriktiva åtgärder, t. ex. att det skulle bli förbjudet att bära med sig alkohol till arbetet. Man säger där att det måste till en rad av mindre åtgärder som tillsammans skall ge det totala resultatet.

Vi kan konstatera att det har blivit en annan attityd till alkoholen i vårt land. Inställningen är inte alls så vänlig som för några år sedan. Det är armbågen mot alkohol, t. ex. när vi säger ifrån att staten inte får bjuda på sprit – skattepengar skall inte användas på det sättet! Det är just en sådan avvisande åtgärd som moderaterna tyvärr inte var med på.

På samma sätt är det när vi säger: Företagen får inte göra avdrag för sprit vid representation. Skall ni bjuda på sprit får ni betala den själva – staten ställer inte upp och betalar hälften!

Alla dessa åtgärder visar att vi har fått en helt annan attityd till alkoholproblemet, och det är kanske det mest glädjande i det hela.

En av de åtgärder som nu föreslås är lördagsstängning av systembutikerna. Det kan diskuteras hur försöksverksamheten har utfallit, men i stort sett tror man att den har varit positiv. Moderatledaren Ulf Adelsohn säger – det har anförts här tidigare: Lördagsstängningen på Systemet gav en positiv effekt i somras under försöken, som vi helhjärtat stödde.

Det sista är inte sant, men det är glädjande att moderatledaren säger att han har en positiv inställning.

När Knut Wachtmeister diskuterar olägenheterna av inskränkningar i servicen låter det ungefär som om man skulle köpa alkoholdrycker på samma sätt som mjölk, att man måste göra sina inköp praktiskt taget varje dag. Men så är det ju inte. Det skulle vara intressant, om man ville lägga ned arbete på att fråga hur ofta alkoholinköpen sker. Det är inte säkert att det är så särskilt ofta. Jag tror inte alls att lördagsstängning medför så stora olägenheter, utan att man kan avsätta den tid som fordras om man tvunget skall köpa alkohol.

Sedan kan jag väl säga att det var ett intressant uppslag som Bo Lundgren förde fram när han sade att man kanske kunde stänga Systemet på fredagseftermiddagarna också. Det vore värt att beakta, så kunde vi bli ännu mera överens.

De olika åtgärder som vidtagits har diskuterats, bl. a. mellanölets avskaffande, och i en av reservationerna vill man fortsätta utvärderingen av mellanölsförbudet. Mellanölskonsumtionen, omräknad i ren alkohol, uppgick till 2,1 liter per person och år. Det var alltså en stor kvantitet. Redan att det kom bort måste ha medfört avsevärda effekter.

Svenska bryggareföreningen som har sina åsikter, vilka ofta sammanfaller med Knut Wachtmeisters, har hävdad att mellanölskonsumtionerna gick över till starköl, och så räknar man i procent och säger att starkölskonsumtionen ökade med 100 % rätt snabbt och sedan t. o. m. tredubblades. Men vilka kvantiteter rör det sig om? Jo, starkölskonsumtionen, omräknad i ren alkohol, uppgick till 0,2 liter – att jämföras med mellanölets 2,1 liter. Det var alltså en liten kvantitet, fast det blev mycket i procent.

Jag vill erinra om det myckna talet om vinet Kir. Nu dricker ungdomen Kir i stället för mellanöl, sade man. Kir hade sin största konsumtion i augusti månad 1977, när mellanölet kom bort, men redan i januari 1978 var Kirförbrukningen en tiondel av vad den var när den låg på toppunkten. Nu är den så långt nere på konsumtionslistan att den stannar, skulle jag tänka mig, på femtonde eller tjugonde plats. Det var alltså inte så, som Bryggareföreningen sade, att man gick över till Kir.

Tidigare har man åberopat en artikel i Dagens Nyheter i dag, där det står att ungdomen använder mindre alkohol, och den är att rekommendera för alla att läsa. Där återges skolöverstyrelsens undersökningar, som glädjande nog visar en gynnsam attityd gentemot alkohol också bland ungdomen.

Det bör också sägas att mellanölet inte är förbjudet. Mellanöl får inte säljas ute i affärerna som tidigare, men tillverka det kan bryggarna göra så mycket de vill; det står ju att öl får hålla högst 4,5 %, så det går mycket bra. Men det var inte vad Bryggareföreningen ville, utan man ville ha ölet lättillgängligt. De som vill ha mellanöl kan ju gå och klaga hos Bryggareföreningen och fråga: Varför gör ni inte mellanöl? Det går alltså bra, och i så fall får det givetvis inköpas på Systembolaget.

Också prisfrågan är naturligtvis en diskussionssak, och i den liknar mina åsikter mycket Per Israelssons. Jag har också en motion om att det borde vara automatiska prishöjningar, så att vi slapp den form för dem som vi har nu. Att priserna har en effekt vet vi, men man har inte följt upp 1977 års beslut om att man skulle använda prisinstrumentet i konsumtionsbegränsande syfte; man har bara följt konsumtionsprisindex men inte gjort någon ytterligare höjning för att pressa ned konsumtionen.

I det här sammanhanget uppkommer alltid diskussionen, om prishöjningar skulle leda till mera hembränning. Många människor talar ju om hembränning, men det har inte kunnat presteras någon sorts undersökning som visar att den egentligen har ökat. Svenska bryggareföreningen gjorde en undersökning 1972, riksskatteverket gjorde undersökningar 1974 och 1976 och socialstyrelsen gjorde en 1980, och alla visar att hembränningen egentligen inte har ökat. Visst har jag farhågor för att den skulle kunna öka, men prishöjningarna har alltså hittills inte bevisligen fått några vådliga konsekvenser.

Vi har dock i en motion i år föreslagit att man skulle skärpa straffen för hembränning. Den är en olaglighet, och om en del människor överträder svensk lag skall de naturligtvis straffas. Är straffet för lindrigt, så att de fortsätter sin verksamhet och inte tar rättelse, skall man ju höja straffsatserna. Den synpunkten borde beaktas, men så har inte skett.

Herr talman! I stort sett instämmer jag i utskottets betänkande. På ett par mindre punkter, beträffande serveringstillstånden och tullverkets narkotikabekämpning, anser jag att reservationerna är befogade, och i de fallen kommer jag att rösta för dem. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 25 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Det var två saker som glädde Torsten Bengtson och som också gläder mig lika mycket. Den första var att spritförsäljningen har minskat med 11 miljoner liter under de senaste två åren och att starkölet, som först gick upp fram till 1980, därefter också har minskat. Det är mycket glädjande.

Den andra sak som glädde Torsten Bengtson och mig var att det nu kan spåras en annan attityd till alkohol. Det är också mycket positivt. Jag tror inte att det beror på vare sig mellanölsförbudet eller lördagsstängningen i systembutikerna, som vi ju än så länge bara har haft på prov. Men kan vi få en annan attityd till alkoholkonsumtionen så är det ytterst betydelsefullt, och på den punkten skall man stödja alla de opinionssträvanden som förekommer.

Nu säger Torsten Bengtson, och det vill jag erinra mot, att jag har samma uppfattning som bryggarna; han anser kanske rent av att jag går deras ärenden. Så är ingalunda fallet. Bryggarna ser sitt ställningstagande mot bakgrund av att sysselsättningen skall bibehållas och att företagen skall gå bra. Jag ser det mot bakgrund av att jag vill ha större frihet i konsumtionsvalet. Jag kan upplysa Torsten Bengtson om att jag personligen inte dricker öl och är ytterst måttlig när det gäller konsumtion av alkohol, så jag talar verkligen inte i egen sak.

Torsten Bengtson riktade sig också till Bo Lundgren, som tyvärr på grund av andra åtaganden blivit tvungen att gå härifrån ett slag. Enligt Torsten Bengtsons uppfattning skulle Bo Lundgren vara intresserad av att stänga Systemet på fredagseftermiddagarna också. Det var han nu inte, utan han gav uttryck för rädsla för att detta kanske skulle vara nästa steg. Om man tycker att det är så bra med lördagsstängda systembutiker, vad blir då nästa steg? Ja, nästa steg blir kanske, om Torsten Bengtson och vissa andra får bestämma, att man stänger på fredagen, för det är väl alldeles riktigt som Torsten Bengtson säger, att den normala konsumenten inte köper ut varor på systemet lika ofta som han köper mjölk – och i så fall skulle det räcka att ha öppet ett par dagar i veckan. Jag tror inte att det ur servicesynpunkt är något att eftersträva: Man skall dock ha en frihet att tillhandahålla dessa varor mer än ett par dagar i veckan, som Torsten Bengtson tydligen förespråkar.

Anf. 26 TORSTEN BENGTON (c) replik:

Herr talman! Det skulle vara intressant att höra vad som enligt Knut Wachtmeisters mening har åstadkommit dessa goda resultat, eftersom Knut Wachtmeister inte har trott på någonting, praktiskt taget, i fråga om de delätgårdar som har föreslagits. Varje gång har han gjort invändningar: Att

förbjuda mellanöl tror jag inte gör någon nytta, att begränsa reklamen tror jag inte gör någon nytta, att staten inte skall representera med sprit tror jag inte gör någon nytta. Hela vägen har det varit samma attityd från Knut Wachtmeisters sida – jag tror inte på det och jag tror inte på det. Slutligen tror Knut Wachtmeister inte på någon sorts åtgärder.

Men det är ju de samfälliga åtgärderna som har åstadkommit de goda resultaten. Man kan inte finna något annat. Men har Knut Wachtmeister ett annat svar skulle det vara intressant att höra vad det är som åstadkommit det som nu betecknas som de goda resultaten.

Försiktigtvis sade jag inte alls att Knut Wachtmeister företrädde Bryggareföreningen. Jag sade att det var sammanfallande åsikter, för jag var medveten om att det andra uttryckssättet skulle Knut Wachtmeister ha kunnat anmärka på. Men det är ju så att Bryggareföreningen fortfarande framför en del tankar om att det vore lika bra att införa mellanölet igen. Därför tyckte jag att det fanns anledning att säga någonting om detta.

Det var ju synd att Bo Lundgrens goda förslag att eventuellt stänga på fredagseftermiddagen nu har dementerats av Knut Wachtmeister. Annars tyckte jag att det var en intressant idé, eftersom Bo Lundgren onekligen sade att det kan bli vissa skador, om människor dricker på fredagen. Han menade, såvitt jag förstod, att det var olämpligt på fredagskvällen. Jag tror emellertid att det bara är att betyga att det är de många åtgärderna som har lett till resultaten. Därför tycker jag det är beklagligt när en hel del moderater – det gäller inte alla – röstar emot de olika delförslagen. Min förhoppning är att vi i fortsättningen kan få mera stöd för åsikten att alla dessa delåtgärder sammanlagt leder till ett gott resultat.

Anf. 27 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Torsten Bengtson undrade vad jag ansåg vara anledningen till att spritförsäljningen gått ner drastiskt under de senaste två åren. Min alldeles bestämda uppfattning är att det huvudsakliga skälet till nedgången är den ekonomiska situationen och prissättningen på dessa drycker. Människor har insett att de måste dra åt svångremmen, och då har de prioriterat en minskning av alkoholkonsumtionen. Det är i och för sig glädjande, och en av de få glädjande sakerna i den här ekonomiska krisen.

Jag tror också att den ändrade attityden delvis kan bero på att vi har en bättre upplysning rörande alkoholmissbruket. Det är inte längre fint att dricka alkohol, och det har varit Spola-kröken-kampanjen och annat. Jag tror att det har gjort nytta, och jag anser att vi skall fortsätta på den inslagna vägen. Däremot tror jag inte att mellanölsförbudet har haft någon större betydelse, för det visar sig att när det förbudet infördes för snart fem år sedan övergick många ungdomar till förbrukning av starkare drycker, exempelvis starköl. Nu har också den förbrukningen minskat, och det kanske beror på att de ungdomar som drack starköl inte längre är unga och har fått andra alkoholvanor.

Jag tycker att vi skall enas om att upplysningskampanjen skall fortsätta.

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotika missbruket,
m. m.*

men medlen skall inte vara så grova att det på allvar inkräktar på människans möjligheter att få normal och hygglig service.

Anf. 28 TORSTEN BENGTON (c) replik:

Herr talman! Den ekonomiska situationen kan ha påverkat konsumtionsutvecklingen, men alkoholvarornas pris har inte stigit mer än priset på andra produkter. Fortfarande använder svenska folket 11,3 miljarder kronor om året eller 31 milj. kr. om dagen till alkoholdrycker. Det är onckligen avskräckande, och redan det skulle kunna föranleda hårdare åtgärder.

Den ekonomiska situationen tar sig inte uttryck i att folk får mindre pengar. Ett budgetunderskott på 76 miljarder innebär att likviditet går ut till svenska folket. Det måste ju ta vägen någonstans. En del, kanske hälften, går till räntor, men det går till stor del ut till svenska folket. Bilinköpen ökade med 21 % under mars månad, så man ansåg sig ha råd att köpa bilar också.

Jag har redan påvisat effekterna av mellanölsförbudet för Knut Wachtmeister, men han har inte kommenterat det resonemanget. Har det verkligen ingen effekt att en konsumtion av 2,1 liter ren alkohol per person har försvunnit helt och hållet? Jag sade också att starkölskonsumtionen motsvarade 0,2 liter per person och att den tredubblades, men det betyder ändå inte mer än 0,6 liter per person.

Jag tycker också att man skall fortsätta upplysningen, men tyvärr har jag ytterst sällan sett förslag från moderata samlingspartiet om att ge mera pengar till upplysning. Men det är bara att hälsa med stor tillfredsställelse om vi nu får ett bra förslag från moderaterna om att öka upplysningen kraftigt under kommande år.

Andre vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 29 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag brukar alltid börja mina anföranden i dessa debatter med att instämma med Torsten Bengtson, och det vill jag göra i dag också. Men eftersom jag inte får tillfälle att instämma med Torsten Bengtson i framtiden skulle jag vilja be honom att inte bunta ihop alla moderater, som han stundom gör. Vi tänker fritt i det partiet, och det finns som sagt de som tänker annorlunda än majoriteten även där. Vi är alla bättre än vårt rykte.

F. ö. skall jag säga några ord om tullens narkotikabekämpning. Jag vet, herr talman, att det är en truism att säga att narkotikainflödet är ett av våra svåraste och förfärligaste samhällsproblem. Detta gift ödelägger en stor grupp av unga människors liv eller gör dem till människovrak. Med detta för ögonen måste man bedöma de förslag till åtgärder som presenteras. Man måste se frågan i sitt förfärande sammanhang. Jag skall säga något om det som står på s. 18 och 19 i utskottsbetänkandet.

Vi är flera som har motionerat om narkotikahundar, eftersom vi har fått

veta att de är ett effektivt och oslagbart redskap i jakten efter narkotika. Jag har flerfaldiga gånger sett sådana hundar i verksamhet vid gränsen i Swinoujście i Polen, och socialutskottet har gjort ett besök vid hundskolan i Sollefteå. I ekonomiskt pressade tider skall man spara, herr talman, men man skall också investera i räntabla företag. Jag menar att verksamheten med narkotikahundar är någonting räntabelt. Det kostar 55 000 kr. att träna en narkotikahund, och den hunden tar sedan narkotika för miljoner – narkotika som tar många människoliv.

Handelsdepartementet och statsrådet Björn Molin har nu ingripit på ett förtjänstfullt sätt och gett möjlighet till ytterligare tre narkotikahundar. Därför finner jag min motion 1210 väl tillgodosedd. Det innebär att vi kommer att få ytterligare ett hundekipage i Malmö och ett i Helsingborg, där vi har det stora inflödet av narkotika till vårt land.

Utskottsskrivningen är möjligtvis vilseledande, och ordföranden i utskottet kanske skulle kunna förklara det litet bättre. Det talas om "tre hundekipage till en sambandstjänst i Köpenhamn". Det verkar som om vi skulle placera hundekipagen i Danmark, och det är inte meningen, men vi skall upprätthålla en samverkan med den danska sidan.

Den andra frågan gäller huruvida tullen skall få direkttillgång till polisens allmänna spaningsregister, ASP, och den frågan är oförklarligt nog kontroversiell. Här har vi, herr talman, två statliga verk, där personalen som sysslar med denna fråga har samma funktion, dvs. att avslöja och stoppa narkotikainflödet. De båda verken vänder sig mot samma objekt. Deras uppgift är ensartad, och i den uppgiften skall de självfallet samverka, hålla varandra informerade om beslag och undersökningar. Det finns också avtal om detta mellan tullverket och polisen. Man kan säkert komma längre här, det har jag förstått.

Vi är några motionärer som yrkar att också tullverket genom vissa behöriga skall ha tillgång till detta allmänna spaningsregister utan att behöva gå omvägen över polisen och anhålla om uppgifter. När man utför sitt arbete vid gränsen, vid rutinkontroller o. d., skulle man snabbt kunna få nödiga informationer om man hade direkttillgång till detta register. Narkotika-smugglare uppträder ofta två och två eller tre och tre, och då skulle man i en aktuell situation snabbt kunna få reda på huruvida smugglaren brukar komma i sällskap och därigenom göra desto bättre insatser. Och detta skulle kunna ske utan den tidspillan och därmed bättre effektivitet i arbetet än vad fallet nu är. Att byråkratisera en verksamhet som för sin framgång är beroende av snabba ingripanden är förkastligt.

Här finns alltså ett effektivt redskap när det gäller att motivera ingripanden, avslöja trafikanter och initiera fortsatt undersökning. Med en strid resandeström är det verkligen inte tid till så mycket telefonerande och många omgångar om något skall ske. Vad skulle hindra att tullen får tillgång till denna resurs, som redan finns? Det kostar inga pengar. Jo, säger man, det är sekretesskäl som är avgörande.

Polisen skulle alltså genom sina speciella befattningshavare kunna ha förtroendet att hantera sekretessfrågorna i spaningsregistret, men inte

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

motsvarande chefspersoner i tullverket. Hur tänker man egentligen? Vad bygger man en sådan inställning på? Måne det är byråkratisk prestige?

Jag vill upprepa vad jag sade inledningsvis, att man måste se alla åtgärder i det kusliga sammanhang som föreligger, nämligen att narkotikainflödet bara ökar och ökar. Samhällsproblemen växer i takt därmed när det gäller att ta hand om narkotikans offer. Polis och tull har att tackla ett av våra allvarligaste samhällsproblem. Vi har inte råd med prestige eller misstroende.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som gör att jag även om jag blir ensam från mitt håll yrkar bifall till min motion 2217, som behandlas i det föreliggande betänkandet.

Anf. 30 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag skall något kommentera Mårten Werners yrkande. Han vill alltså att tullen skall få terminalåtkomst. I detta yrkande stöds han av tullstyrelsen. Utskottet har emellertid tagit hänsyn till att datainspektionen och rikspolisstyrelsen avstyrkt tullstyrelsens framställning, bl. a. av sekretesskäl. Rikspolisstyrelsen anser att man skall kunna åstadkomma en effektiv övervakning utan denna terminalåtkomst. När det som nu står olika statliga myndigheter mot varandra tycker jag att det är regeringens sak att noga pröva hur man skall ta ställning. Regeringen har trots allt större möjligheter till överblick än vad vi har här i riksdagen. Jag tycker att det är fel om riksdagen nu föregriper regeringens prövning. Det är mot den bakgrunden som utskottet har avstyrkt bifall till motionerna 2217 och 2246.

Anf. 31 MÅRTEN WERNER (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att Knut Wachtmeister är försiktig nog att inte gå in på sakfrågan och tycka någonting själv. Men jag skulle vilja fråga: Tror Knut Wachtmeister att verksamheten i detta angelägna ärende – att bekämpa narkotikainflödet – skulle försämrats, om tullverket fick tillgång till detta register, så att man där snabbt skulle kunna få de uppgifter man behöver för att fullgöra sitt jobb? Skulle narkotikaspaningen på något sätt bli sämre av det, eller skulle den kanske tvärtom bli effektivare?

Anf. 32 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag tror självfallet inte att verksamheten skulle bli sämre, men det finns andra motiv som skall läggas in i det hela, huvudsakligen sekretesskäl. Det är väl inte så konstigt att utskottet tar intryck, när de båda statliga organen datainspektionen och rikspolisstyrelsen går emot förslaget. Genom datans snabba utveckling har vi i det här landet också fått sekretessproblem, som vi måste ta på allvar. Det är alltså inte så konstigt att utskottsmajoriteten tagit ställning på detta sätt.

Anf. 33 MÅRTEN WERNER (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att man skall tala tyst om sekretessfrågan – det är osmakligt att dra in den. Behöriga befattningshavare inom polisen kan ha

Ondsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

förtroendet att hantera sekretessfrågorna, men motsvarande chefspersoner inom tullverket skulle inte kunna få samma förtroende. Hur tänker man i det fallet?

Att datainspektionen är försiktig och håller igen är naturligt – det är ju dess jobb. Det är dess uppgift att se till att dataverksamheten inte vidgas, om inte nöden kräver det. Men här kräver nöden det, herr Wachtmeister. Här kräver nöden verkligen en effektivare insats. Det är människoliv det gäller, och det gäller att bekämpa narkotikainflödet. Vi har här kalla fakta, och vi måste sätta in alla de resurser som finns. Men denna fantastiska resurs som dataregistret utgör skall enligt utskottets uppfattning ett stort verk som har till uppgift att bekämpa narkotikainflödet inte ha tillgång till utom genom mellanhänder, som försinkar verksamheten.

Andre vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 34 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! En mycket viktig del i alkoholpolitiken är informationen om alkoholmissbrukets sociala och medicinska följder. Mot den bakgrunden har jag i min motion 1981/82:2230 tagit upp informationsfrågorna. Hur underligt det än kan te sig så är Systembolaget i informations- och opinionsbildning mot alkoholmissbruk bland de mest aktiva – samma Systembolag som tillhandahåller svenska folket alkoholdrycker.

Jag är inte kritisk mot kampanjernas utformning, utan jag vill gärna ge Systembolaget en eloge för att dess kampanjer i annonser, broschyrer och folders har varit mycket välgjorda. Men trots kampanjernas vällovliga syfte och förnämliga uppläggning tvingas man att ifrågasätta deras trovärdighet. Vill Systembolaget ha någon trovärdighet med sin kampanj "Spola kröken", borde bolaget sluta att sälja alkohol. Man kan bara tänka sig orimligheten att komma in i en fiskaffär och mötas av skylten "Ät inte fisk, den kan innehålla kvicksilver", eller att i charkuteriaffären mötas av uppmaningen att sluta äta kött och bli vegetarian. Jag tror inte att vare sig fiskhandlaren eller slaktaren skulle bli trodd. Exempelen kan göras fler och lika orimliga. Detta innebär inte att kampanjernas värde ifrågasätts när det gäller att få människor att avhålla sig från alkoholhaltiga drycker eller att övergå till svagare drycker. Men, som jag redan sagt, kampanjerna bör inte bedrivas av Systembolaget. De pengar som avsätts för detta ändamål bör överföras till och disponeras av socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor. Under 1981 satsade Systembolaget omkring 12 milj. kr. på egna kampanjer. Detta bör jämföras med att socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor och statens ungdomsråd tillsammans delar på 13 milj. kr.

Jag kan med glädje konstatera att jag från många människor har mötts med stor förståelse för min motion. Jag kan också till min glädje se att socialstyrelsen i ett remissvar med anledning av riksrevisionsverkets granskning av den statliga alkoholinformationen är inne på samma tankegångar som jag gett uttryck för i min motion. Socialstyrelsen vill gå litet längre och

säger i sitt remissvar bl. a. att kampanjen "Spola kröken" har ett grumligt budskap och av många uppfattas som reklam för Systembolaget och dess produkter. Om denna uppfattning överensstämmer med verkligheten, är det hela allvarigare än vad jag har påtalat i min motion.

Jag har inte av utskottsbetänkandet kunnat utläsa att utskottet skulle ha någon annan uppfattning än den som jag gett uttryck för i min motion om orimligheterna i att Systembolaget bedriver kampanjer mot alkohol i eget namn. Därför kan jag inte förstå anledningen till att utskottet inte kunnat tillstyrka bifall till min motion.

Det händer ibland att man från denna talarstol gratulerar riksdagsledamöter som fått nya stora arbetsuppgifter. Jag tar mig nu friheten, herr talman, att vända mig till ledamoten Gabriel Romanus och gratulera honom till hans utnämning till chef för Systembolaget. Samtidigt vill jag till honom framföra ett önskemål, att han som en första arbetsuppgift på den nya och viktiga post han nu tillträder rättar till orimligheten i att Systembolaget i eget namn bedriver kampanjer mot alkohol.

Jag har vidare i min motion tagit upp frågan om etablering av systembutiker. I samband med 1977 års alkoholpolitiska reform underströks att allmänheten har ett berättigat intresse av att det skall finnas en systembutik inom rimligt avstånd från hemorten. Denna del av reformen har inte uppfyllts. Än finns det många kommuner i vårt land som saknar egen systembutik, och befolkningen tvingas att åka långa sträckor för att göra sina inköp. Ser man på Stockholm och gör en jämförelse finner man att det med utgångspunkt från Sergels torg finns inte mindre än 51 systembutiker på ett avstånd av högst 20 kilometer.

Är det då några fördelar förknippade med att ha systembutiker ute i kommunerna? Den förmyndarattityd som nu riktas mot befolkningen i vissa landsortskommuner har den negativa sidan att man helt mister den sociala kontroll som utan tvivel är en viktig del i en aktiv, socialinriktad alkoholpolitik.

För att få en bild av om flera personer blir föremål för åtgärder enligt nykterhetsvårdslagen i kommuner med systembutiker än i kommuner utan sådana har jag undersökt detta förhållande i mitt eget hemlän, Skaraborg.

I kommunerna Grästorps och Vara finns det systembutiker. Dessa kommuner har ett befolkningsunderlag på resp. 5 719 och 22 993, varav 1–3 personer varit föremål för sådana åtgärder. Också i kommunerna Götene, med ett befolkningsunderlag på 12 854 personer, Karlsborg med 8 236 invånare och Tibro med ett invånarantal av 11 214, har sådana åtgärder vidtagits i samma utsträckning som i de två tidigare nämnda kommunerna, dvs. 1–3 personer. Jag kan nämna ytterligare två kommuner där systembutiker icke finns, nämligen Töreboda, med ett invånarantal av 10 393, varav 8 personer varit föremål för åtgärder, och Mullsjö kommun med 6 518 invånare, där 4 personer varit föremål för åtgärder. Dessa båda sistnämnda kommuner har alltså ingen systembutik. Jag anser att dessa siffror talar för sig själva.

När jag tidigare i dag lyssnade till socialministerns anförande blev jag orolig över att den person som bär huvudansvaret för landets alkoholpolitik är så bläögd att hon tror att alkoholkonsumtionen och försäljningen av alkohol i systembutiker är detsamma. Tyvärr är det inte så. Vi har under de senaste åren som följd av vår nuvarande alkoholpolitik fått en skrämmande ökning av hembränningen. Rikspolisstyrelsen beräknar att ca 10 miljoner liter brännvin framställs genom hembränning och att ca 12 miljoner liter vin görs i hemmen. Då finns det ingen anledning tro att spritkonsumtionen minskat.

Vi har heller ingen kontroll över hur mycket sprit som smugglas in i landet.

Jag skall inte utveckla detta längre, men jag anser att det är bekymmersamt att inga åtgärder har vidtagits som varit negativa för spritlangning, smuggling och hembränning. Skall vi, herr talman, uppnå ett alkoholskadefritt samhälle, måste vi på ett mer aktivt sätt vidta åtgärder mot den okontrollerade alkoholkonsumtionen.

Jag vill yrka bifall till reservation nr 2 i skatteutskottets betänkande nr 50 samt till reservationen i skatteutskottets betänkande nr 52.

Anf. 35 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 36 BLEND A LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag skall enbart uppehålla mig vid den motion som Siri Häggmark och jag har väckt och som gäller utbildning av narkotikahundar. Samma ärende har tidigare tagits upp av Bo Lundgren och Wiggo Komstedt.

I Sverige finns ungefär 300 platser av nämnvärd storleksordning – hamnar, vägar och flygplatser – som används för införsel av narkotika. WHO och andra FN-organisationer känner till att av den mängd narkotika som smugglas över gränserna endast 5–10 % kan tas i beslag. Det gäller därför att på alla sätt effektivisera kontrollverksamheten vid gränserna.

Våra svagast bevakade punkter vid gränserna är Helsingborg, Arlanda och kanske också Malmö. Man beräknar att det i Helsingborg under sommaren kommer in en laddning narkotika med färja var tolfte minut. På Arlanda landar åtminstone 100 flygplan med full last av passagerare, bagage och post. Bara för att frakta posten från Arlanda och in till Stockholm behövs det varje dag 14 lastbilar. Alla dessa laster *kan* innehålla narkotika.

Vad gör vi då för att hålla en effektiv bevakning med hjälp av knarkhundar på Arlanda flygplats? Jo, där har vi *ett* hundekipage, som naturligtvis inte kan vara i tjänst mer än några timmar per dygn, utslaget över hela veckor, eftersom ekipaget inte tjänstgör varje dag. Varje hund har sin egen förare, och de är tillsammans vad man brukar kalla ett hundekipage.

Av de 331 beslag som gjordes under första halvåret 1981 i Helsingborg skedde hälften med hjälp av knarkhundar och hundekipage. Man känner

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

också till fall där en enda hund med sitt första beslag har betalat alla kostnader för hundekipaget.

Jag tycker att skatteutskottet har behandlat vår motion mycket ytligt. Utskottet säger: "Även om narkotikahundarna gör värdefulla insatser i dessa sammanhang finns det enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att besluta om en mera omfattande användning av narkotikahundar än vad den närmast ansvariga myndigheten anser i första hand erforderlig ---." Men om man undersöker möjligheterna att få hundar, upptäcker man vid kontakter med statens hundskola att utbildningen av narkotikahundar per år där kan fördubblas inom ramen för befintliga resurser. Hundskolan kan alltså utbilda dubbelt så många hundar som nu inom ramen för de befintliga resurserna. Det var detta vi hade påpekat i vår motion, men det har utskottet inte tagit upp.

Vi vet att varje tulltjänsteman blir mängd dubbelt så effektiv om han har en narkotikahund. Vi vet att fler tjänster då inte behöver inrättas, utan att en redan anställd tulltjänsteman kan utbildas tillsammans med sin hund. Vi vet också att man för att utöka användningen av narkotikahundar kan ge varje tjänsteman som är intresserad av detta två hundar, så att det alltid finns full bemanning.

Men detta viftar skatteutskottet bort. För riksdagen är det förbluffande att, när det över huvud taget finns en statlig organisation som kan fördubbla sin verksamhet inom ramen för befintliga resurser, denna möjlighet inte tas till vara. Man anser i stället, som man säger, att det inte finns "anledning för riksdagen att besluta om en mera omfattande användning". Utskottet skulle i detta sammanhang ha gett riksdagen möjligheter att av tullverket kräva att det skall använda de anslagna medlen på effektivaste möjliga sätt vad gäller utnyttjande av hundskolan. Ansvaret för detta kan naturligtvis läggas på tullverket, skatteutskottet och, i sista hand, oss alla. Men jag har ändå inte något yrkande. Det brukar inte löna sig att här i kammaren yrka bifall till en motion som ett utskott har avstyrkt. Däremot tänker jag återkomma, om så blir nödvändigt upprepade gånger, tills detta blir ordnat.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 37 ESSE PETERSSON (fp):

Fru talman! Den samordning av alkohol- och narkotikafrågorna som sker i de betänkanden som vi i dag har att behandla och i propositionen från regeringen är mycket bra. Ett tack bör här framföras till socialministern, även om hon för tillfället inte är närvarande i kammaren. Det är just samordningen av dessa båda problem som är en självklarhet för att vi skall kunna få en samlad drogpolitisk översikt och kunna vidta de åtgärder som är nödvändiga.

Det är framför allt tre saker som är aktuella när det gäller alkohol- och narkotikapolitik: information, restriktioner och vård.

På informations- och vårdsidan har det oftast inte varit några större

svårigheter att komma fram till gemensamma ståndpunkter. Även om intresset och engagemanget har varierat, har man genom åren varit relativt överens om att något bör hända. Däremot är det först under senare tid, sedan mitten av 1970-talet, som samhällets breda lager verkligen har börjat inse behovet av restriktioner. Inte minst de vetenskapliga undersökningar som har visat vad en ökning av bruket får för effekter på skadesidan har haft betydelse i detta sammanhang. Och i dag är man ganska överens om att det, för att vi skall kunna bedriva en framgångsrik drogpolitik, krävs information, restriktioner och vård. Alla dessa ärenden behandlas inte i de båda betänkanden som nu föreligger, utan det är vissa delar som nu behandlas av den samlade propositionen som regeringen har avlämnat för hela detta område.

Att alkoholen är vårt lands i särklass farligaste miljögift och största sociala och medicinska problem råder det inget tvivel om. Här i Sverige kräver alkoholen dagligen i genomsnitt ca 16 människoliv. Av alla 18-åringar som mönstrar för militärtjänst frikallas ca 7 % från värnplikt på grund av drogmisbruk. I hälften av fallen är orsaken enbart alkohol. På grund av kvinnors alkoholkonsumtion under graviditeten föds det i Sverige årligen 400–500 svårt skadade barn. Vid dödsolyckor i trafiken är alkoholen en bidragande orsak i en tredjedel av fallen. I hälften av drunkningsolyckorna har de drunknade alkohol i kroppen.

I diskussionen begränsas ibland alkoholproblemen till att bli en unik svensk företeelse. Det är en i grunden felaktig verklighetsbeskrivning. Alkoholmissbruket är ett växande och svårlöst internationellt problem. Världshälsoorganisationen riktar i en rapport som behandlar alkoholfrågorna en skarp varning till världens länder och framhåller att de alkoholorsakade problemen utgör ett betydande hinder för ländernas samhällsekonomiska utveckling och en stor påfrestning på deras sjukvårdsresurser.

Målsättningen för samhällets alkoholpolitik, som fastställdes i riksdagsbeslutet 1977, är att den totala alkoholkonsumtionen måste trängas tillbaka för att skadorna skall kunna minskas. Vetenskapliga forskningar har visat att en fördubbling av den totala alkoholkonsumtionen innebär en fyrdubbling av alkoholskadorna.

Eftersom sambandet mellan konsumtion och skador är vetenskapligt bevisat inom alkoholpolitiken, måste den övergripande målsättningen vara att i en första etapp minska den totala alkoholkonsumtionen med en tredjedel, vilket på sikt begränsar alkoholskadorna i ännu högre grad i jämförelse med dagens situation. Då krävs att prisinstrumentet används aktivt, med årliga justeringar i kostnadshöjande syfte som är större än övrig konsumentprisutveckling – detta därför att vi här har en effektiv prisrelation till den totala konsumtionsutvecklingen som, omräknad till större prisjusteringar, innebär att 1 % prishöjning ger närmare 0,6 % konsumtionsminskning.

Under fjärde kvartalet 1981 ökade försäljningen av sprit, vin och starköl i Systembolagets butiker. Nedgången under tredje kvartalet med drygt 8 % förbyttes till en ökning av den totala alkoholförsäljningen under fjärde

kvartalet med drygt 4 %. Därmed har de senaste årens nedåtgående trend dramatiskt brutits. Sedan alkoholskatten senast höjdes i augusti 1980 har den allmänna prisnivån stigit med 18 %. Det betyder att det verkliga priset på alkohol har sjunkit med nästan en femtedel. Riksdagen har flera gånger sagt att prisinstrumentet skall användas aktivt för att pressa tillbaka alkoholkonsumtionen.

Jag har i motionen 2247 till detta riksmöte hävdat att vi bör ha en större prisjustering än den som konsumentprisutvecklingen innebär. Utskottet har denna gång uttalat att man inte tycker att det är nödvändigt med så stora prisjusteringar utan vill ta det litet försiktigare. Det är något egendomligt att man har ändrat uppfattning på denna punkt från de skarpa skrivningarna under tidigare år till att nu vilja begränsa det hela.

Samtidigt kan sägas att det är positivt att regeringen nu har kommit med en prisjustering på 8 % från den 1 maj när det gäller spritdrycker och sedan ytterligare en prisjustering på 5 % från årsskiftet beträffande alla alkoholdrycker. Årliga justeringar av detta slag bör göras i fortsättningen, men de bör då vara större än den som man nu har åstadkommit så att skatterna höjs mer än konsumentprisutvecklingen.

När det gäller att stoppa langningen och skärpa ålderskontrollen så vore det nu dags att beslut fattas om införande av en obligatorisk inköpsregistrering som datorbaseras. Då krävs också ett speciellt inköpskort som varje kund har med sig vid varje inköpstillfälle. Inköpsregistreringen är ett enkelt och säkert system för både konsumenter och försäljningspersonal. Ett sådant rikstäckande system skulle automatiskt ge t. ex. ålderskontroll, inköpstillfälle och inköpsplats samt alkoholmängd och typsort. Det skulle vid behov kunna kompletteras med generella eller individuella inköpsbegränsningar inom ramen för samma datorbaserade inköpsregistrering. Detta system skulle vidare ge en effektiv kontroll och registreringsmöjlighet, som inte innebär någon förändring i sak för den vanlige konsumenten/kunden men som blir ett förödande vapen mot den växande samvetslösa langarmaffian. Dessa sociala samhällsmarodörer, som antingen för egen ekonomisk vinning eller i missriktad föräldraomsorg är beredda att skaffa alkohol till minderåriga, skulle äntligen stoppas.

I propositionen, som följs av utskottet, redovisas en skärpt inställning till den skattefria handeln med alkohol i viss utlandstrafik. Behovet av en mera restriktiv syn på den s. k. turistspriten har också tidigare påtalats av riksdagens skatteutskott. Den nuvarande formen av skattefri alkoholhandel i form av s. k. turistsprit är inget annat än en laglig form av skatteflykt. Betydande skatteintäkter undandras årligen statskassan på detta sätt. Nödvändigt är att all alkoholförsel i Sverige beskattas i sin helhet, oavsett om systembutiker finns på land, till sjöss eller i luften. Jag har berört också detta i motion 2247, och jag yrkar bifall till motionens yrkande 5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring så att alla alkoholdrycker i fortsättningen skall beskattas vid införsel i Sverige.

Alkoholen är beklagligtvis en traditionsbunden del av vårt västerländska kulturmönster, som i en medmänsklig samhällsgemenskap inte kan fortsätta

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

att hyllas, utan nu äntligen måste avglorifieras. Då är det viktigt att första alternativet vid all servering är alkoholfritt. Detta bör vara en självklarhet vid servering i alla restaurangmiljöer och vid andra liknande tillfällen. Den offentliga representationen måste i sin helhet göras alkoholfri, och avdragsrätten för enskildas representation bör i fortsättningen inte få innefatta alkoholdrycker. Fr. o. m. 1981 gäller vissa begränsningar, nämligen spritfri statlig representation och slopad avdragsrätt för vin och sprit i enskild representation. Det är cyniskt att skattemedel i ett välfärdssamhälle som vårt skall kunna användas för konsumtion av ett miljögift som alkohol.

Även denna fråga har berörts i motion 2247, och jag beklagar att utskottet inte har velat tillstyrka motionens förslag i denna del. Utskottet borde ha kunnat uttala att samma regler skall gälla för statlig representation som för avdragsrätt när det gäller alkoholhaltiga drycker vid enskild representation.

Fru talman! Åtskilligt mer finns att säga när det gäller de frågor vi nu diskuterar, men låt mig till sist bara framhålla att det är vår gemensamma uppgift att i solidaritet med de alkoholskadade människorna vidta kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med vårt lands i särklass farligaste miljögift, som också orsakar vårt största sociala och medicinska problem, nämligen alkoholen. Dessutom har vi övriga droger, såsom narkotika och andra berusningsmedel, som ofta på kort tid får förödande verkningar för de människor som konsumerar dessa droger. Trots detta är alkoholen det helt dominerande problemkomplexet, spritt till alla delar av vårt samhälle och alla grupper av människor. De starkare måste i solidaritet med de utslagna alkoholskadade och de övriga drogberoende människorna vara beredda att acceptera inskränkningar i sin egen frihet för att de svagare inte skall uteslutas ur vår totala samhällsgemenskap. Därför bör grundmålsättningen i det här sammanhanget vara att begränsa alkoholkonsumtionen och helt utrota narkotikahandlingen.

I den del av betänkandet som behandlar narkotikamissbruket föreslås att ytterligare resurser skall anslås för att komma till rätta med spridningen av narkotika, bl. a. genom att få en bättre kontroll vid våra tullstationer. Förslagen från handelsdepartementets sida måste här hälsas med största tillfredsställelse.

Utöver det yrkande jag framfört när det gäller motion 2247, yrkande 5, vill jag beträffande narkotikamissbruket yrka bifall också till reservation nr 7, punkten b. Mitt yrkande avser alltså reservationens yrkande b, som gäller dataterminaler vid tullverket för att öka möjligheterna att bekämpa spridningen av narkotika.

I övrigt kan jag ansluta mig till utskottets hemställan och som mångårig motionär understryka vikten av att lördagsstängningen av systembutikerna nu förverkligas.

Anf. 38 ANITA MODIN (s):

Fru talman! Proposition 143 innehåller bl. a. ett lagförslag som berör tillstånd att servera alkoholdrycker. Det är positivt att man försöker förändra

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

nuvarande regler för att komma till-rätta med de oegentligheter som finns, men det är beklagligt att man sedan inte i utskottsbehandlingen vill ta steget fullt ut och tillgripa även de förslag till förändringar som finns i de socialdemokratiska motionerna.

I motion 2191 har vi hemställt om att riksdagen hos regeringen begär att de fackliga organisationer som är verksamma inom branschen jämställs med de föreslagna uppgiftslämnande myndigheterna vid uppgiftslämnandet om misskötsamhet som underlag vid bedömning om tillståndsgivning.

I denna motion har de socialdemokratiska ledamöterna i skatteutskottet instämt. Utskottsmajoriteten däremot har avstyrkt bifall till motionen med motivering att om de fackliga organisationerna får komma till tals, så borde även arbetsgivarsidans företrädare höras och att detta skulle leda till onödiga komplikationer och tidsutdräkt utan att för den skull garantera förbättrade informationer till beslutsfattarna.

Motiveringen till avslag på motionen är utformad på ett sätt som förbryllar mig.

Givetvis har vi som motionärer ingenting emot att även arbetsgivarsidans representanter skall höras vid bedömning av tillståndsgivning. Tvärtom är min grundtanke med motionen att såväl arbetsgivar- som arbetstagsidans fackliga organisationer skall vara uppgiftslämnare. De seriösa företrädare som finns på båda sidor om det sedvanliga förhandlingsbordet skulle, enligt vårt sätt att se detta, enbart bidra till att få fram så informativa och korrekta uppgifter som det är möjligt att få. Jag anser att det är otvivelaktigt att man inom organisationerna besitter information och kunskaper som borde vara till stor nytta vid bedömningen rörande serveringstillstånd. Denna unika tillgång borde man inte avsäga sig på detta sätt.

Utskottet pekar på länsstyrelsens åliggande att verkställa så grundlig utredning som möjligt och på att de fackliga organisationerna frivilligt kan informera länsstyrelsen om alla omständigheter av betydelse i ärendena.

För att ta det sistnämnda först: Hur skall det praktiskt gå till när de fackliga organisationerna skall informera på ett s. k. frivilligt sätt? De har ju ingen möjlighet att veta vilket ärende som är under behandling. Att ständigt och jämt informera länsstyrelsen om alla bekymmer skulle vara helt omöjligt.

Till det förstnämnda: För att få en så grundlig utredning som möjligt borde det inte vara slumpmässigt om länsstyrelsen hör arbetsmarknadens parter i ärendena. Det borde vara regel och kunna genomföras parallellt med i propositionen angivna myndigheter och därför inte ytterligare fördröja ärendebehandlingen. För att få denna regelmässighet behövs bestämmelser så att alla länsstyrelser kommer att behandla serveringstillståndsärenden lika.

Med hänvisning till vad som här anförts yrkar jag bifall till reservation nr 4 till skatteutskottets betänkande nr 50.

I övrigt yrkar jag bifall till reservation 2 i samma betänkande, då jag befarar att en permanent lördagsstängning av systembutikerna redan nu skulle inspirera langarnas aktiviteter och ge en allmänt negativ effekt. Låt oss få en försöksperiod på förslagsvis ett år, så att vi efter den tiden kan göra en

grundlig utvärdering och inte med detsamma ge langarna en chans.

Jag instämmer också i reservationen till skatteutskottets betänkande nr 52.

Anf. 39 BERTIL LIDGARD (m):

Fru talman! Mårten Werner har i ett engagerat anförande talat till förmån för sin motion att tullverket bör ges direkt tillgång till det spaningsregister som polisen har och som kallas för allmänna spaningsregistret, förkortat ASP.

Tullverket har gjort en framställning till regeringen om att få ta del av detta register. I yttranden över framställningen har rikspolisstyrelsen och datainspektionen avstyrkt framställningen.

Nu kan man naturligtvis, som Mårten Werner gör, säga att rikspolisstyrelsens avstyrkande kan grundas på någon sorts byråkratiska synpunkter och på en önskan att inte släppa in någon annan i sina egna register. Men datainspektionen har ju bl. a. till uppgift att skydda oss mot integritetskränkningar när det gäller datafrågor. Det finns därför anledning att ta allvarligt på frågan om tillgång till ASP.

Det skall sägas att ASP är ett av de mest integritetsfarliga register som vi har i vårt land. Av den anledningen har rikspolisstyrelsen omgärdat användningen av detta system med mycket starka restriktioner. I en stad som Eskilstuna är det t. ex. bara en enda polisman som har möjlighet att gå in i detta register, och i en stad som Malmö – Mårten Werners hemstad – är det tre polismän som har den möjligheten.

Mårten Werner säger: Inte kan det vara särskilt farligt om någon enstaka ansvarig tjänsteman inom tullverket också får tillgång till detta register. Nej, jag misstror inte någon inom tullverket, under förutsättning att man där får samma utbildning och samma föreskrifter som gäller för polisen i det här sammanhanget. Men jag vill understryka att varje vidgning av den personkrets som har tillgång till registret innebär en ökning av integritetsfaran – och det är en sådan ökning som det gäller att förhindra.

Vi sysslar numera rätt ofta med sådana här frågor. Men riskerna med narkotikainförsel och narkotikaanvändning och riskerna att skada integriteten är inte riktigt jämförbara storheter. Det går inte att säga att narkotikan medför de och de dödsfallsriskerna och att det sedan finns några andra, litet mer ogripbara integritetsrisker, utan vi får fråga oss: Hur vill vi ha ett samhälle där det finns risk för att de nödvändiga uppgifter som samlas in av myndigheter sprids i alltför stor utsträckning?

Om man använder sig av datauppgifter på ett alltför onyanserat sätt kan det föra mycket långt. Det har inte saknats exempel på folk som säger: Vi kan väl utnyttja datan för att inhämta de och de uppgifterna, t. ex. för tillvaratagande av fiskala intressen – den som har rent samvete har ju ingenting att frukta. Men vill vi verkligen att uppgifterna skall kunna inhämtas på detta sätt? Det är det som denna fråga handlar om.

Mårten Werner frågar skickligt Knut Wachtmeister: Det blir väl inte sämre om även tullen får del av detta register? Och Knut Wachtmeister faller snällt i

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och narkotikamissbruket,
m. m.*

fällan och säger: Nej, jag tror inte att det blir sämre.

Men vi har faktiskt erfarenheter på det polisiära området av att det blir sämre när flera organ kan hantera samma fråga. Vi har ett exempel här från Stockholm som anknyter till narkotikan: rikskriminalen och Huddingepolisen sysslar med narkotika, och inom Stockholm har det också funnits en särskild narkotikagrupp. Alla dessa grupper kan råka gå in i samma ärende från olika håll och börja nysta – och det är till skada för spaningen i ärendet. Det är risker som kan uppkomma i detta sammanhang.

Jag vädjar, fru talman, om bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Anf. 40 MÅRTEN WERNER (m):

Fru talman! Jag förstår Bertil Lidgards synpunkter vad gäller datainspektionen. Det är dess uppgift att se till att vi inte vidgar möjligheten till missbruk av sekretessen. Men vi här i riksdagen har att göra den politiska bedömningen. Det är inte för nöjes skull som tullen har begärt anslutning till ASP. Det är för att kunna lösa sina uppgifter i samband med det förfärande samhällsproblem som vi brottas med på alla sätt. Därför kan jag inte förstå att man skulle förvägra en myndighet som har samma funktion, som är riktad mot samma objekt och som skall lösa samma problem, samma resurs som den andra myndigheten har. Jag kan inte se det på annat sätt än att man inte har tilltro till den tullpersonal som skulle hantera detta. Det skulle vara folk med just den utbildning som Bertil Lidgard efterlyser för befattningshavare på högre nivå.

Bertil Lidgard tar som exempel hur man i Stockholmstrakten arbetar på skilda håll så att det blir ineffektivt. Ja, det är klart att det måste bli ineffektivt om man inte har kommunikationer – om man inte begriper så mycket, att man är jobbare på samma bygge, att man måste hjälpas åt och att man skall informera varandra. Det har man avtal om mellan polis och tullverk. Följde man det skulle man inte behöva komma i en sådan situation att man dubbelarbetade eller ovetande gick in i varandras arbetsuppgifter.

Jag kan inte finna annat än att det blir effektivare, att man spar tid och att man får snabba insatser från tullens sida genom ett samarbete. Det i sin tur hjälper oss att lägga beslag på mer av det hemska gift som skjutsas in över våra gränser.

Anf. 41 BERTIL LIDGARD (m):

Fru talman! Mårten Werner har fel när han säger att tullen och polisen har identiska arbetsuppgifter. Vore det han säger rätt, har vi organiserat det hela felaktigt. Vi skall inte ha två myndigheter som sysslar med samma sak. De har inte identiska uppgifter, Mårten Werner.

Det är tullens uppgift att hindra att narkotikan kommer in i landet, det är polisens uppgift att ta hand om den narkotika som har kommit in i landet. Det är den grundläggande skillnaden. Därutöver finns det, som Mårten Werner sade, ett avtal mellan rikspolisstyrelsen, generaltullstyrelsen och riksåklagaren om hur man skall samverka och samarbeta. Såvitt jag vet har detta samarbete fungerat bra på det lokala planet. Om det för ett antal år sedan

förekom motsättningar på högsta nivå, är det ingenting som har med dagens läge att göra.

Anf. 42 MÅRTEN WERNER (m):

Fru talman! Det är klart att man kan säga att tull och polis inte har exakt samma uppgifter. Polisen har ett mycket större fält. Tullens arbetsuppgifter ligger dock inom detta fält, om också inte precis på samma punkt. Tullen bevakar våra gränser och skall där göra sin insats, polisen arbetar litet innanför. Men det är bara olika länkar i samma kedja. Verksamheten har samma objekt, och man måste samverka för att det skall ge resultat. Man måste ha tillgång till de resurser som finns. Jag kan inte se det annat än som samhällsekonomiskt slöseri att man undanhåller en så betydelsefull grupp som tullen tillgång till ASP-registret.

Anf. 43 BERTIL LIDGARD (m):

Fru talman! Jag skulle vilja påpeka för Mårten Werner att tullpersonalen har en befogenhet som polispersonalen inte har i det här sammanhanget. Tullpersonalen kan ta undan vilken gränspasserare som helst och visitera vederbörande. Det behöver inte föreligga någon misstanke. En polis kan aldrig, varken i tullen eller någon annanstans, visitera någon som han skulle vilja titta litet närmare på. Jag vet att det finns tankar om att polisen borde ha en sådan möjlighet till visitering. Jag kan försäkra Mårten Werner om att jag aldrig kommer att medverka till en sådan lösning, bara för att tullpersonalen händelsevis har den rättigheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 1981/82:50

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls. (Se dock mom. 5!)

Mom. 3 (lördagsstängning av systembutiker)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 2 av Valter Kristenson m. fl. med 87 röster mot 34 för reservation 1 av Knut Wachtmeister och Bo Lundgren. 176 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 179 röster mot 118 för reservation 2 av Valter Kristenson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta. (Se dock mom. 5!)

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls. (Se dock mom. 5!)

Mom. 5 (serveringstillstånd)

I kontrapositionsvoteringen biträdades utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 4 av Erik Wörnberg m. fl. med 148

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Alkohol- och nar-
kotikamissbruket,
m. m.*

röster mot 63 för utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 86 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen avgavs 149 röster för utskottets hemställan och 149 röster för utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 4 av Erik Wärnberg m. fl.

Kammaren beslöt med 149 röster att mom. 1–10 skulle återförvisas till utskottet. 149 röster avgavs för att mom. 5 skulle avgöras omedelbart genom lottnings.

Mom. 11 (tullverkets narkotikabekämpning)

Reservation 7, mom. a

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 148 för mom. a i reservation 7 av Erik Wärnberg m. fl.

Reservation 7, mom. b

Mom. b i reservation 7 av Erik Wärnberg m. fl., som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2217 av Mårten Werner, antogs till kontraposition.

Mom. b i reservation 7 bifölls med 153 röster mot 143 för utskottets hemställan. 1 ledamot avstod från att rösta.

Reservation 7, mom. c

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 148 för mom. c i reservation 7 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 12 a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 12 b (den skattefria alkoholen i utlandstrafiken)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 2247 av Esse Petersson i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Skatteutskottets betänkande 1981/82:52

Mom. 1 (beslutsprocessen vid alkoholbeskattningen)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 15 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2097 av Lars Werner m. fl.

Mom. 4 (beskattningen av lättvin)

Vid votering genom rösträkning avgavs 149 röster för utskottets hemställan och 149 röster för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl.

Kammaren beslöt med 154 röster att mom. 4 skulle avgöras omedelbart

genom lottnings. 143 röster avgavs för att betänkandet skulle återförvisas till utskottet.

Sedan förste vice talmannen lagt ned en ja-sedel och en nej-sedel i rösturnan drog Margareta Andrén (fp) ja-sedeln. Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med ja-propositionen och bifallit utskottets hemställan.

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Bidrag till driften
av gymnasieskolor*

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Bidrag till driften av gymnasieskolor

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1981/82:23 om bidrag till driften av gymnasieskolor (prop. 1981/82:100) (förnyad behandling).

Anf. 44 LARS SVENSSON (s):

Fru talman! Med hänvisning till den debatt som fördes den 15 april angående utbildningsutskottets betänkande nr 18 ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna som fogats till det betänkandet, nämligen nr 1, 2, 3, 4 och 8.

Anf. 45 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Med hänvisning till den tidigare förda debatten yrkar jag bifall till moderaternas reservationer nr 5, 6 och 7.

Anf. 46 RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! Med hänvisning till den debatt som tidigare förts i ärendet ber jag att få yrka bifall till vpk-motionen 1375 under punkterna 1, 3 och 5.

Anf. 47 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Med hänvisning till den debatt som fördes den 15 april vill jag yrka bifall till utskottets förslag under alla moment i punkt 1 och avslag på samtliga reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan återfanns i utbildningsutskottets betänkande 1981/82:18 punkt 1.

Mom. 6 (praktikplatser)

Reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. bifölls med 151 röster mot 150 för utskottets hemställan.

Onsdagen den
28 april 1982

*Förvärv av hyres-
fastighet, m. m.*

Mom. 8 och 9 (handledarutbildning och ändring av statsbidragsreglerna för inbyggd utbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 150 för reservation 2 av Stig Alemyr m. fl.

Mom. 11 (försöksverksamhet med särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 150 för reservation 3 av Stig Alemyr m. fl.

Mom. 12 (anordnande av ungdomsplatser)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 150 för reservation 4 av Stig Alemyr m. fl.

Mom. 23 (svenska som främmande språk)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 67 för reservation 5 av Hans Nyhage m. fl.

Mom. 27 (genomföranderesurs)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 66 för reservation 6 av Hans Nyhage m. fl.

Mom. 34 (anslagsbeloppet)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 16 för motion 1375 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Förvärv av hyresfastighet, m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1981/82:38 om lagen om förvärv av hyresfastighet m. m. samt bostadsförvaltningslagen (förnyad behandling).

Anf. 48 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Vid det här betänkandet från civilutskottet har socialdemokraterna avgett fyra reservationer, och jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer.

Anf. 49 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Med hänvisning till föregående behandling av det här ärendet, av vilken framgick att vpk-motionerna hade tillgodosetts i reservationerna, yrkar jag bifall till reservationerna vid betänkandet.

Anf. 50 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Med hänvisning till debatten den 15 april yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan återfanns i civilutskottets betänkande 1981/82:18.

Mom. 1 (översyn av lagen om förvärv av hyresfastigheter m. m.)

Vid votering genom rösträkning avgavs 150 röster för utskottets hemställan och 150 röster för reservation 1 av Per Bergman m. fl.

Då ärendet tidigare varit återförvisat till utskottet, skulle mom. 1 nu avgöras omedelbart genom lottning.

Sedan förste vice talmannen lagt ned en ja-sedel och en nej-sedel i rösturnan drog Eric Enlund (fp) ja-sedeln. Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med ja-propositionen och bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 (förfarandet vid anmälan av förvärv, förhandsbesked)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 150 för reservation 2 av Per Bergman m. fl.

Mom. 3 (fastighetsägarregister)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 150 för reservation 3 av Per Bergman m. fl.

Mom. 4 (inlösen)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 150 för reservation 4 av Per Bergman m. fl.

6 § Konkurskarantän

Föredrogs lagutskottets betänkande 1981/82:31 om konkurskarantän.

Anf. 51 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Ärendet om konkurskarantän hänger samman också med frågan om ekonomisk brottslighet, och skärpta regler för konkurskarantän är en av de åtgärder som vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit för att man skall komma till rätta med just den ekonomiska brottsligheten.

Som alla – förhoppningsvis, kanske man skall tillägga – känner till är den ekonomiska brottsligheten i det här landet relativt omfattande. Enligt bedömningar som gjorts rör det sig här om belopp som motsvarar 5–10 % av bruttonationalprodukten – det troliga är att de ligger närmare 10 än 5 %. Detta innebär att den ekonomiska brottsligheten omfattar en handel som motsvarar ca 50 miljarder kronor, vilket nationalekonomiskt sett är ett mycket stort belopp.

Konkurskarantän

Den ekonomiska brottsligheten får många olika konsekvenser. De som ägnar sig åt den missbrukar solidariteten inom samhället. Eftersom verksamheten har en sådan stor omfattning, börjar även människor som normalt inte tillhör det klientel som ägnar sig åt den brottsligheten att svikta i sin samhällssolidaritet.

Denna brottslighet står inte på något sätt vid sidan av vare sig den legala näringsverksamheten eller det rådande ekonomiska systemet. Tvärtom är den väl förbunden med och också mycket beroende av den legala verksamheten. Finansieringen av den ekonomiska brottsligheten, eller den "svarta" verksamheten, som man ibland kallar den, sker huvudsakligen från den legala, "vita" sektorn. Den verksamheten kommer också i fråga när det gäller att så att säga tvätta de här svarta pengarna rena igen.

Sätten att bedriva den illegala verksamheten är många. Nästan alltid är det samhället som drabbas, dvs. alla övriga medborgare i det här landet. Det är deras samhällssolidaritet som utnyttjas.

Ett av de "lönande" sätten att begå ekonomisk brottslighet är att utnyttja konkursinstitutet. När regeringen år 1980 lade fram propositionen om konkurs och rätten att idka näring var reglerna för konkurskarantän huvudfrågan. Vänsterpartiet kommunisterna kritiserade den gången förslaget, som vi ansåg vara alltför "snällt". Vi menade att det inte fick den preventiva verkan som regeringen påstod, men också att det inte skulle komma att begränsa verksamheten med upprepade konkurser och i samband därmed ekonomisk brottslighet.

Nästan på dagen två år efter det förra beslutet och knappt två år efter att de nya reglerna trätt i kraft kan vi nu konstatera att vår kritik var berättigad. De farhågor som vi hade beträffande förslagens preventiva verkningar när det gäller att motverka eller i varje fall inte möjliggöra en ökning av konkurser i samband med ekonomisk brottslighet har besannats. Konkursernas antal har fortsatt att öka. Inget talar heller för att den ekonomiska brottsligheten i samband med konkurser har avtagit, snarare tvärtom. Ett mycket litet antal näringsförbud med anledning av brott i samband med konkurser har dessutom meddelats.

Ett automatiskt verkande näringsförbud, som vänsterpartiet kommunisterna föreslog i samband med att lagen antogs och som vi också föreslår nu, skulle här ge en kontinuitet så att det näringsförbud som nu kan meddelas i samband med upprepade konkurser innebär förbud för konkursgäldenären att fortsätta med näringsverksamhet. Det är inte fråga om någon idiotregel, som Carl Lidbom – av ren okunnighet, vill jag påstå – uttryckte saken vid behandlingen av denna fråga för två år sedan här i kammaren. Vi menar i stället att den som efter ett näringsförbud vill bedriva näringsverksamhet skall ges den möjligheten, men först efter det att en prövning har skett. Då ställs nämligen hans eller hennes intentioner, göranden och låtanden under kontroll, och härigenom skulle man i högre grad veta vad man har för pappenheimare att göra med.

Frågan om näringsförbud måste också ses i samband med andra av vänsterpartiet kommunisterna framförda förslag. Här är det nödvändigt med

en skärpt lagstiftning beträffande bulvanskapet inom vissa speciellt utsatta branscher. Det behövs en kontroll av dem som vill etablera näringsverksamhet, huruvida de är lämpade eller inte, inom branscher som åkeri, restaurang, byggnadsverksamhet m. m. Dessa krav har framförts vid flerfaldiga tillfällen i kammaren.

Samhället är inte betjänt av den lössläpplighet som i nuläget medger vem som helst med vilket egetvinnande syfte som helst att etablera sig. Jag menar att alltför stora erfarenheter finns för att låta detta pågå som det nu gör. Verkligheten visar att kraven måste vara avsevärt mer långtgående än f. n.

I går meddelades det i radio att en näringsidkare i Gävle under 26 år bedrivit näringsverksamhet utan att ha betalt ett enda öre i skatt. Han har blivit påförd restavgifter, han har blivit dömd, och han har blivit ålagd att betala restskatter, osv. Men inte ett öre har kommit in under dessa 26 år i näringsverksamheten. Domen i tingsrätten för detta brott blev ett års fängelse och fem års näringsförbud med stöd av lagen om näringsförbud. Bara det att tingsrätten över huvud taget måste utdöma ett näringsförbud för fiffelare av den här sorten talar för att man i stället skulle välja ett automatiskt verkande förbud. Ett sådant skulle kunna ges inte bara för fem år utan för tio år på en och samma gång.

Avslutningsvis kan det konstateras att utskottet inte heller den här gången finner anledning att tillstyrka kraven i vpk-motionen. Utskottet hänvisar till utredningen om utvidgade regler för näringsförbud. Vi tycker naturligtvis att det är bra att man ser över lagstiftningen och kommer med långtgående krav på nya regler när det gäller näringsförbud i verksamheter där det inte förekommit konkurs. Självfallet ställer vi upp på det. Men vi menar att det inte är nödvändigt att avvakta den utredningen när det gäller att ta i med hårdhandskarna mot dem som systematiskt eller icke-systematiskt utnyttjar konkursinstitutet för ekonomisk brottslighet. Vi bör redan nu fatta beslut som är mer långtgående än de lagar som f. n. gäller.

Jag kan konstatera att vänsterpartiet kommunisterna och utskottets partier – socialdemokrater och borgare – har olika uppfattningar härvidlag. Särskilt gäller detta den moderata talesman som är anmäld på talarlistan för att försvara utskottet i det här ärendet.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till vpk-motionen.

Anf. 52 JOAKIM OLLÉN (m):

Fru talman! Tommy Franzén började sitt anförande rörande lagutskottets betänkande 31, som handlar om konkurskarantän, med att tala litet grand om den ekonomiska brottslighetens omfattning. Han talade också litet grand om vilka olika synpunkter man kan ha på vad ekonomisk brottslighet är.

Vi vet egentligen väldigt litet om den ekonomiska brottslighetens omfattning, och det sammanhänger bl. a. med att vi inte riktigt vet vad vi skall kalla ekonomisk brottslighet och vad vi skall ge någon annan beteckning. Jag kan i det sammanhanget möjligen upplysa Tommy Franzén om att vi i den moderata partimotionen från januari i år kräver just en

kartläggning av den ekonomiska brottslighetens faktiska omfattning, för att få underlag för mer exakta och precisa åtgärder riktade mot den ekonomiska brottsligheten snarare än den typ av mer vildvuxna och inte särskilt pricksäkra förslag som t. ex. vpk lagt fram i sin motion om utökad konkurskarantän eller strängare näringsförbud.

Vpk för ett ganska dunkelt resonemang om den ekonomiska brottsligheten å ena sidan och konkurser å den andra. Jag skulle i och för sig, fru talman, kunna nöja mig med att hänvisa till den utredning som Tommy Franzén också nämnde, den utredning som nu har att överväga huruvida reglerna om näringsförbud skall utvidgas till att omfatta också andra situationer. Den utredningen har också till uppgift att titta på vilka effekterna har varit av de regler om näringsförbud som vi hittills har infört och som trädde i kraft den 1 juli 1980. De reglerna innebär att en person som går i konkurs under vissa förutsättningar kan meddelas näringsförbud utöver den regel som gällt sedan gammalt om att en person som är försatt i konkurs inte får bedriva näringsverksamhet.

Även om jag skulle kunna nöja mig med att hänvisa till det utredningsarbetet – som utskottet också pekat på – tycker jag att det finns skäl att understryka att vpk här för ett ganska dunkelt resonemang om vad konkurser egentligen är.

Vad vpk vill är att konkurs omedelbart skall leda till näringsförbud och att tillstånd till fortsatt verksamhet skall kunna ges efter särskild prövning. Men den uppfattningen kan man väl hysa bara om man betraktar näringsverksamhet och de risker för konkurs som varje näringsverksamhet för med sig som något mer eller mindre suspekt. Om vi i Sverige skall tillåta riskfyllda satsningar, som förhoppningsvis skall leda till expansiva och framgångsrika företag, då måste vi också vara beredda på att dessa satsningar då och då leder till nederlag, till konkurs. Det är inget fel eller något ont i sig. Skall många satsningar kunna lyckas måste några också få misslyckas.

Att omedelbart dra slutsatsen att varje konkurs bör föranleda näringsförbud är ett underkännande av denna fundamentala princip.

Förvisso, Tommy Franzén, är det så – det är jag den förste att erkänna och beklaga och den förste att vilja medverka till att beivra – att konkurser i viss utsträckning används i brottsliga sammanhang, som medel för brottslig verksamhet. Men detta är långt ifrån detsamma som att en konkurs är något i princip osunt eller felaktigt, ett institut som i princip borde föranleda näringsförbud, vilket vpk vill här.

Det finns alltså – och det har utskottet utvecklat i sitt betänkande – goda skäl mot att tillgripa en så långtgående åtgärd som ett generellt näringsförbud så fort någon näringsidkare går i konkurs.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag understryka att näringsförbud är en långtgående åtgärd. Vi har i andra länder – icke så långt avlägsna – diskussioner om yrkesförbud. Den typen av företeelser är vpk såvitt jag vet inte någon större tillskyndare av. Men vi får inte glömma att näringsförbud innebär att en person som kanske ägnat sig åt viss verksamhet under väldigt många år inte längre kan göra det och därmed kanske har mycket svårt att

finna någon annan sysselsättning, kanske har väldigt svårt att arbeta på något annat sätt.

Det är alltså en typ av yrkesförbud som vi talar om – det tror jag att vi skall komma ihåg. Och mot bakgrund av den mycket intensiva diskussion som förts på andra håll i Europa om dessa företeelser tror jag att man bör vara litet försiktig med att – bara därför att det i det här sammanhanget gäller näringsidkare – rusa åstad och helt hämningslöst dela ut näringsförbud till höger och vänster till följd av olika förseelser eller till följd av att någon, vilket det gäller i det här fallet, har gått i konkurs.

Fru talman! Med det anförda vill jag tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 53 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Jag konstaterade i slutet av mitt inledningsanförande att vi har vitt skilda uppfattningar. Joakim Ollén och jag står så att säga på var sin sida om rågången i de här frågorna. Utskottet står i den här skrivningen på samma sida som Joakim Ollén.

Men jag tror att det finns skäl att nappa litet på det Joakim Ollén sade. Han pratade om yrkesförbud, och jag utgår ifrån att han då hänsyftade till Västtyskland, där man har ett klart och uttalat yrkesförbud. Jag vill påstå, om inte Joakim Ollén kände till det, att det också finns vissa tendenser till yrkesförbud i Sverige. Det kanske Joakim Ollén inte kände till, men det finns andra människor – avsevärt radikalare – som har drabbats av sådant yrkesförbud i det här landet.

Jag tror att man kan gå litet närmare än till Västtyskland för att titta på det som skulle kunna hända och som möjligen skulle kunna uppfattas, vilket Joakim Ollén sade, som yrkesförbud, nämligen till Norge. I Norge har man, såvitt jag vet, en modell till automatiskt verkande näringsförbud, som också synes fungera väl. Då kan man ställa sig frågan om norrmännen är mer suspekta än vi, för att använda sig av Joakim Olléns ordval och uttryckssätt. Jag tror inte att man skall försöka dra några Norgehistorier här, jag tror faktiskt inte att de är mer suspekta än vi är. Jag tycker att det finns skäl att också titta litet seriöst på den här frågan och inte slunga ur sig en mängd otydligheter om att näringsverksamhet är någonting suspekt för vpk:s del.

Låt mig bara slutligen konstatera vad som står i utskottets betänkande, s. 5, där man relaterar vad utskottet sade 1980, när man diskuterade lagen. Utskottet konstaterade då att ett system med automatiskt förbud hade vissa fördelar. Utskottet har trots allt, oavsett om Joakim Ollén vill acceptera det eller inte, även gjort uttalanden om fördelar med ett automatiskt verkande förbud.

Anf. 54 JOAKIM OLLÉN (m):

Fru talman! Jag beklagar om Tommy Franzén känner sig sårad av mitt ordval tidigare. Jag är den förste att hälsa med tillfredsställelse om vpk anser sig vara tillskyndare av fri näringsverksamhet och en fri marknadsekonomi.

Det vore i så fall väldigt glädjande och kanske i någon mån en nyhet – om det nu är på det sättet.

Jag vill när det gäller sakfrågan understryka, Tommy Franzén, att vi, med stöd av de regler som nu gäller, har sett ett antal beslut om näringsförbud bli meddelade. Man kan naturligtvis säga att det är få beslut. Det handlar om 15–20 beslut. Jag skulle nog vilja säga att det är rätt många med tanke på vilka ingripande åtgärder det är fråga om.

Tommy Franzén sade i sitt inledningsanförande någonting om att det var beklagligt att man skulle behöva anlita domstol för att utdöma ett näringsförbud. Vad kan vara riktigare än att en domstol som kanske samtidigt har att bedöma olika typer av ekonomisk brottslighet, för vilka olika typer av straff skall utdömas, också beslutar att meddela en näringsidkare, som grovt har förbrutit sig emot sina borgenärer, ett näringsförbud av det slag som vi nu har infört? Jag tycker att det är bra att vi har detta förbud. Detta är regler som riktar sig direkt mot just de näringsidkare eller de personer som gör sig skyldiga till olagliga handlingar, till grova oegentligheter, mot sina borgenärer. Det är regler som inte riktar sig mot näringslivet i allmänhet eller generellt försvårar näringsverksamhet, och detta är just det fina med de här reglerna. Jag tycker att vi skall vara belåtna med dem, men samtidigt naturligtvis också ge utredningen en chans att se om det i något hänseende behövs en komplettering, neddragning eller utökning, eller om det på andra områden är nödvändigt med näringsförbud vid sidan av näringsförbudet i samband med konkurs. Det utredningsarbetet bör väl i rimlighetens namn avvaktas, innan vi går vidare på det här fältet.

Anf. 55 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Låt mig göra en kommentar med anledning av att Joakim Ollén sade att han tycker att 15 eller 20 näringsförbud är mycket. Mig veterligt rör det sig om 19, om man räknar med fallet i går.

I mitten av 1970-talet inträffade ungefär ett par tusen konkurser årligen, och konkurserna lär ha ökat i antal sedan dess. Men om vi håller oss till dessa siffror, skulle det innebära att det under den tid lagen varit i kraft har inträffat ungefär 4 000 konkurser. Samtidigt vet vi att ungefär en tredjedel av konkurserna omfattar någon form av ekonomisk brottslighet. Då kan man ganska snabbt räkna ut att det rör sig om ca 1 300 "suspekta" individer som har utnyttjat näringsverksamheten och konkursinstitutet till ekonomisk brottslighet. Enligt min mening är det då en ynkedom och ett verkligt dåligt betyg åt lagen att bara 19 näringsförbud har meddelats. Joakim Ollén kan väl säga att det är mycket, men vpk anser att det är alldeles för få näringsförbud.

Anf. 56 JOAKIM OLLÉN (m):

Fru talman! Det är uppenbart att vpk tycker att det meddelas för få näringsförbud, eftersom vpk vill ha näringsförbud vid alla konkursfall. Då skulle man onekligen få en radikal ökning av antalet näringsförbud. Men

man skall inte glömma bort att i samband med de regeländringar som gjordes då näringsförbudet tillkom, vidtogs också andra ändringar, som har medfört att antalet anmälda brott i samband med konkurser har ökat högst väsentligt.

Vi vet också att det finns resursproblem. Det är i vissa fall svårt att utreda de här brotten, liksom också svårt att få fallen prövade vid domstol och avdömda. Det har emellertid skett oerhört mycket, och det är gott och väl det. Men därifrån och till att dra den slutsats som vpk drar, att man vid varje konkurs skall meddela näringsförbud, är det ett utomordentligt stort steg och ett steg som lagutskottet, och förhoppningsvis majoriteten här i riksdagen, absolut inte vill ta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 16 för motion 1582 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

7 § Vissa frågor rörande giftermålsbalken

Föredrogs lagutskottets betänkande 1981/82:32 om vissa frågor rörande giftermålsbalken.

Anf. 57 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! I vpk-motionen 1578, och i motion 1582, där yrkandena återfinns, tar vi bl. a. upp frågan om hur äktenskapsförord utnyttjas i syften som har med ekonomisk brottslighet att göra. Inom familjelagstiftningen finns det flera exempel på möjligheter för makar att på olika sätt uppnå fördelar, som man sedan kan utnyttja som ett led i ekonomisk brottslighet.

Låt mig ta ett exempel. Mannen äger samtliga tillgångar i äktenskapet – det brukar vara så i verkligheten, och därför är exemplet valt på detta sätt. Giftorätt råder. Makarna förordnar genom ett äktenskapsförord att hustruns egendom skall vara enskild. Därefter ansöker makarna gemensamt om boskillnad.

Vid den efterföljande bodelningen utgör endast mannens egendom s. k. giftorättsgods. Hustrun erhåller härigenom hälften av mannens behållna egendom.

Därefter förordnar makarna i äktenskapsförord nummer två att mannens egendom återigen skall utgöra giftorättsgods. Förfarandet med boskillnad upprepas. Då reduceras mannens tillgångar med hälften.

När förfarandet upprepats tillräckligt många gånger har mannens samtliga tillgångar utan några som helst beskattningseffekter överförts till hustrun. Endast de möjligheter som lagstiftningen ger har därvid utnyttjats.

Om behållningen från början var 1 milj. kr. kan man på tio sådana transaktioner nedbringa mannens tillgångar till mindre än 1 000 kr. Det är

Onsdagen den
28 april 1982

*Vissa frågor rör-
ande giftermåls-
balken*

ganska anmärkningsvärt. Det går faktiskt också på relativt kort tid.

Det här förfarandet kan självfallet utnyttjas i samband med att ett företag systematiskt drivs närmare konkurs. Det har på det sättet anknytning till föregående ärende. Den make som äger och driver bolaget har ett personligt betalningsansvar, men tack vare förfarandet med äktenskapsförord, boskillnad och bodelning blir tillgångarna inte indrivningsbara hos kronofogdemyndigheten. En hel del av de 10 miljarder som i dag är utdömda i form av restskatter är säkert sådana poster.

Resultatet vid ett utmätningförsök blir bara att utmätning hos den andre maken, som har blivit laglig ägare till all egendom i äktenskapet, inte kan komma i fråga. Det finns i dag ingenting i återvinningsreglerna som ger möjligheter att ta tillbaka de pengar som rätteligen borde tillfalla olika borgenärer.

Man kan iakttä att någon nedgång i makarnas levnadsstandard inte brukar följa i dessa fall. Det här förfarandet är, kan man säga, riskfritt, så när som på en punkt: Risken är inte att kronofogden kommer utan att maken i fråga väljer att skaffa sig en annan man att leva samman med.

Förfaranden av detta slag visar på brister i den nuvarande lagstiftningen. Åtskilliga regler om äktenskapsförord m. m. är självfallet motiverade av intresset att skydda utomstående mot försök att inom äktenskapet föra undan egendom från den skuldsatta maken till den andra. Sådana regler är exempelvis krav på registrering av äktenskapsförord.

Men det visar sig att det trots allt inte är tillräckligt. Samtidigt som det finns ett berättigat behov av att fastslå makarnas ekonomiska oberoende av varandra måste möjligheten att på något sätt komma åt förfaranden som det jag har beskrivit snarast utredas. Det kan ske på olika sätt. Man kan exempelvis införa någon form av generalklausul i utskökningsrätten, särskilda bestämmelser om bulvanskap eller liknande. Men detta är frågor som vi menar bör läggas under utredning.

Jag finner det anmärkningsvärt att utskottet inte tycks vilja ta i de här frågorna utan stöter dem ifrån sig med det tämligen dåligt underbyggda påståendet att det saknas belägg för att det skulle förekomma ett omfattande missbruk av bestämmelserna om äktenskapsförord och boskillnad. Det är att sätta skyggglappar för bägge ögonen. Det här förfarings sättet har faktiskt påtalats vid flerfaldiga tillfällen. Utskottet förordar att låta verksamheten pågå, antingen den är omfattande eller inte. Det finns alltså en klar skiljelinje mellan å ena sidan vänsterpartiet kommunisterna som vill ta itu med detta och å andra sidan utskottets ledamöter, socialdemokrater och borgare i gemenskap.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 1582.

Anf. 58 TORE NILSSON (m):

Fru talman! Några ord om motion 1711. Motionen har föranlett en otrolig mängd brev, samtal och artiklar, och det intressanta är att i huvudsak har man hållit med oss motionärer om att det behövs en utvärdering.

I sitt betänkande nr 32 motsäger utskottet inte de uppgifter som vi har

framfört i motionen. Utskottet håller med om att många skilsmässor får kännbara sociala följder. Utskottets kommentar att även barn i äktenskap som inte upplöses kan ha det svårt är väl egentligen onödig – den är givetvis riktig. Men utskottet kan väl inte mena att inte skilsmässan är farligare för barnet än ett hem som håller? I så fall motsäger utskottet sig självt. Givetvis är det riktigt att barnen också drabbas när samboende som inte är gifta separerar, vilket utskottet också påpekar.

Det är just barnen som har det svårt på grund av de vuxnas många friheter och deras syn att man bara skall ta hänsyn till sig själv, sina egna tycken och lustar. Jag tycker att mycket talar om tanklöshet och ansvarslöshet.

Barnen har det nämligen svårt i Sverige. I mars i år sade professorn i tillämpad psykologi i Uppsala Kristina Humble, som också är läkare, att 40 % av barnen är psykiskt störda och av dem är 20 % gravt skadade. Ytterligare 20 % av de yngsta är hotade. Dessutom far givetvis också många vuxna gifta och samboende illa av separationer. Och samhällets kostnader bara växer och problemen blir allt större.

Vad menar utskottet egentligen när man säger att det inte är anledning att nu ändra det grundläggande synsättet på äktenskapet? Jag förstår inte vad som här menas med synsätt. Är det möjligen vår gamla uppfattning som är grundad på Bibeln att äktenskapet i princip är livslångt och oupplösligt? Men det är inte det som vi talar om i motionen.

En uppgift förra veckan visar att det finns 25 000 barn i Sverige som har eller behöver få fosterhem eller liknande omhändertagande, vilket är olyckligt för dem och dyrt för samhället. Givetvis är inte äktenskapsseparation orsak till allt detta, men det visar hur stora problemen är och att det vore lyckligt om vi kunde förbättra förhållandena. Och det kommer att bli ytterligare tragik i framtiden både för individen och samhället, om vi inte kan finna vägar ut ur detta. Det är därför som vi har begärt en utvärdering.

På sätt och vis gör utskottet ett slags utvärdering. Det pekar även på vad som försiggår i form av utredning och liknande. Det är säkert mycket som är bra i det, och förhoppningsvis kan det bära frukt. Men personligen vill jag uttrycka min uppfattning och mångas som har hört av sig till oss i riksdagen: Vi måste få en ny livsstil, som innebär att de nyfödda, de små och de svaga tas om hand med större ömhet och varmare händer. De måste redan från sina första år få den undervisning, information och fostran, få del i vad Karin Boye har kallat livets varma källor, som gör dem medvetna om livets faror och bättre skickade för den svåra färden.

Om utskottet har rätt i att mycket är på gång som kan ge goda resultat kan man sätta i fråga om riksdagen skall föreslå lagstiftning. Vi har inte heller begärt det direkt. Jag tycker att utskottet ännu tydligare borde ha framhållit betydelsen av en översyn och en utvärdering, som visade hur angeläget det är att snarast ta itu med dessa frågor. Jag vet också, med hänvisning till de samtal som jag omnämnde i början av mitt anförande, att väldigt många människor oavsett politisk och religiös inställning delar denna uppfattning.

Jag har, fru talman, inget yrkande.

Onsdagen den
28 april 1982

Vissa frågor rörande giftermålsbalken

Anf. 59 SVEN JOHANSSON (c):

Fru talman! Det är ett stort problem som vi nu rör vid. I den motion som Tore Nilsson och jag tillsammans har väckt har vi angett några siffror. År 1969 ingicks 48 357 äktenskap. Antalet skilsmässor samma år var 12 140, dvs. 0,25 per ingånget äktenskap. År 1979, dvs. tio år senare, ingicks 37 300 äktenskap, medan antalet skilsmässor var 20 322 eller 0,54 per ingånget äktenskap. I dessa siffror har inte medräknats sådana som lever tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden utan att vara vigda. Det verkliga antalet separationer torde således vara åtskilligt högre än enbart antalet skilsmässor.

Vi som konfronteras med detta problem, bl. a. i egenskap av pastorer, blir mer och mer medvetna om hur stort det är. Vi vet att orsakerna till skilsmässor många gånger är av sådant slag att de skulle kunna elimineras. Vad som kanske skrämmer mig mest är den attityd som tonåriga skilsmässobarn uppvisar när de berättar om sin situation.

Många av oss anser säkerligen att familjen är en hörnsten i vår demokratiska byggnad. Om vi är överens om att det är så, borde det också återspeglas i lagstiftningen. Jag är inte ute efter att kasta sten på dem som har misslyckats. Vi kan inte känna till skälen till att människor separerar. Men jag tror att samhällsutvecklingen har bidragit till att så många gör det. Vi måste därför arbeta för att skapa ett familje- och barnvänligt samhälle. De unga måste redan i skolan få en grundlig undervisning om vad det innebär att vara förälder och det ansvar som föräldraskapet för med sig. På så sätt kan vi hjälpa unga människor att klara av de påfrestningar som normalt möter dem.

I vår motion har vi begärt att det skall göras en utvärdering. Det var ju den 1 januari 1974 som ändringarna i giftermålsbalken trädde i kraft. Med tanke på detta stora problem som blir större och större – de många skilsmässorna och de många skilsmässobarnen – anser vi det berättigat att göra en utvärdering och undersöka vilka positiva vägar man kan gå för att komma till rätta med problemet.

Anf. 60 LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag tänker först ta upp den del av ärendet som Tommy Franzén berörde i sitt inlägg och där vpk har väckt en motion. Jag vill då deklarerera för Tommy Franzén att det är ytterst angeläget att det från utskottets sida och från riksdagens sida vidtas åtgärder i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Lagutskottet har flera sådana ärenden inom sitt kompetensområde, och går Tommy Franzén tillbaka och tittar på alla de ärenden som utskottet har behandlat och vad vi har sagt, tror jag att han mycket lätt finner bevis för att utskottet har ett mycket stort intresse för att vara med i kampen mot det slaget av brottslighet.

I den nu aktuella motionen tar vpk upp frågan om systematiskt förfarande med äktenskapsförord, boskillnad och bodelning i kombination. Det är en ny fråga som vpk har aktualiserat, och varken i motionen eller i Tommy

Franzéns inlägg här i dag har det påvisats något konkret fall där de i motionen beskrivna möjligheterna att kringgå gällande lagstiftning har tillämpats. Skall Tommy Franzén komma tillbaka i ett nytt inlägg, vore det bra om han ville ge konkreta exempel på att bestämmelserna har missbrukats.

Utskottet säger också att eftersom familjelagsakkunniga's betänkande nu är ute på remiss, utgår vi ifrån att remissinstanserna också kommer att uppmärksamma den fråga som vpk har aktualiserat i motionen. Kan det sedan leda i bevis att det verkligen förekommer ett sådant missbruk, skall vi från utskottets sida inte alls tveka utan på nytt ta upp frågan.

När det gäller den andra motionen, som Tore Nilsson och Sven Johansson har skrivit, måste jag konstatera att Tore Nilsson i sitt inlägg här från talarstolen inte berörde huvudfrågan i motionen. Motionärerna begär nämligen att riksdagen skall skärpa lagstiftningen inom giftermålsbalken i syfte att minska den enligt motionärerna alltför höga skilsmässofrekvensen.

När man läser motionen, får man en känsla av att motionärerna anser att nu gällande lagstiftning är orsak till att antalet skilsmässor i dag är så pass högt som det är. Min motfråga är: Vilka bevis har motionärerna för detta? Om vi skulle skärpa den här lagstiftningen, kommer då de enskilda människorna i vårt samhälle att bli friare, lyckligare, mera harmoniska? Nej, jag tror inte det. Om vi skärper lagstiftningen i giftermålsbalken, kommer vi därigenom att skapa ett bättre samhälle? Nej, knappast.

Orsakerna bakom skilsmässorna måste nog angripas utifrån helt andra utgångspunkter. I dag talar både Sven Johansson och Tore Nilsson mycket om behovet av en utvärdering. Jag tolkar deras inlägg på det sättet att de nu har insett att problemet måste lösas med helt andra medel än att skärpa lagstiftningen i giftermålsbalken.

Visst, Tore Nilsson, önskar vi oss alla en utveckling mot ett mindre antal skilsmässor, men då tror jag att vi måste sätta in samhällsresurserna på helt andra områden. Vi har också från utskottets sida pekat på en rad sådana i vårt betänkande. Men det var inte det som motionen egentligen handlade om, utan den handlade om att skärpa lagstiftningen i giftermålsbalken.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 61 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Jag skall bemöta Lennart Andersson när han försöker göra gällande att den här formen av utnyttjande av äktenskapsförord, boskillnad och bodelning inte förekommer. Det är faktiskt en sak som har påtalats.

Jag tror inte att det här är platsen att ange några exempel, men jag skall säga så mycket till Lennart Andersson som att han kan kontakta BRÅ:s forskningsavdelning; därifrån har jag fått uppgifter, och jag utgår ifrån att Lennart Andersson också kan få det. Då kan utskottet också finna att den här verksamheten har en viss omfattning. Vi skall inte strida om hur stor omfattningen är: jag tycker det räcker att vi kan konstatera att den är så pass stor att vi behöver se över förhållandena.

Det är heller inget nytt när det gäller konkurser att det är problem med

Onsdagen den
28 april 1982

Vissa frågor rörande giftermålsbalken

återvinningsreglerna, och det problemet ligger i att tillgångar på olika sätt systematiskt har förts över från den som står som ansvarig i ett bolag till någon annan. Som jag påtalade i min inledning är det här utnyttjandet en del av ett sådant förfarande.

Jag kan bara återigen uppmana Lennart Andersson att kontakta BRÅ:s forskningsavdelning, så skall han säkert få de konkreta exempel som han vill ha.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 62 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag håller med Lennart Andersson om att vi måste angripa de här problemen också på andra sätt, och det var just det jag talade om. Jag uppehöll mig i synnerhet vid motionens kläm 1 om utvärderingen. När det gäller skärpningen ber jag att få hänvisa till vad som står nederst på första sidan i motionen, nämligen: "Det är därför mycket angeläget att den sedan 1974 gällande äktenskapslagstiftningen utvärderas och att möjlighet ges till en skärpning av denna" – och nu kommer det ett om, Lennart Andersson – "om utvärderingen ger vid handen att det finns möjlighet att härigenom förbättra nuvarande otillfredsställande förhållanden."

Vi har alltså inte kategoriskt ropat på en skärpning. Dessutom har ordet skärpning ibland en obehaglig klang, som om vi vore ovänliga mot människor och skulle gå brutalt till väga. Jag fattar det uttrycket som att vi skulle finna utvägar att för människor som tänker ingå äktenskap – och vi skall vara glada över att människor ingår äktenskap; vi håller på familj och hem – peka på att man på ett annat sätt än vad som har varit fallet nu måste vara beredd att ta ansvar just för barnen, för dem som får det svårast.

Det var ju utvärderingen som skulle visa vad vi sedan skulle kräva i lagstiftningen, så jag tycker det är litet tidigt att påstå att vi skulle begära någonting som skulle göra det svårare för människorna att vara människor. Jag tror att om vi kan finna vägar efter utvärderingen dels för att genomföra det jag tog upp om fostran och bättre och varmare hem, dels för att på ett annat sätt betona ansvaret och nödvändigheten av att få större varaktighet i förbunden människor emellan, så skulle vi också hjälpa just de vuxna människorna. Det finns så oerhört många sårade och sargade människor, och det är så många, som har ringt eller skrivit och som jag har träffat under min långa tjänst som förkunnare, som säger att de kanske gifte sig litet tanklöst. De har t. o. m. sagt: Vi kanske skulle ha varit äldre när vi gifte oss. Allt det där kan man utvärdera. Jag törs inte säga att man skall vara äldre, men det finns frågor som man kan utvärdera för att sedan komma tillbaka. om utvärderingen visar på behovet av det vi säger som nr 2 i vår kläm.

Anf. 63 SVEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Om Lennart Andersson hade läst vår motion – just den mening som Tore Nilsson nyss citerade – skulle han ha vetat att huvudmotivet var att vi skulle göra en utvärdering. Om den utvärderingen gav vid handen att man behövde ändra lagstiftningen skulle det ju vara naturligt att göra detta, för lagstiftningen har en viss betydelse för människor vid vägval här i livet.

Men vad vi framför allt har framhållit är att man måste vidta olika åtgärder för att komma till rätta med detta oerhört stora problem som vi nu har i vårt samhälle. Jag nämnde just skolan. Där kan man ge ungdomar den undervisning som är nödvändig, för det är ett ansvar att gå in i familjelivet, att bli förälder – det kan inte nog poängteras.

Anf. 64 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Först och främst hänvisar vi i utskottets betänkande till att samhället redan i dag satsar en hel del resurser både på familjerådgivning och på föräldrautbildning. Samtidigt anges också i utskottets betänkande olika utredningar som pågår. Bl. a. har docenten Jan Trost vid psykologiska institutionen vid Uppsala universitet en undersökning på gång. Likaså har socialutskottet nyligen uttalat sig för en utredning angående ett informationssystem om levnadsförhållandena för barn och ungdom. Så det pågår redan i samhället ett visst utvärderingsarbete av det slag som motionärerna efterlyser.

De bägge motionärerna försöker i dag i debatten frikoppla de två yrkandena i motionen och säga att de inte har något samband. I det andra yrkandet i motionen hemställs emellertid – jag citerar ordagrant – ”att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att denna utarbetar förslag till ändring av giftermålsbalken i syfte att minska den alltför höga skilsmässofrekvensen”. Där är det alltså ett konkret önskemål uttalat från motionärerna att man skall ändra giftermålsbalken i syfte att minska den alltför höga skilsmässofrekvensen. Det kan jag inte tolka på annat sätt än att det måste innebära en skärpning av bestämmelserna, försvåra för människorna att skilja sig, om de har kommit till det viktiga beslutet. Vi säger från utskottets sida att vi inte tror att det avhjälpur de grundläggande problemen.

Tore Nilsson frågade i sitt första inlägg vilken syn vi har på äktenskapet. Det har vi nu på nytt klart redovisat från utskottet och hänvisar till vad som står i giftermålsbalken och som riksdagen ställt sig bakom tidigare, att äktenskapet är en frivillig samlevnadsform mellan två självständiga personer. Det tycker jag är en mycket bra motivering för det synsätt vi har när det gäller äktenskapet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (äktenskapsförord – boskillnad)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 15 för motion 1582 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

8 § Låneförbudet i aktiebolagslagen

Föredrogs lagutskottets betänkande 1981/82:35 om låneförbudet i aktiebolagslagen (prop. 1981/82:95).

Anf. 65 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Samtidigt som de borgerliga regeringarna med allt större målmedvetenhet och i ett allt högre tempo gett sig i kast med uppgiften att urholka vårt sociala trygghetsnät och beskära den gemensamma sektorn, har de med stor idérikedom och ihärdighet med skattemedel och lånade pengar lämnat generösa bidrag till redan välbeställda grupper i det svenska samhället.

Regeringarna Fälldin och Ullsten – med Bohmans nåde, måste man förstås tillägga – kommer att, om de nu över huvud taget lämnar några spår efter sig i historien, påminna om den tid då den omvända fördelningspolitiken rådde i Sverige. Deras politiska gärningar kan i stort sett sammanfattas så här:

Vi har inte råd att upprätthålla den fulla sysselsättningen – det kostar för mycket pengar.

Vi har inte råd att garantera tryggheten vid sjukdom – det blir alltför dyrt.

Vi har inte råd att ersätta dig som slagits ut från arbetsmarknaden med mer än till ungefär hälften – vi måste strama åt.

Vi har inte råd att garantera värdesäkringen av pensionerna – våra resurser är för knappa.

Däremot har vi råd att utöver traditionella stödformer till höginkomsttagare, företag och andra borgerligheten närstående intresse- och påtryckningsgrupper underhålla och utvidga ett subventionssystem som gjort den svenska fondbörsen till världens största statsbidragsbörs.

Äras dem som äras bör. Det var moderaterna som kom på idén till skatte- och skattefondssparandet. Men centern och folkpartiet har lydigt stigit på den moderata triumfvagnen. Det är därför inte förvånande att det i dag är en i och för sig rekorderlig centerpartist som fått uppgiften att försvara invigningen av en ny filial i det moderata kvarteret Rundgången. För vad skatte- och skattefondssparandet handlar om är ingenting annat än en gigantisk rundgång av skatte- och lånemedel. Varje insatt hundralapp i systemet kostar samhället och skattebetalarna ungefär 65 kr., och då har man definitivt inte tagit till i överkant.

Som bl. a. tidningen Sparbankerna nyligen slagit fast riktar sig den här stödverksamheten i första hand till högre inkomsttagare.

Skatte- och skattefondssparandet stimulerar inte sparandet hos de grupper som har litet pengar på banken och störst behov av sparande.

Skattespararna har i allmänhet högre inkomst än de som inte skattesparar. Skattesparandets subventioner förstärker således inkomstskillnaderna.

Det egentliga nysparandet är av allt att döma synnerligen blygsamt. Vi har fått flera bekräftelser på att vad som sker till stor del endast är en överflyttning av pengar från ett konto till ett annat.

Regeringen föreslår nu i en proposition ett undantag från förbudet i aktiebolagslagen mot penninglån i syfte att möjliggöra för anställda att med hjälp av lånade pengar förvärva aktier i det långivande bolaget. Det intressanta med detta förslag är att det tillkommit på en direkt beställning från Sveriges Industriförbund.

Det räcker alltså inte med att införa avdrag med 30 % för sparande på skattefondskonto. Med det här förslaget vill man också permanenta ett system som redan fungerat en tid via generösa dispenser, nämligen att anställda skall kunna låna pengar – ofta räntefritt – för att placera dessa pengar i aktier i det egna företaget.

Låt mig ta ett litet exempel för att visa att det sannerligen är andra motiv än rent företagsekonomiska som spelat in när det gäller bevekelsegrunderna för denna typ av s.k. företagsanknutna aktiesparfonder. Exemplet är hämtat från Höganäs AB. Enligt redovisade uppgifter infördes i företaget i slutet av 1981 en företagsanknuten aktiesparfond. Först erbjöds de anställda att låna pengar till 7 % ränta för att förvärva aktier i företaget. Men lockbetet ansågs redan efter några veckor inte tillräckligt attraktivt. Då kom nya signaler, och man beslutade att lånen under 1982 skulle vara helt räntefria. Samma företag har i flera år brottats med lönsamhetsproblem. 300 arbetstillfällen försvann under 1981. I likhet med andra företag brukar Höganäsbolaget hävda att det krävs åtminstone 20 % avkastning på en investering. Detta företag, som lånar ut pengar räntefritt, betalar självt 15 % ränta på sin checkräkningskredit. Trots dessa synnerligen generösa förmåner har systemet i första hand lockat vissa tjänstemannagrupper att spara, men uppslutningen har långt ifrån varit den som man borde ha kunnat förvänta sig mot bakgrund av den nästan gränslösa generositet som präglar erbjudandet. Från de kollektivanställdas sida har intresset för denna sparform av naturliga skäl varit ytterst begränsat.

Exemplet visar, tycker jag, med all önskvärd tydlighet att det är andra motiv än företagsekonomiska som ligger bakom den utvidgning av lånekarusellen som vi i dag har att ta ställning till. Denna utvidgning ter sig som synnerligen tvivelaktig också mot den bakgrunden att det har aviserats, eller åtminstone antytts, från budget- och ekonomidepartementet att systemet sannolikt kommer att behöva omprövas.

Av realekonomiska skäl tvingas den regering som kommer att ha ansvaret i det här landet efter valet att avskaffa de här generösa subventionerna. Också den nuvarande borgerliga regeringen har alltså gett en antydning om att så blir

*Låneförbudet i
aktiebolagslagen*

fallet, till moderaternas stora förtret. Det skulle vara värdefullt om Martin Olsson kunde ge några klarläggande besked på den punkten.

Det bör noteras att de stora löntagargenerationerna och Svenska Sparbanksföreningen avstyrkt regeringsförslaget. Det har man gjort utifrån helt realistiska utgångspunkter.

Ett system som innebär att man med lånade medel kan skaffa sig generösa skattemässiga fördelar utan att förmånerna jämföras med annan skattepliktig inkomst av tjänst kan aldrig i längden försvaras och upprätthållas. Lika orimligt ter det sig för den i ekonomiska frågor någorlunda välorienterade medborgaren att man med hjälp av lånade medel skall stödja den egna aktiekursen.

Kritiken på den sistnämnda punkten berörs inte med ett enda ord i propositionen. De nu genomförda urholkningarna av låneförbudet medför, som bl. a. TCO påpekat, också risker för långivarens fordringsägare. Inte heller detta är ägnat att befrämja förutsättningarna för en högre investeringsvolym.

Också Svenska Sparbanksföreningen framför kritik av mycket stort principiellt intresse. Man betraktar systemet som ett ofullgånget provisorium, som understryker den från socialdemokratiskt håll ofta framförda uppfattningen om behovet av skattemässig neutralitet mellan aktiesparande och banksparande samt ifrågasätter det rimliga i att underlätta en växande kreditgivning utanför den reglerade kreditmarknaden. Just kreditmarknaden utanför banksystemet, inte minst den grå kreditmarknaden, har som bekant haft gyllene tider under de borgerliga regeringarna. Det finns enligt vår mening inga sakliga motiv för att stimulera en ytterligare utveckling på det här området.

Herr talman! Efter denna kritik emot ett orättvist, inkonsekvent och samhällsekonomiskt sett illa genomtänkt regeringsförslag finns det skäl att understryka socialdemokratins positiva inställning till ett ökat hushållssparande. Vi har vid flera tillfällen lagt fram konkreta förslag till sparstimulanser. Förslagen har som utgångspunkt haft fördelningspolitisk rättvisa och en utformning som främst tagit sikte på den stora gruppen småsparare. Bl. a. har vi föreslagit en förbättring av det s. k. sparavdraget.

I vår syn på sparandet ligger också en positiv inställning till en breddning och en jämnare fördelning av det enskilda aktiesparandet. Det måste emellertid då utformas på ett sådant sätt att det inte leder till oönskad förmögenhetstillväxt hos en liten grupp eller till konstlade kursrörelser på den svenska fondbörsen.

Dagens regeringsförslag uppfyller inte på någon punkt de krav som måste ställas på rättvisa och solidariskt utformade sparsystem. Socialdemokraterna avvisar alltså såväl regeringens förslag om att andelar i aktiefonder och aktiesparfonder skall undantas från tillämpningsområdet för aktiebolagslagens regler om förbud mot penningslån som det föreslagna undantaget från låneförbudet vid anställdas aktieförvärv i det långivande företaget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 66 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Utgångspunkten för den här debatten är egentligen inte någon regeringsproposition utan en skrivelse från Industriförbundet. Det är nämligen på det viset att Sveriges Industriförbund i en skrivelse till industridepartementet bl. a. föreslog att undantag från låneförbudet i fråga om lån från ett aktiebolag skall medges för lån till bolagets anställda just i syfte att dessa skall kunna förvärva aktier i bolaget eller i annat bolag inom samma koncern.

Det är med anledning av den skrivelsen som regeringen har lagt fram förslaget om att göra undantag från låneförbudet och därigenom tillgodose Industriförbundets krav. Det är alltså ett ganska direkt beställningsarbete som regeringen här har gett sig in på. Jag vill påstå att detta är ett ovanligt oblygt exempel på hur regeringen verkställer beställningar från kapitalägarna och deras organisationer.

Det bör också noteras – vilket även Bengt Silfverstrand påpeckade – att de fackliga organisationerna LO och TCO, som representerar en överväldigande majoritet av de vanliga lönarbetarna, går emot detta förslag. Industriförbundets och regeringens förslag är ingenting annat än ett försök att binda upp lönarbetarna genom individuella ägarintressen i bolagen, vilka skall syfta till att ge lönarbetarna en känsla av intressegemenskap med de stora kapitalägarna. Det är självklart att det inte existerar en sådan intressegemenskap. Det blygsamma aktieägarande som en enskild lönarbetare skulle kunna skaffa sig ger bara en viss ekonomisk uppboundenhet, inte något inflytande. Däremot ger det här föreslagna undantagandet bolagen stora möjligheter att exempelvis stödköpa sina egna aktier och därigenom stödja aktiekursen med egna medel.

Det föreslagna systemet kommer också att gynna det som vänsterpartiet kommunisterna i andra sammanhang skarpt har kritiserat, nämligen aktiefondssparandet. Det har till främsta syfte att gynna de mest välavlönade. Regeringsförslaget innebär att ett företag skall få ställa en del av sina tillgängliga likvida medel till förfogande för att aktier skall kunna byta ägare. Det kan i sig höja aktiekurserna, men det får också den effekten att företagen begränsar sina möjligheter att använda de likvida medlen till produktiva investeringar. Man spår alltså på spekulationsekonomin ytterligare.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår därför att det av regeringen och Industriförbundet framlagda förslaget om undantag från låneförbudet avslås. I stället menar vi, i likhet med vad LO anfört i sitt remissvar, att den typ av låneverksamhet som berörs i Industriförbundets skrivelse på ett entydigare sätt än f. n. bör förbjudas i aktiebolagslagen.

I denna fråga har socialdemokraterna och vpk samma syn. Det är därför inte någon skillnad på kraven i vår motion och de krav som har rests i de socialdemokratiska reservationerna. Vi kan dessutom – inte utan viss tillfredsställelse – konstatera att socialdemokraterna också har ansett att de bör stödja vpk:s yrkande att man skall undanröja osäkerheten om huruvida låneförbudet omfattar andelar i aktiefonder och aktiefondssparande eller inte.

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Låneförbudet i
aktiebolagslagen*

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till de socialdemokratiska reservationerna, vilket är detsamma som ett bifall till vänsterpartiet kommunisternas motion.

Anf. 67 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Det enskilda sparandet behöver stimuleras och underlättas på olika sätt. Det gäller särskilt sparande som ger riskvilligt kapital i vårt näringsliv, främst sparande i aktier. Det är viktigt att man undviker maktkoncentration i näringslivet och försöker åstadkomma en bred spridning av ägandet. Inte minst anställdas förvärv av aktier i det egna företaget kan medverka till en sådan spridning, samtidigt som det stärker de anställdas inflytande och känslan av samhörighet med företaget. Enligt de tre icke socialistiska partiernas uppfattning finns därför starka skäl för att stimulera de anställdas intresse för förvärv av aktier i det egna företaget.

Som har framgått av de båda föregående anförandena liksom av motionerna och reservationerna i detta ärende har emellertid socialdemokraterna och vpk en i grunden annan inställning till dessa frågor i och med att de i stället för att stimulera det enskilda sparandet vill främst gynna det kollektiva sparandet. Jag skulle vilja ta upp litet om detta, men eftersom jag bara har sex minuter för detta anförande, kanske det inte är möjligt. Jag får återkomma senare.

Aktiebolagslagen innehåller ett låneförbud. I syfte att underlätta aktieförvärv har regeringen föreslagit visst begränsat undantag från låneförbudet. Huvudregeln – och det finns anledning att betona detta – blir alltså bestämmelserna om låneförbud, bl. a. gällande lån för förvärv av aktier i bolaget eller i annat bolag i samma koncern. Men från denna huvudregel föreslås nu visst undantag för de anställda i bolaget. Under vissa förutsättningar skall de anställda få lån för förvärv av aktier i det egna bolaget. Jag vill nu ange dessa förutsättningar.

1. Det gäller alltså endast anställda i bolaget.
2. Lånebeloppet får uppgå till högst två basbelopp, f. n. drygt 35 000 kr.
3. Låneerbjudandet skall rikta sig till minst hälften av de anställda.
4. Lånet skall återbetalas inom fem år genom regelbundna amorteringar, vilket leder till ett verkligt sparande.
5. Gåldenären och honom eller henne närstående får inte inneha fler aktier än att dessa tillsammans med de aktier som skall förvärvas genom lånet omfattar högst 500 aktier i bolaget eller högst 1 % av aktiekapitalet.
6. Slutligen skall det föreslagna undantaget från låneförbudet ej gälla personer som ingår i bolagsledningen. De anställdas representanter i bolagsstyrelsen behandlas dock på samma sätt som övriga anställda.

Undantaget från låneförbudet är alltså begränsat för att inte kunna missbrukas. När socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna nu vänder sig så kraftigt mot förslaget, finns det anledning att erinra om dispensmöjligheterna i den del av låneförbudet som nu föreslås upphävd. Länsstyrelsen kan nämligen på ansökan medge undantag från bestämmelsen

om låneförbud, om det vid förvärv av aktier i bolaget är påkallat av särskilda omständigheter eller om det i annat fall föreligger synnerliga skäl. Dispens från låneförbudet har regelmässigt lämnats då det varit fråga om lån till ett större antal av de anställda. Utöver syftet att underlätta de anställdas förvärv av aktier i det egna bolaget undviks genom regeringens förslag det nuvarande dispensförfarandet, som ofta innebär en onödig administrativ omgång för berörda myndigheter och enskilda.

Det andra förslaget i propositionen är att innehav eller förvärv av andel i en aktiefond eller i en icke företagsanknuten aktiesparfond inte skall omfattas av låneförbudsreglerna. Enligt majoriteten i lagutskottet och majoriteten i finansutskottet, som har yttrat sig över förslagen, skiljer sig innehav av andel i aktiefond och aktiesparfond i många avseenden från direkt ägande av aktier. Jag vill bl. a. nämna att fonderna är underkastade stränga krav på ett väl fördelat innehav av aktier och andra värdepapper. Högst 10 % av en fonds värde får utgöras av aktier i ett och samma bolag. Vidare gäller att innehavet av aktier i ett bolag får representera högst 5 % av röstvärdet för samtliga aktier i det bolaget. Med hänsyn till de krav som ställs på dessa fonder saknas enligt vår mening anledning att jämställa andelar i dessa fonder med aktier.

Företagsanknutna aktiesparfonder bör däremot enligt vår uppfattning jämnställas med aktier, eftersom dessa fonder äger aktier endast i det egna bolaget. Vi avvisar därmed den moderata motionen om att dessa fonder skall behandlas på samma sätt som icke företagsanknutna aktiesparfonder.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag konstatera att de av regeringen framlagda förslagen, som tillstyrks av majoriteten i såväl lagutskottet som finansutskottet, är avsedda att underlätta och stimulera det enskilda sparandet och det enskilda och spridda ägandet. Låneförbudet blir alltså huvudregel i aktiebolagslagen, men undantag görs med de klara begränsningar som jag har angivit. Att såsom socialdemokraterna och vpk motsätta sig dessa ändringar av regler, som det i stor utsträckning har varit möjligt att få dispens från, vittnar tyvärr om att dessa båda partier mer vill underlätta kollektivt sparande och ägande i stället för enskilt sådant.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i samtliga moment.

Anf. 68 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det behöver kanske inte ordas så mycket om Martin Olssons försvarstal för det här förslaget, som innebär att lönarbetarna skall satsa pengar för att stödja storkapitalisterna. Jag noterar bara att Martin Olsson talade om att han vill sprida maktkoncentrationen i det här landet. Jag vill då upplysa om att under den tid som Martin Olsson och hans borgerliga partivänner haft majoriteten i riksdagen och därigenom också regeringsmakten har, vare sig Martin Olsson vill tillstå det eller inte, hans ideologiska fränder, dvs. de stora, privata kapitalägarna, ökat maktkoncentrationen i Sverige. Jag kan nämna exemplet Beijer-Volvo, men det finns många fler. När Martin Olsson talar om att vilja sprida maktkoncentrationen, talar han

med två tungor, för inte har Martin Olsson eller hans partiledare gjort något för att förhindra den maktkoncentration som äger rum i den svenska storfinansen.

Anf. 69 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag noterar att Martin Olsson förbigår den fråga som jag ställde till honom. Jag bad honom att kommentera det förhållandet, att det har antytts från budget- och ekonomidepartementet att man där har kommit till insikt om det samhällsekonomiskt omöjliga att i längden upprätthålla den här sparformen. Det vore värdefullt att få detta bekräftat, för det har tid efter annan framskyttat att det råder olika uppfattningar i den här frågan mellan mittenpartierna å ena sidan och moderaterna å den andra.

Det skall inte lyckas Martin Olsson att med termer som icke-socialistiska partier och liknande ställa gemensamt sparande i motsatsförhållande till ett hushållssparande. Jag har fullkomligt klart talat om var socialdemokraterna står i den frågan. Vi vill stimulera såväl det gemensamma som det enskilda sparandet. Vi konstaterar att såväl det gemensamma sparandet, exempelvis i AP-fonden, som det enskilda sparandet minskat under de borgerliga regeringsåren. Hushållens sparkvot minskar, samtidigt som skatte- och skattefondssparandet ökar kraftigt. Det vore mycket värdefullt att få veta hur Martin Olsson motiverar det här förslaget – några motiveringar finns nämligen inte heller i propositionen. Tala om vilka samhällsekonomiska vinster vi kan göra och hur vi skapar rättvisa i sparandet genom förslaget! På vilket sätt utjämnar förslaget förmögenhetsskillnaderna i det svenska samhället? På vilket sätt får de anställda i LM, Fagersta och Electrolux, där aktiernas värde är nere i vad som motsvaras av en tusendels röst, mer att säga till om i sina företag? Jag tycker vi skall föra den saktidssamtal nu, och icke försöka ställa gemensamt sparande i motsatsförhållande till enskilt sparande. Båda sparformerna behövs.

Anf. 70 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill betona att det ärende vi behandlar gäller ändringar i aktiebolagslagen vad det gäller låneförbudet. Jag vet inte om det är lämpligt att låta debatten svälla ut till en debatt om makten i företagen, om sparandet i samhället osv.

Jag hoppas att Bengt Silfverstrand förlåter mig för att jag under de sex minuter som stod till mitt förfogande inte så mycket kommenterade hans många frågor och de angrepp som han riktade mot mig i sitt första anförande. Jag tror att det behövs en saklig redovisning av det här ärendet, och jag försökte i mitt inlägg att redovisa de sakförhållanden som gäller och de ändringar i lagstiftningen som föreslås och de begränsningar som därvidlag föreslås för att man skall undvika varje form av missbruk.

Sedan har det framskyttat att det skulle vara negativt att det är en skrivelse från Industriförbundet som ligger till grund för propositionen. Varje organisation i vårt samhälle har väl rätt att göra framställningar till regeringen när man i sin verksamhet finner att det behövs en större eller

mindre lagändring. Jag tycker att vi skall vara glada för att det är så i vårt samhälle. Den framställning som kom från Industriförbundet har på sedvanligt sätt remissbehandlats. Remissutfallet är väl något blandat, men det är ganska positivt. Regeringen föreslår en rad begränsningar, som Industriförbundet inte tänkt på, och därför kan man säga att det finns ett rätt brett stöd för detta förslag.

När det gäller frågan om aktiesparandet har både Tommy Franzén och Bengt Silfverstrand mera inriktat sig rent allmänt på om vi skall ha ett skattesparande och skattefondsparande på det sätt som nu gäller. Man hänvisar till att någon skulle ha sagt att det kanske bör övervägas. Det är väl så att vi åtminstone på det ekonomiska området inte fattar några beslut som inte förr eller senare får lov att omprövas med hänsyn till utvecklingen och med hänsyn till ändrade förhållanden, osv. Så har det varit, och så utgår jag från att det kommer att bli.

Viktigt sett ur regeringspartiernas synpunkt är att finna olika former för att stimulera det enskilda sparandet. Eftersom det enskilda sparandet bl. a. på grund av inflationen har upplevts som mindre attraktivt har olika sparstimulanser varit särskilt motiverade. Jag vill betona att sparstimulansen i skattesparandet och skattefondssparandet är lika stor oberoende av om man har stor inkomst eller liten inkomst. Den står alltså inte i proportion till den progressivitet vi har i beskattningen, eftersom det är ett direkt avdrag på skatten. Vi har här en skillnad från annan stimulans till sparande, t. ex. då det gäller statens sparobligationer, som ju infördes redan på socialdemokratisk tid och där den skattefria bonusen otvivelaktigt får större värde om jag har en större inkomst än om jag har en lägre inkomst. Säg därför inte att skattesparandet och skattefondssparandet skulle vara negativt ur fördelningpolitisk synpunkt.

Det förvånar att socialdemokraterna när de talar i denna fråga börjar övergå till en vokabulär som tidigare endast använts av vänsterpartiet kommunisterna. Man kan läsa i den motion som utskottets socialdemokrater väckte med anledning av propositionen, att Industriförbundets begäran ingår som ett led i en målmedveten strävan att med alla tillgängliga medel, även tvivelaktiga, öka människors intresse för aktieköp. Jag tycker att man borde avstå från sådana överord liksom från de olika typer av överdrifter som hittills framförts i denna debatt.

Jag tror att det var Bengt Silfverstrand som sade att jag var utsedd av moderaterna att företräda utskottet i denna fråga. I utskottet hade vi i anledning av propositionen motioner från moderaterna, från socialdemokraterna och från vänsterpartiet kommunisterna att behandla. De enda som inte motionerade och som alltså före utskottsbehandlingen ställde upp för regeringsförslaget var de båda regeringspartierna, centern och folkpartiet. Därför utgår jag från att alla, utom möjligen Bengt Silfverstrand, ser det som naturligt att någon från regeringspartierna företräder utskottsmajoriteten i denna fråga.

Sedan hoppas jag att den här överläggningen ändå har redovisat att de lagändringar som vi nu har att ta ställning till är kringgärdade med många

Onsdagen den
28 april 1982

*Låneförbudet i
aktiebolagslagen*

begränsningar. Jag räknade hastigt upp dem i mitt anförande. Jag hoppas att det har noterats att vi inte så att säga öppnar alla fördämningar här – det låter ungefär så när man hör kritikerna. Läs igenom de noggranna begränsningar som finns i lagförslaget och som är avsedda att se till att möjligheten utnyttjas på ett rättvist sätt och är öppen för alla anställda – minst hälften av de anställda skall få erbjudande, och samtidigt gäller begränsningen till två basbelopp.

Jag vill också betona att det här innebär en form av sparande. Om jag som anställd får låna 35 000 kr. att amorteras på fem år innebär det att jag får lov att amortera, alltså spara, 5 000 kr. om året. Det är alltså ett faktiskt sparande.

Anf. 71 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Med anledning av Martin Olssons senaste inlägg vill jag säga att det vore bra om han bestämde sig för vilket plan debatten skall föras på. Antingen får den begränsas – som han själv var inne på – till den ändring i aktiebolagslagen som det gäller rent konkret, eller också får den även inrymma maktfrågorna. Och det var faktiskt inte bara jag och Bengt Silfverstrand utan i allra högsta grad Martin Olsson som knöt an till frågan om maktkoncentration i den här debatten och tog upp frågan om spridning av makten.

Martin Olsson ville få oss att tro att han var företrädare för ett spridande av maktkoncentrationen, men jag skulle i anslutning till vad jag sade i mitt tidigare inlägg vilja påstå att han och regeringen tvärtemot går storfinansens ärenden, i det här fallet Sveriges industriförbunds ärenden när det gäller att tillmötesgå kravet på undantag i låneförbudet i aktiebolagslagen.

Det är inte att ta till överord eller att använda en häftig – eller vad Martin Olsson sade – vokabulär, när man påstår att ett spridande av aktier på det sätt som Sveriges industriförbund, regeringen och Martin Olsson förespråkar inte är någonting annat än att man vill fjättra lönarbetarna vid företaget, klavbinda dem och dra ut ytterligare profit ur dem – inte nog med det mervärde som man suger ifrån dem, utan man skall också ta hand om en del av deras sparade kapital.

Nej, Martin Olsson, den ideologiska debatten får vi kanske anledning att föra i annat sammanhang, men jag tycker att det finns skäl att påvisa de skillnader som i verkligheten finns mellan Industriförbundets, Martin Olssons och regeringens syn på maktkoncentration å ena sidan och vpk:s och tydligen också Bengt Silfverstrands och socialdemokraternas å andra sidan.

Det är heller ingen tillfällighet att det tidigare har införts ett låneförbud i aktiebolagslagen, och det är inte heller någon tillfällighet att den borgerliga regeringen vill ta bort vissa delar av den.

Anf. 72 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Martin Olsson talade om ett brett stöd för regeringsförslaget. Men är det verkligen, Martin Olsson, ett brett stöd för ett förslag när de två

stora löntagarorganisationerna, LO och TCO, avstyrker det? Är det verkligen ett brett stöd för ett förslag när Svenska sparbanksföreningen anför mycket kritiska synpunkter mot detsamma? Föreningen konstaterar att det är ett provisorium och att det inte är rimligt att behandla banksparande och aktiesparande på olika sätt.

Man brukar ibland – Martin Olsson har också försökt sig på det konststycket – omhulda de fria marknadskrafterna. Men just på den punkten framgår ihålligheten i och konsekvensen av det här förslaget. Jag vill i det avseendet gärna återge vad LO har sagt om förslaget.

Själva tanken med aktiemarknaden är att det riskvilliga kapitalet där skall prövas och slussas till det företag som av externa bedömare anses ha de ekonomiskt bästa framtidsutsikterna. I det företagsanknutna systemet har hela denna marknadsfunktion satts ur spel, genom att kapitalet slussas till aktier i ett på förhand givet företag.

Nu är det på tiden att man bestämmer sig. Vilka syften har man egentligen med förslaget? Man har inte uppnått något nysparande att tala om med förslaget, man har inte uppnått någon utjämning av förmögenhetsskillnaderna och man har icke lyckats bryta maktkoncentrationen. Vad är det egentligen som har föranlett den borgerliga regeringen att lägga fram det här förslaget?

Martin Olsson säger att förslaget skall omprövas med hänsyn till utvecklingen. Då är det mycket viktigt att han preciserar sig. Hur har utvecklingen varit? Har systemet uppfyllt de krav och målsättningar som de borgerliga partierna ställt upp? Jag ställer än en gång frågorna: Är Martin Olsson nöjd med systemet? Utjämnar det förmögenhetsskillnaderna, urholkar det maktkoncentrationen, är det bra för samhällsekonomin, är det rimligt att varje sparad hundralapp kostar samhället och skattebetalarna 65 kr.?

Till sist vill jag rätta till en felaktighet i Martin Olssons plädering. Han sade att systemet var rättvist – oavsett inkomst – eftersom själva avdraget var en s. k. sparskattereduktion, dvs. det drogs från slutskatten. Det finns en annan subvention i det här systemet, nämligen avkastningen på de pengar som sätts in i skattefondsparandet. Den avkastningen är, Martin Olsson, skattefri. Det innebär störst förmån för dem som har hög marginals katt och för dem som redan utnyttjar sparavdraget eller har tillräckligt stort underskott i förvärvskällan kapital. Inte ens på den punkten lyckades han alltså uppbringa några hållfasta motiv för lånekarusellen.

Anf. 73 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Kom ihåg att det lagförslag som vi nu diskuterar öppnar möjligheter till att ge lån till förvärv av aktier i det egna företaget. Det är helt frivilligt om företaget vill göra erbjudandet, och det är helt frivilligt för de anställda att utnyttja erbjudandet. När man hör kritikerna låter det nästan som om det vore någonting som de anställda skulle tvingas in i.

De båda opponenterna håller sig mest vid det som kanske är perifert i själva lagförslaget. Låt mig tillgodose Tommy Franzén genom att säga några

ord om maktkoncentrationen. Jag utgår från att Tommy Franzén är väl medveten om att centerns grundläggande inställning är att vi skall undvika maktkoncentration i vårt samhälle. Vi skall ha ett spritt ägande. Vi skall ha företag med olika ägandeformer – privata, samhällseliga och kooperativa –, vi vill skapa bättre förutsättningar för arbetarkooperativa företag osv.

Den här frågan är ett led i att stimulera till ett bredare aktieäggande. Ett aktieäggande som successivt blir allt bredare måste utan tvivel vara till fördel för strävandena att minska maktkoncentrationen i vårt samhälle. Det är alltså en av anledningarna till lagförslaget.

Samtidigt är det en anledning att stimulera till sparande. Å ena sidan talas det om – jag kommer inte ihåg vem av er som sade det – att förslaget inte ger något sparande. Det var förmodligen Bengt Silfverstrands uttryck. Tommy Franzén säger något om att företaget vill ta hand om de anställdas kapital. Antingen blir det ett sparande eller också blir det inte något sådant. Jag har klart sagt att utnyttjande av låncmöjligheterna för aktieförvärv innebär ett sparande. Även om man till en början lånar för att finansiera aktieköpet, är det ett sparande i och med att man på fem år måste amortera lånet.

Här är det inte, som har påståtts, fråga om att gå storfinsansens ärenden utan om att sträva efter att åstadkomma ett bredare aktieäggande och därmed också gynna sparandet, förbättra möjligheterna att få riskvilligt kapital till företagen, gynna företagens utveckling osv.

Remissyttrandena varierar, och jag vill minnas att jag sade att det finns ett ganska brett stöd för förslaget. Självfallet skär det sig när det gäller de politiska ställningstagandena. Framför allt är det väl inom organ där socialdemokrater har kunnat bestämma remissyttrandets utformning som man har gått emot förslaget.

Det råder inget tvivel om att 20 % på skattesparandet och 30 % på skattefondssparandet innebär ett skatteavdrag som är värt lika mycket oberoende av om vederbörande har hög eller låg inkomst. Sparandet påverkas alltså inte av progressiviteten i beskattningen, till skillnad från, som jag nämnde, vad fallet är vid de sparobligationer som ges ut för att täcka statens upplåning. Dessa sparobligationer har getts ut synnerligen länge – de infördes ju under den socialdemokratiska tiden. Jag har inte kritiserat denna form av sparande men har gjort jämförelser, eftersom den nu aktuella sparformen kritiserats så hårt.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Förslaget innebär en mindre begränsning av det låneförbud som finns i aktiebolagslagen och som skall finnas även i fortsättningen. Jag vill betona att det hittills har funnits dispensmöjligheter, och, såvitt jag vet, har ingen kritiserat dessa. Enligt uppgift har dispenser regelmässigt getts, när dispens söktes på ungefär de grunder som det är fråga om i det här lagförslaget.

Anf. 74 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Låt mig bara konstatera att Martin Olsson inte på någon punkt har kunnat ge en hållbar motivering för fördelarna i det här systemet för den enskilde som går in i det och tar oerhört stora risker, eftersom

subventionerna är av den omfattningen att de i längden icke kan upprätthållas. I rättvisans namn bör man tala om detta för människorna och inte, med det här förslaget, gå ytterligare ett steg mot en utvidgning av systemet. Ju mer man utvidgar det, desto större blir fallet, när vederbörande – oavsett vilken regering vi har – efter valet tvingas till omprövning på den här punkten.

Sedan skall vi slå fast någonting fullkomligt klart. Martin Olsson talar bara om avdraget som sådant. Det är korrekt att det är någorlunda rättvist utformat. Det har samma utformning som det sparskatteavdrag som socialdemokraterna vill förbättra, vilket med tanke på den skrala samhälls-ekonomi inte innebär att 30 % subvention är motiverad. Lika klart är att avkastningen är skattefri, och det gynnar personer med högre inkomster. Till syvende og sist blir det också en förmögenhetstillväxt, åtminstone när det gäller en del av de här aktierna. Den är också skattefri. Detta kan inte sägas vara ett system som är neutralt, rättvist och solidariskt utformat.

Anf. 75 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Låt mig bara konstatera att Martin Olsson gjorde klokt i att hoppa över frågan om maktkoncentrationen – jag tror att det var lugnast för Martin Olsson att göra detta.

Anf. 76 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag hoppade inte över frågan helt utan talade något om vår grundläggande inställning då det gäller att minska maktkoncentrationen och sprida ägandet.

Låt mig till Bengt Silfverstrand säga: Å ena sidan uppges det vara fördelaktigt att det finns ett skattefondssparande, eftersom det gynnar vissa. Å andra sidan vänder sig Bengt Silfverstrand mot ett lagförslag, som skulle öppna vägarna för flera att delta i något som Bengt Silfverstrand menar är fördelaktigt för den enskilde. Och är det fördelaktigt för den enskilde med ett sparande, är det även fördelaktigt för samhället.

Vi vet att ett sparande behövs – vi kan diskutera under vilka former det skall ske. Från vårt håll har vi den principiella inställningen att det är värdefullt att den enskilde disponerar sitt sparande och kan besluta om det. Jag vet att bakom den negativa inställningen till det förslag som nu föreligger liksom när det gäller förslag till andra sparstimulerande åtgärder som de icke-socialistiska regeringarna framlagt ligger farhågor från socialdemokratiskt håll för att människors tilltro till kollektivt sparande i form av löntagarfonder inte skall bli tillräckligt stor. Jag tycker inte att Bengt Silfverstrand och hans partivänner borde vara så ängsliga för att människor får en valfrihet när det gäller att spara och att man även stimulerar sparande.

Jag hoppas, herr talman, att vi snart kan avsluta denna debatt. Jag tycker att vi på ett rätt tydligt sätt har visat hur olika utgångspunkter vi har när det gäller sparandet, kapitalbildningen och inflytandet i samhället. Vi som står bakom det förslag som regeringen har lagt fram och som lagutskottet har

Onsdagen den
28 april 1982

*Anslag m. m. till
arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen*

ställt upp för vill fortsätta att på olika sätt stimulera och underlätta det enskilda sparandet.

Anf. 77 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag konstaterar att Martin Olssons, centerpartiets och borgerlighetens omsorg om det enskilda sparandet icke omfattar det vanliga banksparandet, som socialdemokraterna vid flera tillfällen velat reformera och få bättre.

Anf. 78 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Vi skall inte sätta upp ett motsatsförhållande mellan banksparandet och sparandet i aktier. Vi skall komma ihåg att vi har både skattesparandet, som är banksparande, och skattefondssparandet, som är sparande i aktier. Vi stimulerar alltså båda dessa sparformer eftersom de är viktiga. Det är väsentligt att människorna har valfrihet, att de som vill spara i bank stimuleras till detta, att de som vill spara i aktiefonder stimuleras och att även de som vill spara i aktier i det företag de är anställda i uppmuntras.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (undantag från låneförbudet för andelar i aktiefonder m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 147 röster mot 145 för reservation 1 av Lennart Andersson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (undantag från låneförbudet för anställdas aktieförvärv)

Utskottets hemställan bifölls med 147 röster mot 145 för reservation 2 av Lennart Andersson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1981/82:36 Ändring i lagen (1975:1083) om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja (prop. 1981/82:119)

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Anslag m.m. till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen

Föredrogs socialutskottets betänkande 1981/82:39 om anslag m.m. till Arbetarskyddsstyrelsen och Yrkesinspektionen (prop. 1981/82:100).

Anf. 79 TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 80 JOHN JOHNSON (s):

Herr talman! Som framhållits i motion 1981/82:1589 innebär årets budgetproposition direkta nedskärningar för såväl arbetarskyddsstyrelsens som yrkesinspektionens verksamhet. Detta sker utan att något förslag redovisas till effektivisering av verksamheten.

Som framhållits i motionen bör riksdagen anvisa de medel som behövs för att förhindra en nedskärning av nuvarande personalstyrka och verksamhet. Det får inte vara på det sättet att nitet att spara går ut över verksamhet som är så viktig för den enskilda arbetstagaren ute i vårt land.

För att fullfölja arbetsmiljöförbättringarna och de intentioner som finns i motionen fordras ytterligare satsningar på två prioriterade områden. Det ena är inspektionen på de mindre arbetsställena. Det behövs 35 nya inspektionstjänster för att klara detta. Deras huvudsakliga syfte är att förbättra tillsynen av de mindre arbetsställena.

Det andra området är utarbetandet av föreskrifter för arbetsmiljön. Detta tar alltför lång tid och eftersläpningen är för stor inom det här området.

En effektivisering och förbättring är nödvändig. Som vi ser det måste en personalförstärkning till för att klara av det föreskriftsarbete som oundgängligen måste fram. Och för det ändamålet bör det anvisas ytterligare medel. Vi anser att man här borde inrätta tio nya tjänster.

I budgetpropositionen framhålls behovet av besparingar och omprioriteringar. Det framhålls också att det inte innebär en sänkning av regeringens ambitioner beträffande arbetsmiljöverksamheten. Utskottsmajoriteten ansluter sig till detta uttalande utan att vare sig utskottsmajoriteten eller föredragande statsråd har pekat på hur man inom de ramar som har föreslagits skall kunna klara verksamheten inom de här berörda områdena.

Till socialutskottets betänkande har fogats två socialdemokratiska reservationer. Enligt reservanternas mening får man inte driva sparsamheten så långt att ambitionerna beträffande arbetsmiljöverksamheten sänks. Utskottsmajoriteten är tydligen av den åsikten att man kan göra detta. Reservanterna accepterar inte det utan föreslår i reservation 1 att ytterligare 4 milj. kr. anslås.

I reservation 2 krävs att ytterligare 6 milj. kr. anvisas för att förstärka yrkesinspektionen. Reservanterna vill inte acceptera att man skär ner den nuvarande personalstyrkan och verksamhetsnivån.

Enligt reservanternas mening kommer man, om budgetpropositionens och utskottsmajoritetens förslag fullföljs, att drabbas av nedskärningar på ett verksamhetsområde som är oerhört viktigt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Onsdagen den
28 april 1982

*Anslag m. m. till
arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen*

Anf. 81 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! I motion 1115 har vi lagt fram 15 förslag av grundläggande betydelse för arbetsmiljön. Ett av dem, nr 8, behandlas i detta betänkande.

Vpk kräver en utredning med direktiv att snabbt föreslå åtgärder mot långsamheten i arbetarskyddsstyrelsens framläggande av föreskrifter. Kravet har sin grund i arbetsmiljöns utveckling under senare år. Då kan man kanske säga att den fysiska arbetsmiljön delvis har förbättrats men att den psykosociala, som det talas om, totalt sett har försämrats. Arbetsmiljön har således sammantaget inte förbättrats i den grad som har varit och är nödvändig.

Arbetet med föreskrifter grundar sig naturligtvis på de lagar som finns. När denna lag stiftades var vpk kritiskt på många punkter. Den innebar visserligen en framgång på vissa områden, men på andra var det på stället marsch. Lagen bygger på klassarbete. Det lokala arbetsmiljöarbetet har inte fått mycket bakom ryggen mer än att skyddsombuden till viss del har fått rätt att stoppa arbetet. Fackföreningarna fick inga avgörande, konkreta maktbefogenheter, och problemen med arbetstakt, jäkt och stress hamnar i stort sett utanför lagstiftningen. Lagen är en ramlag, och man har överlämnat allt konkret arbete till arbetarskyddsstyrelsen.

En del av ansvaret för att vi inte har fått de föreskrifter som man hade förväntat sig måste läggas på arbetarskyddsstyrelsens ledning. Den har inte förmått fylla ramlagen med det innehåll som svarar mot grundpelarna i arbetsmiljölagen.

Vi från vpk har varit starkt kritiska till denna ramlag, och det är vi fortfarande. När demokratiska organ överlåter åt administrativa att utträta det konkreta föreskriftsarbetet, så frånhänder man sig det politiska ansvaret.

Arbetarskyddsstyrelsen är en stor myndighet, och den dominerar allt vad som händer på arbetsmiljöområdet i dag. Den har en mängd yrkesinspektionsdistrikt och utfärdar som sagt föreskrifter och anvisningar. Den är sammansatt av arbetsmarknadens parter, men även riksdagsmän och folk från kommun- och landstingsförbund ingår.

Eftersom arbetsmiljölagen är grundad på klassamverkan tenderar arbetarskyddsstyrelsens arbete att gå mot samförståndslösningar. Vi anser, vilket vi framhåller i en motion som behandlas vid en senare tidpunkt, att arbetarskyddsstyrelsen består av en majoritet av fackliga företrädare, något som både LO och TCO en gång krävde.

Det kan finnas organisatoriska orsaker till att det går så långsamt med att få fram dessa föreskrifter. Att det tar så lång tid beror också på denna ramlags konstruktion. Låt mig ge några exempel.

Till att börja med handlar det om de organisatoriska och sociala riskerna, dvs. de psykosociala riskerna. Arbetarskyddsstyrelsen har inte på något sätt kunnat dokumentera de vackra målsättningarna. De dokument som finns är i stor utsträckning kastrerade. De har kommit till efter segslitna förhandlingar mellan SAF och arbetarskyddsstyrelsen. Det har naturligtvis varit logiskt att

från SAF hårdnackat försvara den i grunden odemokratiska ordning som råder på arbetsplatserna när det gäller att bestämma över hur arbetet skall läggas upp. Det borde egentligen vara en självklarhet att arbetarskyddsstyrelsen utfärdade klara bestämmelser beträffande skiftarbete, ensamarbete osv. Likaså borde man utfärda klara regler för personalpolitik, arbetsledning, löneformer och allt som hör dit. Reglerna skulle vara klart inriktade på att åstadkomma en bra arbetsmiljö.

Ett annat exempel kan tas ur den s. k. gränsvärdeslistan. Också där är det en hård dragkamp när det gäller de medicinska forskningsrön som kommer fram och de ekonomiska faktorer som framför allt arbetarköparna hävdar. På detta område utför SAF ett mycket avancerat och duktigt arbete för att förhindra ordentliga föreskrifter. Det tar lång tid att få fram gränsvärdelistor, och de har i många fall manglats utifrån ekonomiska värderingar.

Socialutskottet skrev med anledning av ett vpk-yrkande från föregående år att man skulle ha goda säkerhetsmarginaler vid gränsvärdesättningen, och utskottet hoppades att arbetarskyddsstyrelsen skulle uppmärksamma detta. Såvitt jag kan se har arbetarskyddsstyrelsen hittills inte "uppmärksammat" att dokumentera de säkerhetsmarginaler man har. Jag förmodar att det är Svenska arbetsgivareföreningen som ser till att marginalerna blir i stort sett obefintliga, med dagens sätt att fastställa föreskrifter.

Det gäller också t. ex. i fråga om fysiska belastningar och de olägenheter och risker som våra kamrater på arbetsplatserna utsätts för av ekonomiska skäl. Den forskning som bedrivs på området ger heller inte resultat i form av föreskrifter från arbetarskyddsstyrelsen.

Herr talman! Det är allvarligt att arbetarskyddsstyrelsen har en sådan här makt. Nu har utskottet varit på arbetarskyddsstyrelsen och fått försäkringar om att föreskriftsarbetet skall gå bra. Då inställer sig frågan: I vilken form kommer det att gå bra? Är det inom den begränsade delen som gäller lagens tillämpning i dag?

Hittills har SAF kraftfullt kunnat stoppa föreskrifter som haft avgörande betydelse. Vi kan framför allt se att gränsvärdelistan, föreskrifter om asbest, lösningsmedel och många andra ämnen har försenats. Människor som varit direkt berörda har fått vänta på föreskrift efter föreskrift, och det har inte varit organisatoriska och tekniska lösningar som legat i vägen, utan det är långvariga förhandlingar och segslitna kompromisser i arbetarskyddsstyrelsens grupper som ligger bakom här.

Därför ställer man frågan: Är det inte vettigt med en utredning för att se om det finns hinder i vägen – och vilka dessa i så fall är – som gör att föreskrifterna inte kommer fram i den tid som de borde komma, och vad detta långa kompromissande i arbetarskyddsstyrelsen kostar i arbetsmiljö och arbetsskador?

Jag yrkar bifall till vpk-motionen i berörd del.

Anf. 82 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Arbetarskyddet har byggts ut kraftigt under senare år. Arbetarskyddsverkets personal har fördubblats under 1970-talet, och genom

*Anslag m. m. till
arbetarskyddssty-
relsen och yrkes-
inspektionen*

1978 års arbetsmiljölöslag har vi fått en modern lagstiftning som ger de grundläggande reglerna för arbetsmiljöarbetet. Vi har börjat att bygga upp datoriserade informationssystem, och forskningen har utvidgats.

Men man kan naturligtvis inte varje år göra lika stora ökningsar, och till slut kommer man till en punkt där arbetarskyddsverket liksom andra statliga myndigheter får lov att försöka effektivisera sitt arbete och få utrymme för ökade insatser inom begränsade resurser. Redan i förra årets budgetproposition framhölls att arbetarskyddsverket nu måste genomföra besparingar och omprioriteringar, och det förslag som då lades fram godtogs enhälligt av riksdagen.

I år skärps den här hållningen. Arbetarskyddsverket får i stort sett acceptera det s. k. huvudalternativet i budgetarbetet, dvs. att man får pris- och löneomräkningar men måste reducera med 2 %. Det innebär naturligtvis inte att ambitionerna sänks, utan bara att arbetarskyddsverket underkastas samma krav på att effektivisera sitt arbete som gäller statsförvaltningen i övrigt – och som f. ö. gäller all verksamhet i vårt land. Vi utgår från att en viss höjning av produktiviteten skall äga rum varje år. Det finns också belägg för att arbetarskyddsstyrelsen arbetar på det här sättet. Man har gjort en översyn av verkets administrativa funktioner som följs upp med en rad olika delprojekt. I enlighet med ett regeringsbeslut utarbetar man också ett system för verksamhetsinriktad budgetering. Man genomför avgiftsbeläggning av viss granskningsverksamhet vid styrelsens tillsynsavdelning och, som sagt, en samordning av de datorbaserade informationssystemen.

Utskottets majoritet ansluter sig till de bedömningar i fråga om behovet av besparingar och omprioriteringar som görs i budgetpropositionen och tillstyrker de medel som regeringen har begärt. Som framgår av betänkandet är vi i utskottet eniga om det mesta som gäller arbetarskyddet, men det finns reservationer från socialdemokraterna när det gäller själva anslagsframställningen, beträffande både det centrala verket och yrkesinspektionen. Det är ju ingen ny sak att oppositionen föreslår litet mer än regeringen har med i budgeten. Hade det varit på den socialdemokratiska regeringens tid, kunde man väl ha befarat att oppositionens förslag hade kallats överbud. Jag är inte benägen att komma med sådana tillmälen, utan jag bara konstaterar att det är oppositionens privilegium att höja litet på några konton. Från vår sida, som företräder regeringen, har vi inte funnit möjlighet till det på den här punkten. Vi tror att de stora ökningsar av insatserna, som har gjorts under en följd av år, är tillräckliga för att man skall kunna arbeta effektivt under det kommande budgetåret.

Om jag skall säga något kritiskt om det socialdemokratiska förslaget, är det att man kanske lovar litet mer än vad man har täckning för. För 1 milj. kr. skall man få tio nya tjänster. Men det blir nog ganska svårt att få pengarna att räcka. Det skulle gå åt minst 1,5 milj. kr., om man skulle inrätta tio nya tjänster på den avdelning som arbetar med föreskrifterna; annars får man nog inte något folk dit. Men jag tycker, som sagt, inte att man skall överdriva betydelsen av de här motsättningarna, utan se dem mera som resultatet av en traditionell rollfördelning mellan regering och opposition.

Frågan om hur man skall påskynda föreskriftsarbetet var också uppe när utskottet besökte arbetarskyddsstyrelsen, och som framgår av betänkandet kom utskottet enhälligt till den uppfattningen att man knappast kan skynda på arbetet genom att tillsätta en ny utredning; det skulle snarare få motsatt effekt. Det är viktigt att vi får fram föreskrifter, men det är också viktigt att de är bra, att de är sakligt väl underbyggda och att de kan tillämpas på ett rättvist sätt. Därför får man finna sig i att det tar en viss tid. Men vi kan också konstatera att man 1980/81 fick fram flera föreskrifter än året innan. Vi får hoppas att arbetet kan ge ytterligare föreskrifter i år och under det kommande året. Utskottet förutsätter att föreskriftsarbetet bedrivs med största möjliga skyndsambhet, men vi tror inte att en utredning eller ett riksdagsuttalande skulle påskynda arbetet, i synnerhet inte efter det att utskottet har varit på arbetarskyddsstyrelsen och där haft tillfälle att framföra de här synpunkterna direkt till de ansvariga.

Herr talman! I stort sett samma resonemang som jag förde nyss när det gällde det centrala verket kan man föra också när det gäller yrkesinspektionen.

Det är nödvändigt även här att arbetet effektiviseras på samma sätt som inom statsförvaltningen i övrigt. Man måste se förslaget mot bakgrund av att det här är en sektor som har fått ökade resurser under de senare åren.

När det gäller vpk:s inställning är det ju väl bekant från tidigare debatter att vpk har – som Lars-Ove Hagberg också sade – en allmänt kritisk inställning till arbetsmiljölagen. Man anser att det är fråga om klassarbete, och därmed dömer man i stort sett ut det hela. För oss som inte ser samarbete mellan parterna som någonting ont utan som något gott – det gäller också samarbete med myndigheterna och forskarna – finns det naturligtvis ingen anledning att döma ut lagstiftningen. Men jag tyckte kanske ändå, och jag hoppas att det inte var inbillning, att det fanns något av en ny ton i Lars-Ove Hagbergs framställning i dag. Han medgav att den fysiska arbetsmiljön har förbättrats och att man kanske t.o.m. kan säga att den totala arbetsmiljön i vissa avseenden är bättre eller i varje fall inte sämre. Det är kanske därför som vpk inte har något mer revolutionärt förslag för dagen än att det skall tillsättas en utredning. Eftersom utskottet har kommit fram till att en utredning närmast skulle försena arbetet räknar jag med att vpk inte blir alltför bedrövat, om nu det här förslaget skulle avslås, vilket jag hoppas.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 83 JOHN JOHNSON (s):

Herr talman! Gabriel Romanus försöker komma vid sidan om frågan genom att säga att det är oppositionens rätt att lägga fram överbud. Men det här är inga överbud som vi lagt fram. Utskottsmajoriteten har inte på något sätt dokumenterat att det inte skulle bli någon nedskärning. Man säger att man skall hålla samma ambitionsnivå. Men på vilket sätt skall man kunna göra detta? Det finns inte dokumenterat någonstans. För att vi skall kunna klara de mindre arbetsplatserna, för att vi skall kunna klara föreskriftsarbetet

*Anslag m. m. till
arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen*

på ett hyggligt sätt, är det nödvändigt att man förstärker på de punkterna.

Jag blev litet förvånad när Gabriel Romanus säger att vi är i stort sett överens på alla punkter när det gäller arbetsmiljön. Det är riktigt. Men varför vill man då inte medverka till att vi kan få de ekonomiska resurserna, så att man till viss del kan klara det som är absolut nödvändigt?

Anf. 84 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag får väl göra Gabriel Romanus besviken. De övriga 14 punkterna i vpk:s motion är att beteckna som revolutionära, om de innebär avgörande förändringar i lagstiftningen, och det är det fråga om. Det är avgörande förändringar vad gäller maktfunktionerna inom arbetsmiljölagens ram. De förflyttas i stor utsträckning till de lokala fackföreningarna. Dessa saker behandlas inte här i dag, och det har Gabriel Romanus större inflytande över än jag. Det är alltså ingen särskilt ny ton i mina inlägg, men det är kanske ett visst sätt att diskutera.

Den totala arbetsmiljön skulle jag däremot vilja beskriva som på det hela taget sämre, fastän kanske med annorlunda mått, om man tänker på förtidspensioneringarna, utslagningarna, det allt hårdare tempot på arbetsplatserna. Där är alltså arbetsmiljölagen inte någonting att ta till, och det är den stora bristen.

Vad gäller den fysiska arbetsmiljön finns det emellertid förbättringar. Men ej heller där är det tillräckligt, med tanke på den snabba utveckling som sker inom arbetslivet. Det vill jag poängtera.

Den här moderna lagstiftningen är en ramlag, som är av ondo. Det är många som kritiserar ramlagstiftningen, och det gör även vpk. De nya informationssystemen och den ökade forskning som skett tycker vi är bra. Men de krav som vpk och även socialdemokraterna har ställt i anslutning till det här betänkandet – socialdemokraterna är nu nöjda, när de har varit på arbetarskyddsstyrelsen – går ju ut på att det behövs en utvärdering, någon form av utredning, om varför inte bestämmelserna kommer fram. Jag har försökt att göra en liten kartläggning av orsakerna till att det är så, och jag har bra på fötterna i detta sammanhang. För inte så länge sedan utspann det sig en debatt i tidningen *Arbetarskydd*, som visade att det fanns två statsråd i den dåvarande trepartiregeringen, bl. a. dåvarande statsrådet Adelson, som ville ha en mer hårdhänt behandling av kostnaderna för arbetsmiljön. Detta har också kommit fram på andra håll.

LO, TCO, SAF och de offentliga arbetsgivarna är numera direkt involverade i de arbetsgrupper som förbereder nya föreskrifter. Jag skulle gärna vilja ha en utredning av i vilken mån denna sammansättning av arbetsgrupperna kommer att leda till att hänsyn tas till det som Svenska arbetsgivareföreningen hela tiden predikar om, nämligen de ekonomiska delarna av forskningsresultaten. Vi anser att de medicinska och mänskliga aspekterna i stor utsträckning har missgynnats inom arbetarskyddsstyrelsen.

Kampen mellan dessa två synsätt är en viktig anledning till att föreskrifter

och gränsvärdeslistor har försenats. Det är verkligen på tiden att man studerar vilken betydelse detta har för arbetarskyddsstyrelsen och arbetsgrupperna. Om arbetarskyddsstyrelsen hade en annan sammansättning, kanske också arbetsgrupperna skulle se annorlunda ut.

Jag skulle vilja fråga: Vari ligger skyndsamheten i jämförelse med tidigare förhållanden? Vad lovade arbetarskyddsstyrelsen vid utskottets besök i fråga om ökad skyndsamhet, som t. ex. socialdemokraterna kan svälja och som Gabriel Romanus tycker är bra? Det kanske är någonting som det är värt att ta fram och tala om för kammaren.

Så några ord om huruvida samarbetet är av godo eller inte. När det gäller föreskrifterna har samarbetet hittills inte gett människorna på arbetsplatserna det skydd som dessa borde få. Arbetsmiljölagstiftningens fina målsättningar har ju tyvärr inte följts upp i de konkreta lagparagraferna.

Anf. 85 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag refererade en del åtgärder som arbetarskyddsstyrelsen vidtar för att effektivisera sitt arbete. Jag tror att de kommer att ha avsedd verkan. Det är inte något speciellt att arbetarskyddet effektiviseras från ett år till nästa, utan det gäller all verksamhet i vårt land, också statlig och kommunal verksamhet. Det nya är att vi från regeringens och riksdagens sida har börjat sätta litet mera press på myndigheterna att verkligen åstadkomma denna effektivisering. Det är glädjande att arbetarskyddsstyrelsen har antagit den utmaningen och har flera projekt i gång i den riktningen.

Jag förstår att Lars-Ove Hagberg blev förskräckt över att jag hade uppfattat det så, att vpk:s revolutionära verksamhet var nedlagd. Jag hoppas att alla är lugnade av att den kommer att återupptas när vi behandlar återstående punkter i vpk:s motion. För dagen tror jag dock att vi kan vara överens om att kravet på utredning inte är särskilt revolutionärt. Jag ser i och för sig inte det som något negativt.

Lars-Ove Hagberg borde väl ändå erkänna att arbetsmiljölagen innebar ett framsteg så till vida att också de psykiska och sociala arbetsmiljöriskerna behandlas i lagen. Det är klart att det inte är någon lätt uppgift att fånga in detta i föreskrifter, och jag tror inte att det blir bättre för att man gör en utredning till. Det är i stället bättre att arbetarskyddsstyrelsen får arbeta med dessa saker. Då får vi så småningom litet fastare form för tillämpningen i dessa avseenden. Det är inte ett problem som man löser genom allmänna trumpetstötar.

Det är välkänt att vpk inte är anhängare av en ramlag. Ni har inte förtroende för de fackliga och politiska representanter som sitter i arbetarskyddsstyrelsen. Ni tror inte att de kan driva dessa frågor på ett riktigt sätt. Det är er bedömning, som ni har rätt att göra. Jag förstår att ni utifrån denna synpunkt tycker att det är mycket misstänkt att arbetsgrupper består av representanter för bl. a. arbetsmarknadens parter. Vi som vill ha ett gott samarbete på arbetsmarknaden tycker naturligtvis att det är en fördel med sådana arbetsgrupper. Vi har olika syn på detta. Det har vi konstaterat många gånger tidigare, och vi kommer väl inte längre i debatten i dag.

Onsdagen den
28 april 1982

*Anslag m. m. till
arbetarskyddssty-
relsen och yrkes-
inspektionen*

Anf. 86 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Gabriel Romanus säger att samhället har satt press på arbetarskyddsstyrelsen för att snabbt få fram föreskrifterna. Kanske jag skall uppfatta det så att man har sagt åt arbetarskyddsstyrelsen att den inte skall kompromissa alltför mycket med SAF, den bromskloss som finns i dessa utredningar, utan lägga fram de för arbetsmiljön väsentliga föreskrifter som behövs. I så fall är det ett bra initiativ. Men jag kanske inte riktigt tror att det var så man framförde det hela.

De psykosociala delarna av arbetsmiljölagen är inte mycket mer än papper att läsa och skapa en diskussion om. Det finns ingenting konkret i dem. Jag nämnde detta förut. Det är den stora bristen i arbetsmiljölagen att man inte på en enda punkt kan gå in och hävda människors miljö i arbetslivet.

Vi har inte förtroende för Svenska arbetsgivareföreningen, men det vet jag att Gabriel Romanus har. Just därför att Svenska arbetsgivareföreningen sitter med i dessa grupper och har den oerhörda makt bakom sig som den har kan föreningen förhindra vissa saker. Jag vill bara påminna Gabriel Romanus om att vi har föreslagit att de fackliga organisationerna skall få kvalificerad majoritet i arbetarskyddsstyrelsen. Det kanske visar på ett visst förtroende för de fackliga organisationerna men inte för Svenska arbetsgivarföreningen, som Gabriel Romanus så gärna omhuldar.

Anf. 87 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag vet inte vad Lars-Ove Hagberg bygger på, när han påstår att jag så väldigt gärna omhuldar Arbetsgivareföreningens representanter i dessa arbetsgrupper. Jag tror att de fackliga företrädarna mycket väl kan tas med representanterna för arbetsgivarna och att det är bra att båda parter finns med i arbetsgrupperna. Jag har den uppfattningen att löntagarnas företrädare inte är några lekbollar i arbetet på en bättre arbetsmiljö, vilket Lars-Ove Hagberg tydligen föreställer sig.

Det vore kanske klädsamt att erkänna att lagstiftningen och utformningen av föreskrifter om en bättre arbetsmiljö när det gäller psykiska och sociala faktorer är ett nytt fält, där man inte löser problemen genom att bara höja rösten och säga att vi skall ha flera föreskrifter. Det är ett svårt arbete som tar sin tid. Vi har med den nya arbetsmiljölagen ändå tagit de första stegen i den riktningen. Alla måste väl vara överens om att det innebär en framgång. Den överväldigande majoriteten i riksdagen ansåg i alla fall detta när lagen antogs.

Anf. 88 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Till det sista vill jag säga att läser Gabriel Romanus tidskriften Arbetsmiljö nr 15 1980, som jag har rekommenderat vid ett tidigare tillfälle, kan han konstatera den stora maktlöshet som de arbetande känner på arbetsplatserna. Men också en tjänsteman hos arbetarskyddsstyrelsen pekar på SAF:s hårdnackade motstånd även mot en skrift, som är så

uttunnad att den främst skulle tjäna till att legitimera en öppen diskussion om dessa frågor.

Jag efterlyser förslag beträffande minimering av skiftarbetet och ensamarbetet, personalpolitikens helhet, tillsättning av arbetsledare samt framför allt löneformer och reglering av raster och pauser för att därmed också kunna förhindra utslagning och utsortering i dagens arbetsliv. Dessa oerhört viktiga arbetsmiljöfrågor berörs inte i någon föreskrift. Svenska arbetsgivareföreningen har helt blockerat dessa strävanden.

Det samband som Gabriel Romanus talar om existerar knappast. Ställ SAF i en grupp. SAF har hela sin makt bakom sig och kan hota med sitt kapital. Vi har asbestföreskrifterna i färskt minne. Vi vet vilket kapital som i dag på olika håll och i olika länder gör uppvaktningar för att mildra effekterna av föreskrifterna beträffande asbest. Vi vet vilket tryck det har varit tidigare. SAF är ingen part jämförbar med andra parter utan en mycket stark part. Skall man kunna förändra maktförhållandena något, måste de fackliga organisationerna ha minst tre fjärdedelar av platserna i arbetarskyddsstyrelsen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (arbetarskyddsstyrelsen, medelsanvisningen)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 144 för reservation 1 av Göran Karlsson m. fl.

Mom. 2 (arbetarskyddsstyrelsens föreskriftsarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 15 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1115 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 2

Mom. 2 (yrkesinspektionen, medelsanvisningen)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 143 för reservation 2 av Göran Karlsson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Mottagning av sändningar från försökssatelliten OTS

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1981/82:23 om mottagning av sändningar från försökssatelliten OTS.

Onsdagen den
28 april 1982

*Mottagning av
sändningar från
försökssatelliten
OTS*

Anf. 89 BERTIL HANSSON (fp):

Herr talman! En satellit svävar över våra huvuden. Den sänder underhållning och till råga på allt reklam. Det är därför förstäeligt att kulturutskottets ordförande Georg Andersson har mönstrat sina styrkor och i spetsen för hela utskottsgruppen kräver förbud för televerket att tillhandahålla den utrustning som behövs för att man skall kunna ta emot sändningarna från försökssatelliten OTS.

Satelliten ägs av de europeiska teleadministrationerna genom organisationen EUTELSAT, där svenska televerket också är medlem.

Reservanterna från folkpartiet och centern har yrkat avslag på motion 1312. I stympat och havererat skick har dock spillrorna av motionen samlats en majoritet, som i utskottsbetänkandet gör sitt bästa för att lägga åtminstone några hinder i vägen för den frihet som alla svenska medborgare enligt lag har att ta emot alla sorters eterburna sändningar.

De villkor som vårt televerk har tänkt sig för att enligt ingångna europeiska överenskommelser kunna tillhandahålla den s. k. dekrypteringsutrustningen har sådana formuleringar att de enligt reservanternas uppfattning är helt tillräckliga för att ge nödvändiga garantier för att ett eventuellt utnyttjande av sändningarna inte skulle gå radiolagens bestämmelser för när.

Majoriteten konstruerar nu speciella villkor och vill att tillstånd – om det över huvud taget ges – skall kunna meddelas endast av regeringen. Orsaken är enligt majoriteten att frågan har principiell betydelse. Jag skulle vilja veta: Vilka principer är det som ligger bakom kravet från majoriteten?

Vi reservanter anser också att frågan är av principiell betydelse. Vi har därför velat få motionen remitterad till konstitutionsutskottet. Detta har förvägrats oss av majoriteten, och min andra fråga till Georg Andersson blir: Varför denna negativa inställning till att konstitutionsutskottet skulle yttra sig?

Reservanterna har inte kunnat ställa sig bakom motionärernas och majoritetens frihetsinskränkande yrkanden, och därför yrkar vi bifall till reservationen vid kulturutskottets betänkande.

Anf. 90 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Den s. k. OTS-satelliten är en försökssatellit som, vilket påpekats, ägs av den europeiska teleadministrationen, som använt den för experiment med fast radiotrafik.

Nu har ett brittiskt företag fått tillstånd att använda satelliten för överföring av TV-program från England till Malta. Och den frekvens som används är avsedd för s. k. fast trafik, dvs. överföring från en punkt till en annan, i det här fallet från England till Malta. Det är alltså inte fråga om rundradiosändningar – det är viktigt att lägga märke till det.

Det finns en internationell överenskommelse om frekvensfördelning vid satellitöverföringar. Jag tycker att det bör ligga i allas intresse att den överenskommelsen verkligen respekteras.

Chefen för Sveriges Radio, Örjan Wallqvist, påpekade i en artikel i Svenska Dagbladet för en tid sedan att om man skulle legalisera direktsprid-

ning över andra frekvenser, avsedda för andra ändamål, skulle det innebära en risk för en eternas anarki som på sikt skulle underminera den internationella överenskommelsen och därmed även den nationella suveräniteten på detta område.

Jag tycker att det är förvånande att reservanterna – kanske speciellt moderaterna, som i andra sammanhang är så ivriga företrädare för lag och ordning – inte visar större respekt för internationella överenskommelser på det här området.

Det kan också vara intressant att notera att de brittiska och holländska regeringarna har beslutat att de sändningar som vi här diskuterar inte får tas emot i Storbritannien och Nederländerna.

Vi menar också att den här frågan har så pass stor principiell mediepolitisk betydelse att staten inte utan vidare kan avhända sig avgörandet till televerket. Med den socialdemokratiska motionen ville vi markera detta.

Nu frågar Bertil Hansson vad det är för principiell betydelse. Ja, det är en ny situation som har uppkommit i första hand på grund av ny teknik men också genom det brittiska företags sätt att utnyttja tillstånd för sändningar i fast trafik till att också försöka sprida dem över mycket större område och i annat syfte. Det är det nya som har inträffat.

Vi är självfallet glada över att centern har insett den här frågans principiella betydelse och att vi därmed har uppnått en majoritet i kulturutskottet för att frågan nu skall hänskjutas till en närmare prövning av regeringen. Det kan inte var någon överhängande brådska att lösa denna fråga.

Mediepolitiska frågor, menar vi, bör avgöras av politiskt ansvariga. Det är av det skälet som vi tycker att det är rimligt att regeringen tar sig en funderare på det här. Man kan i lugn och ro pröva frågan. Krav har rests i utskottet på att vi skulle remittera frågan till konstitutionsutskottet. Som nu ärendet handläggs är det inte fråga om att ta ställning till en ny lag, utan vi hemställer att regeringen skall fundera över frågan. Då utgår vi ifrån att den också beaktar de konstitutionella frågorna i det sammanhanget.

Som framgår av utskottsbetänkandet vill vi inte hindra en utprovning av teknisk utrustning och en utveckling inom teleteknisk industri. Men verksamheten får, som vi säger, inte utvecklas till någon form av rundradiosändning. För detta ändamål var dessa sändningar ursprungligen inte avsedda.

Jag vill med det anförda yrka bifall till kulturutskottets förslag i dess betänkande 23.

Anf. 91 BERTIL HANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för att jag har blivit påmind om, både genom Georg Anderssons anförande och på annat sätt, att jag genom en felsägning råkade ange fel partier bakom reservationen. Det är alltså folkpartiet och moderaterna som står bakom reservationen till kulturutskottets majoritet bestående av socialdemokraterna och centern.

Den nya situationen på medieteknikens område är sådan att nu gällande

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Mottagning av
sändningar från
försökssatelliten
OTS*

Onsdagen den
28 april 1982

*Mottagning av
sändningar från
försökssatelliten
OTS*

radiolag inte riktigt har hunnit i fatt. På det sättet är det ur praktisk synvinkel en del nya situationer som uppkommer, eftersom satelliternas räckvidd inte låter sig inskränkas till nationella gränser. Men Georg Anderssons svar på mina frågor var ganska magra, förutom det att han ganska lågmält retirerade från sin ursprungligen mycket käck hållning att det skulle utfärdas ett definitivt förbud att i Sverige tillhandahålla den s. k. dekrypteringsutrustningen. Men litet grand i återhållande syfte skall man ändå agera genom att riksdagen ställer upp specialvillkor och dessutom inte tror att vårt eget televerk skulle kunna agera på ett sådant sätt att man undviker vad Georg Andersson kallar för anarki på eterområdet.

Det principiellt viktiga för reservanterna är en sådan helig princip som den som finns i regeringsformens portalparagraf. Där sägs det att varje medborgare "är gentemot det allmänna tillförsäkrad --- informationsfrihet: frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt att i övrigt taga del av andras yttranden". Det är med utgångspunkt i det som den nuvarande radiolagen är skriven. Det är med utgångspunkt i det som vi reservanter både genom önskad remiss till konstitutionsutskottet och genom vårt slutliga ställningstagande har velat slå vakt om informationsfriheten. Det är aldrig friheten, utan tvärtom inskränkningarna i friheten, som behöver motiveras. Det är en liberal princip varom reservanterna är ense, och det skulle ha varit välgörande om även majoriteten hade velat inse frågans principiella vid och betydelse.

Anf. 92 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Bertil Hansson bekräftade inledningsvis i sin replik att utvecklingen nu varit sådan att radiolagen inte riktigt är i takt med den. Det är ju vad som har inträffat, och därför tycker vi att det finns skäl att grundligt pröva frågan. Vi utgår från att regeringen gör detta.

Bertil Hansson påstod att vi har retirerat från vår tidigare ståndpunkt om definitivt förbud. I motionen skriver vi att televerket inte bör få tillhandahålla denna dekrypteringsutrustning, och det går ju också utskottsbetänkandet ut på. Att vi sedan säger att regeringen får se på frågan och bedöma den i ett större sammanhang bör ju innebära att man framdeles kan få riktlinjer för hur man skall förfara. Men t. v. gäller ju att televerket inte skall få tillhandahålla denna utrustning, och jag utgår ifrån att detta kommer att gälla även efter riksdagens beslut. Det här handlar om mediepolitik, och mediepolitik bör liksom annan politik avgöras av de politiskt ansvariga. Det är egentligen så enkelt.

Eftersom Bertil Hansson citerade mig beträffande anarki, vill jag påminna om att mitt citat var hämtat från radiochefens artikel i Svenska Dagbladet. Jag tror att radiochefen visste vad han talade om, när han varnade för att anarki kan utbryta, om man inte respekterar de internationella överenskommelserna. Om privata företag utnyttjar friheten på det sätt som kan befaras, nämligen att företagen utnyttjar tillstånd för fast trafik till att ordna rundradiosändningar, finns det väl anledning för de politiskt ansvariga att

säga ifrån att det nu inte är så enkelt att överträda internationella överenskommelser.

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

Anf. 93 BERTIL HANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag beundrar Georg Anderssons exeges på sin egen ursprungliga motion.

För det första: Här döljer han nu reträtten bakom dimridåer som är klart skönjbara.

För det andra: De internationella överenskommelser förutan vilka anarki skulle uppkomma har televerket redovisat och varit berett att hålla, när televerket – fortfarande enligt internationella överenskommelser – som fallet är i andra länder som ansvarigt teleorgan skulle ha att ta ställning till ansökningar.

För det tredje: Om verkligheten och radiolagen inte täcker varandra, eller om radiolagen inte täcker verkligheten, anser jag det säkrast att låta regeringsformens paragraf om full informationsfrihet helt ta över.

Anf. 94 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara göra den kommentaren att jag tror att televerket är ganska nöjt med att slippa göra den mycket känsliga bedömning som den nya situationen kräver. Vi befriar televerket från detta, om vi antar det förslag till beslut som utskottet har lagt fram.

Anf. 95 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Socialdemokraterna har det inte lätt i mediefrågor.

I den motion som nu är föremål för diskussion heter det att man skall förbjuda dekrypteringsutrustning. I samma motion hävdas det vidare att socialdemokraterna ju alls inte vill vara med om att förbjuda någon satellitmottagning. I utskottets betänkande föreslås att man skall tillåta dekrypteringsutrustning, men absolut inte när det gäller enskilda människor.

Herr talman! Den socialdemokratiska bockfoten syns bakom de tekniska dimridåerna. Löftet att inte förbjuda bort satellitmottagningar har inte så stor trovärdighet, när socialdemokratin i praktiken visar sitt rätta ansikte. Som Georg Andersson mycket riktigt påpekade är detta inte en fråga om teknik utan en fråga om mediepolitik – och det är precis där som Georg Andersson och moderaterna skiljer sig åt.

Georg Andersson använder sig av två argument. Det första är att det förslag som folkpartiet och moderaterna står för, nämligen en liberal mediepolitik, skulle leda till frekvensbekymmer och en eternas anarki. Detta är ett litet konstigt argument, mot bakgrund av att televerkens internationella samarbetsorganisation ju är det organ som har hyrt ut den satellit vi nu diskuterar till det engelska företaget. Skulle inte den samarbetsorganisationen, och indirekt det svenska televerket, ha förnuft nog att inse vad som krävs för att undvika den anarki som socialdemokraten Georg Andersson hävdar kommer i OTS-satellitens släptåg?

*Mottagning av
sändningar från
försökssatelliten
OTS*

Onsdagen den
28 april 1982

*Mottagning av
sändningar från
försökssatelliten
OTS*

Georg Anderssons andra argument är att Margaret Thatcher inte tillåter direktmottagning. Det är ett konstigt argument för att komma från en socialdemokrat, men låt gå för det. Mig bekymrar det emellertid inte speciellt mycket, eftersom i England mångfalden när det gäller etermedia redan är högst påtaglig. I England skulle man aldrig drömma om att upprätthålla ett radio- och TV-monopol.

Herr talman! Många trodde möjligen för något eller några år sedan att Maj Britt Theorin och hennes förbudsförslag om parabolantenner var en isolerad företeelse inom socialdemokratien. Maj Britt Theorin har nu fått mäktigt stöd.

Men får jag föra diskussionen ett steg vidare – det var ju som sagt mediepolitik saken gällde – och fråga Georg Andersson vad som menas med formuleringen i den socialdemokratiska motionen om att ni inte vill förbjuda bort satellitmottagning i Sverige? Är ni mot bakgrund av den formuleringen beredda att medverka till att satellitsändningar i framtiden kan tas emot i Sverige på rimliga och riktiga premisser? Är ni beredda att satsa på den kabel-TV-utbyggnad som är förutsättningen för att satellitsändningar av annan form skall kunna tas emot på ekonomiskt överkomliga villkor för alla människor? Eller är det, som många av oss nog misstänker, en läpparnas bekännelse – ni talar om möjligheterna att ta emot satellitsändningar, men i praktiken kommer ni också för de direktsändande satelliterna att säga att det leder till så mycket frekvenstrassel om man skulle ta emot dem att man nog av praktiska skäl tvingas att begå våld på yttrandefrihet och informationsfrihet?

Herr talman! Jag är inte förvånad över att socialdemokraterna inte vill remittera den här motionen till konstitutionsutskottet. Däremot är jag förbryllad över att socialdemokraterna uppenbarligen är beredda att förvägra en minoritet i ett riksdagsutskott att få ett motionskrav granskat i förhållande till Sveriges grundlag.

Vi moderater står för en annan mediepolitik än socialdemokraterna. I stället för att stänga ute de nya medierna vill vi ta till vara de möjligheter som den nya tekniken har gett oss. Vi vill skapa förutsättningar för att snabbt och billigt ta emot satellitsändningar – såväl OTS-sändningar som de sändningar som senare kommer från direktsändande satelliter. Vi vill ge etableringsfrihet till kabel-TV, på grund av kabel-TV:s egna meriter men också därför att kabel-TV i praktiken är en förutsättning för att alla människor skall kunna få tillgång till den vidgade yttrande- och informationsfrihet som satellitsändningarna innebär. Vi vill inte låta plånbokens tjocklek avgöra vilka som skall få möjlighet att ta del av det breddade informationsutbudet.

Anf. 96 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det senaste var ett mycket märkligt påstående. Det är ju inga billiga grejor det är fråga om, om man skall ta emot sändningar från OTS-satelliten, utan det vill till ganska rejäla plånböcker för att man skall kunna vara med i den ruljansen.

Per Unckel gick in i den här debatten och visade att han intet förstätt eller

intet velat förstå. Han försöker göra en sammanblandning av satelliter för rundradiosändning och – i det här fallet – en satellit för fast trafik. Det är alldeles riktigt att vi säger i vår motion:

”Det kan självfallet inte bli fråga om att söka förbjuda mottagning i Sverige av sändningar av reguljära radio- och TV-program till andra länder men som genom överspridningen kan tas emot också i vårt land.” Det gäller alltså sändningar i reguljär trafik och rundradiotrafik.

Vi vill icke hindra detta med några förbud eller restriktioner.

Men här är det fråga om sändningar med helt annat syfte. Man har fått tillstånd att göra sändningar i fast trafik från England till Malta. Då har den situation uppstått som jag har redogjort för i replikväxlingen med Bertil Hansson – jag behöver inte upprepa det.

Vi har i vårt ställningstagande stöd av yttranden från Sveriges Radio. Vi tror att man där förstår det här ganska bra. Vi har i utskottet haft en hearing i den här frågan, och jag har citerat radiochefen, som varnar för anarki på området.

Mot den här bakgrunden har vi ansett att riksdagen bör kunna ta ställning till förslaget att hänskjuta denna fråga till regeringen utan att vi därför behöver inhämta ett yttrande från konstitutionsutskottet. Jag vet att Per Unckel känner sig litet trampad på tårna för att vi på det sättet har förbigått honom. Nu har han ju fått tillfälle att yttra sig här. Jag hoppas och vet att andra ledamöter i konstitutionsutskottet mera ingående funderar över de frågor de har att ta ställning till än vad Per Unckel här visat prov på genom sitt mycket ytliga betraktelsesätt i den här frågan.

Anf. 97 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Det förefaller som om Georg Andersson tror att EUTEL-SAT när man ingick avtalet med det engelska programföretaget inte visste vad detta tänkte använda avtalet till. Det kan väl ändå inte Georg Andersson hävda är den sanna och riktiga bilden!

När avtalet ingicks visste EUTEL-SAT exakt – det är klart – vad man från det engelska programföretaget var inställd på att göra, nämligen utnyttja möjligheterna att sända program över en relativt stor del av Västeuropa. Det är alltså teleyndigheter av det svenska televerkets typ, som har ingått detta avtal och således genom avtalet gett sin välsignelse till att de resterande åren på OTS-satelliten används för detta informationsvidgande syfte. Mot den bakgrunden förefaller alla varningar för frekvensbekymmer att falla platt till marken.

Georg Andersson undviker mycket sorgfälligt att svara på mina frågor om vad man är beredd att göra i förhållande till de direktsändande satelliterna. Den dag Georg Andersson säger att socialdemokraterna är beredda att för det första överge alla planer på förbud mot parabolantennor och för det andra ge kabel-TV sådana arbetsmöjligheter att man den vägen kan erbjuda direktsända satellit-TV-program till rimliga priser och till en bred grupp svenska konsumenter skall jag tro på de tekniska argument Georg Andersson döljer sig bakom i den här debatten.

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Mottagning av
sändningar från
försökssatelliten
OTS*

Onsdagen den
28 april 1982

*Mottagning av
sändningar från
försökssatelliten
OTS*

Anf. 98 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att det är en myt att socialdemokraterna skulle vilja förbjuda parabolantenner. Moderaterna vill behålla den myten i sin fantasivärld och sprida den över mänskligheten. Jag satt för ett par timmar sedan i Södertälje i en debatt med en företrädare för moderaterna som drev denna tes. Jag talade om för honom att jag inte känner någon socialdemokrat som vill förbjuda parabolantenner. Vi har kongressbeslut på att sådana förbud icke skall aktualiseras.

Anf. 99 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i presentationsceremonier när det gäller kammarens ledamöter – jag förutsätter att Georg Andersson känner sina partivänner bättre än jag gör. Men jag kan åtminstone läsa innantill vad Georg Anderssons partivänner brukar anföra.

Men ni vill alltså inte förbjuda parabolantenner – det är bra. Hur är det då med kabel-TV, som Georg Andersson vet är själva förutsättningen för att man på rimliga villkor skall kunna ta emot sändningar från direktsändande satelliter? Återigen undviker Georg Andersson sorgfälligt att ta ställning. Och det förstår jag. I massmedia uttalar sig andra företrädare för socialdemokratin på ett sätt som inte lämnar skuggan av ett tvivel om var socialdemokratin står i denna fråga: Ni är inte beredda att skapa de ekonomiska möjligheterna för människor att ta emot den vidgade information som andra folk och andra länder tycker är någonting positivt som följer i den tekniska utvecklingens spår.

Men, som sagt, jag hade inte väntat mig att Georg Andersson skulle kunna säga att "vi är beredda att ge de direktsändande satelliterna denna möjlighet". Men då faller också den formulering som ni har i motionen platt till marken, och då blir inte den fråga som vi nu diskuterar om OTS-satelliten teknisk – då blir den mediepolitik.

Till slut granskningen inom konstitutionsutskottet. Om det hade varit så, Georg Andersson, att andra ledamöter i utskottet på bättre grunder än jag skulle ha kunnat ta ställning till de konstitutionella aspekterna, yttrandefrihetsaspekterna på satellitsändningar, varför tog ni då inte chansen från socialdemokratin att få ett sådant yttrande från konstitutionsutskottet, innan ni hastade åstad och tog ställning i kulturutskottet?

Tredje vice talmannen anmälde att Georg Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 100 TORDEL LINDAHL (fp):

Herr talman! För att kunna dölja vad som egentligen är innehållet i Georg Anderssons motion uppträder han likt en Don Quijote och går till anfall mot inbillade mål. Som någonting annat kan man inte beteckna pratet om att skulle man tillåta televerket att sälja dekrypteringsutrustning för att motta signaler från den aktuella satelliten och dekryptera dem, skulle det leda till

Onsdagen den
28 april 1982

*Mottagning av
sändningar från
försökssatelliten
OTS*

anarki på radioområdet, man skulle bryta alla frekvensöverenskommelser som finns och liknande.

Uppriktigt sagt: Detta är rent nonsens. Kommer det från radiochefen, är det faktiskt lika mycket nonsens ändå. Här är det fråga om en frekvens som har sålts av de europeiska telebolagen. Och den frekvensen hålls, det är inte tal om någonting annat. Villkoren för utgivningen hålls. Det finns ingenting att anmärka på. Alltså måste man konstruera upp nya faror för att kunna rättfärdiga sitt ställningstagande.

Det vore verkligen intressant om Georg Andersson på något sätt kunde motivera hur det skulle kunna bli anarki på frekvensområdet om man tillåts att i begripbar form ta emot signaler som sänts på tillåtna frekvenser, vilket dessutom noga övervakas av de europeiska telebolagen. Och mer än så – det är de som står för själva sändningen, om än inte för innehållet.

Jag har lagt märke till en verkligt underlig formulering i majoritetsskrivningen. Majoriteten kan alltså tänka sig att för visst utvecklingsändamål skulle det i nåder kunna tillåtas att dekrypteringsutrustning tillhandahålls, men verksamheten får inte "utvecklas till någon form av rundradiosändning".

Det där är också att försöka slå blå dunster i ögonen på folk. Jag kan tänka mig att man hänger upp detta på televerkets yttrande om att om program vidareutsänds via kabel kan det betraktas som rundradiosändning. Det är i och för sig en inte helt självklar och godtagbar tolkning av televerket, men som dimridå kan det eventuellt duga bra.

När man har sett Georg Anderssons agerande under senare år när det gäller nya media, de som ny teknik erbjuder, får man den uppfattningen att han och många socialdemokrater anser att vad som inte är uttryckligen tillåtet är förbjudet – eller åtminstone skall det förbjudas. Man brukar alltid annars när det gäller yttrandefrihetsfrågor, informationsfrågor och liknande anse att den absoluta motsatsen gäller, dvs. att vad som icke är uttryckligen förbjudet är tillåtet. I detta fall klampar man glatt på. När det är fråga om att börja fundera på inskränkningar i informationsrätten tycker man inte att det finns någon anledning att ens höra det utskott som har att speciellt vårda yttrandefrihetsfrågor, informationsfrihetsfrågor och liknande. Det är anmärkningsvärt, herr talman.

Jag yrkar bifall till den till betänkandet fogade reservationen.

Anf. 101 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag tycker att det finns anledning att något redogöra för centerns ställning i den här frågan, eftersom vi har medverkat till den föreliggande utskottsskrivningen. Vi har sett på denna fråga precis så som utskottet skriver, nämligen att just mottagning av program via denna OTS-satellit är en fråga som är av den principiella betydelsen att den bör avgöras av regeringen. Varför anser vi det? Ja, det beror bl. a. på att man inom televerket säger att verket som myndighet f. n. inte har mandat att vare sig ge eller vägra tillstånd att ta emot sändningarna. Det föreligger alltså ett absolut behov av en klarläggande utredning för att vi skall komma fram till

Onsdagen den
28 april 1982

*Mottagning av
sändningar från
försökssatelliten
OTS*

vilka tillstånd som behövs och hur vi skall bedöma detta i fortsättningen.

Den snabba tekniska utvecklingen på detta område medför, som utskottet har sagt, att det gång efter annan uppkommer nya situationer som kräver massmediepolitiska överväganden. Det är då rätt intressant att notera att en av reservanterna, Bertil Hansson, själv säger att gällande radiolag inte har hunnit i fatt utvecklingen. Vi har faktiskt i utskottets skrivning – som vi i centern har medverkat till, det vill jag påpeka – ändrat motionens krav, så till vida att det inte längre är fråga om något förbud mot mottagning av OTS-sändningarna. Det är bara fråga om vem av dem som har insyn i eller som kan föra sändningarna vidare som skall ha möjlighet att avgöra om mottagning skall ske eller inte. Vi har så att säga lyft över ansvaret från televerket till regeringen. Vi har förtroende för regeringen, som utskotts-skrivningen ger vid handen, och vi tycker att denna fråga bör fogas in i ett större sammanhang. Vi pekar också på den mediepolitiska grupp som statsrådet Wikström har aviserat skall tillsättas snarast. Detta är en sådan fråga som vi anser bör behandlas i de sammanhang där övriga satellitfrågor tas upp.

Det har sagts att OTS-satelliten givetvis inte kommer att vara uppe så länge till, men vi tycker ändå att vi inte skall negligera det tillstånd som finns när det gäller OTS-satellit-sändningar, utan vi skall behandla det på samma sätt som i fråga om alla andra sändningar från rymden.

Bertil Hansson sade att en satellit svävar över våra huvuden. Om det vore så väl, höll jag på att säga. Men det är redan en massa satelliter som svävar, och det kommer att sväva flera. Därför bör en kartläggning av detta område komma till stånd. Vi behöver ha klara riktlinjer, bl. a. inom televerket. Sveriges Radio behöver ha klarare direktiv för hur man skall förfara i sådana här frågor. Därför har vi för vår del kunnat medverka till den skrivning där utskottet säger att regeringen bör se över detta område och att vi givetvis förutsätter att televerket följer vad regeringen och riksdagen har sagt. Vad utskottet här har skrivit innebär ingen inskränkning av yttrandefriheten.

Därför har vi inte skickat över ärendet till konstitutionsutskottet. Vi har också vid kontakt med konstitutionsutskottet fått klart för oss att arbetsläget är sådant att vi inte skall belasta konstitutionsutskottet med frågor som säkert kommer tillbaka i ett annat sammanhang, om de har den stora betydelse som man från visst håll har velat lägga in i denna fråga.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 102 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det vore väl att hävda för mycket att säga att dimmorna lättade efter herr Norrbys inlägg i debatten. Han säger nu att vad utskottet har åstadkommit, från en såvitt jag begrep dålig socialdemokratisk utgångspunkt, är att man har flyttat avgörandet från televerket till regeringen.

Men detta, herr Norrby, är inte bekymret, utan bekymret är nästa mening i vad utskottet anför: "Utgångspunkten bör därvid vara att utprovning av

teknisk utrustning och utveckling inom teleteknisk industri inte bör hindras” – alldeles utmärkt! – ”men att verksamheten å andra sidan inte får utvecklas till någon form av rundradiosändning.” Det är där komplikationerna kommer, herr Norrby.

Vad ni gör är inte att lyfta över avgörandet från televerket till regeringen, utan ni lyfter över det till regeringen med en mycket klar instruktion från riksdagens sida om vad regeringen har att rätta sig efter, nämligen att regeringen skall kunna ge tillstånd bara till teletekniskt utvecklingsarbete. Från industripolitiska utgångspunkter är detta utmärkt, men från yttrandefrihetsutgångspunkter är det otillräckligt. Detta är kärnan.

Nu säger herr Norrby att det här har inga yttrandefrihetsrättsliga implikationer, och därför skickade man inte över ärendet till konstitutionsutskottet. Den normala praxisen är väl annars att utskott som hanterar frågor av yttrandefrihetskaraktär brukar överlåta till konstitutionsutskottet att bedöma sådana frågor och att ge dem i ett utskott som anser att det finns yttrandefrihetsrättsliga frågetecken möjlighet att få den ytterligare belysning som en remiss till konstitutionsutskottet skulle innebära.

Jag försäkrar herr Norrby att i valet mellan att behöva jobba litet extra och att värna yttrandefriheten är konstitutionsutskottets ledamöter beredda att ställa sig till kulturutskottets förfogande.

Anf. 103 TORDEL LINDAHL (fp):

Herr talman! Karl-Eric Norrby sade i slutet av sitt anförande att det är inget frihetsinskränkande i kulturutskottets betänkande. Strax dessförinnan hade han sagt att det är fråga om vem som skall få lov att ta del av sändningarna.

Han kan alltså mycket väl tänka sig att det skall sitta någon som bestämmer vem som skall få lov att ta del av viss information, och i nästa andetag säger han att det är inte frihetsinskränkande.

Jag häpnar!

Anf. 104 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag hävdar fortfarande att vad vi har gjort, från centerpartiets sida, är att vi har medverkat till en skrivning i utskottet som tillåter televerket, om regeringen ger sitt tillstånd, att tillhandahålla dekrypteringsutrustningar för de institutioner och industriföretag som är involverade i tekniskt utvecklingsarbete, så att de kan ägna sig åt viss experimentverksamhet. Det är alltså inte att säga nej till en vidareutveckling av tekniken.

Jag vill bara framhålla för Per Unckel att televerket självt säger att fast radiotrafik inte får utvecklas till förtäckt rundradiosändning. Det är alltså verkets egna ambitioner, och vi har inte gjort något annat i det avseendet, utan vi har följt vad televerket har sagt. Dessutom har Sveriges Radio i sammanhanget påpekat att 5 § radiolagen, där det sägs vem eller vilka som skall vidarebefordra de här signalerna, vilket då är rundradiosändning, skall vara tillämplig även på sådana här sändningar. Jag förmodar att både Per

Unckel och Torkel Lindahl är väl insatta i vad 5 § radiolagen säger. Det är inte alls klart att det är så öppet för vidare sändningar att allmänheten kan ta emot de här signalerna och vidarebefordra dem som rundradiosändningar, som båda dessa herrar gör gällande. Det är i den avsikten vi har medverkat till att frågan har lyfts upp på regeringsnivå. Vi har faktiskt fortfarande, som jag sade inledningsvis, tilltro till regeringen och den mediepolitiska kommittén, som får ta tag även i denna fråga, vilken väl inte kan anses vara så stor som övriga frågor som den gruppen skall arbeta med.

Anf. 105 TORDEL LINDAHL (fp):

Herr talman! I ett anfall av generositet talar Karl-Eric Norrby om för en häpnande kammare att vad man egentligen gör är att man tillåter regeringen att tillåta televerket någonting som televerket annars hade haft tillstånd att göra. Då kan man fundera över vad meningen var.

Vem har talat om någon vidare sändning utom utskottsmajoriteten? Det är inte det vi har diskuterat, utan det är tillåtligheten för gemene man att ta del av information. Karl-Eric Norrby anser det riktigt att man skall sitta och välja ut dem som skall få ta emot den informationen, och sedan säger han att det inte är fråga om någon inskränkning.

Anf. 106 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Karl-Eric Norrby lägger nu televerket till sina understödjare; tidigare har han använt Sveriges Radio och Georg Andersson. Får jag bara konstatera att ingen av dessa tre institutioner direkt har gjort sig känd som något den fria konkurrensens tempel.

Anf. 107 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Tydligt kan jag inte skingra de dimmor som lades ut tidigare i den här debatten, för man vägrar visst att höra på vad jag säger. Jag läste upp en mening i betänkandet, där televerket självt har konstaterat: "Som myndighet har verket f. n. inte mandat att vare sig ge eller vägra tillstånd att ta emot sändningarna."

Jag bara konstaterar i sammanhanget att vad vi har velat med vår medverkan till majoritetsskrivningen är att försöka klargöra för televerket om det skall ha tillstånd att ta emot de här signalerna eller om regeringen finner att det inte skall göra detta. Jag tror att televerket skulle vara tacksamt för ett klarläggande på den här punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 193 röster mot 94 för reservationen av Tore Nilsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

12 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

13 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1981/82:150 Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret

1982/83, m. m. (kompletteringsproposition)

1981/82:211 Grundgaranti för nybildade kommuner

14 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1981/82:2516 av *Inger Lindquist m. fl.*

1981/82:2517 av *Tore Nilsson och Sven Johansson*

1981/82:2518 av *Ingrid Sundberg*

Vårdnad och umgänge m. m. (prop. 1981/82:168)

1981/82:2519 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:2520 av *Erik Wärnberg m. fl.*

Ändrade regler för skogskonto, m. m. (prop. 1981/82:182)

1981/82:2521 av *Johan Olsson och Esse Petersson*

1981/82:2522 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

1981/82:2523 av *Lars Werner m. fl.*

Avdrag för utdelning på icke börsnoterade aktier, m. m. (prop. 1981/82:191)

1981/82:2524 av *Rune Torwald*

Reformerad inkomstbeskattning (prop. 1981/82:197)

15 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 28 april

1981/82:179 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till industriministern om sysselsättningen i Vikmanshyttan:

Några veckor efter valet 1976 slog bomben ned i Vikmanshyttan: Stora Kopparberg meddelade att bruket skulle läggas ned. Över 400 blev utan arbete.

Industriministern lanserade då den s. k. Åslingdoktrinen, innebärande att företagen skulle avkrävas ett socialt ansvar. Stora Kopparberg lovade efter ett massivt opinionstryck att 400 nya jobb skulle ordnas i Vikmanshyttan.

Bolaget skapade sig genom detta löfte ett visst renommé. Det var även en framgång för Åslingdoktrinen. Verkligheten i dag är dock en annan. När sysselsättningen var som högst, efter nedläggningen, fanns över 300 jobb.

Till Vikmanshyttan kom bl. a. Vicum AB, som tillverkar köksutrustning. Dalforsån AB som tillverkar elektroder samt Emmaboda och Stora Kopparberg som satsade på isolerglastillverkning. Fagersta AB övertog

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Meddelande om
interpellationer*

Onsdagen den
28 april 1982

*Meddelande om
interpellationer*

kallvalsverket. En mekanisk verkstad startades som underställdes SSAB i Domnarvet och som skulle sköta mekaniskt underhållsarbete åt järnverket, främst metallurgin.

Drygt 300 jobb ordnades, dock aldrig de 400 som Stora Kopparberg lovade. Investeringarna uppgick till 120 milj. kr. Därav bidrog Stora Kopparberg med endast 10–12 miljoner.

I dagsläget återstår 238 jobb. Isolerglas har lagt ned sin verksamhet, och den mekaniska verkstaden aviserar neddragning. Inom kort kommer bara hälften av de utlovade 400 jobben att finnas kvar i Vikmanshyttan. Vem bär nu ansvaret?

Fallet Vikmanshyttan är en skandal och ett politiskt fiasko. Stora Kopparberg har flytt orten och sitt sociala ansvar. Åslingdoktrinen har misslyckats. Statsmakterna måste nu ingripa och avkräva Stora Kopparberg ansvar för sysselsättningen i Vikmanshyttan.

Med hänvisning till det anförda vill jag nu fråga industriministern:

1. Har enligt regeringen fortfarande Stora Kopparberg ansvaret för de utlovade 400 jobben i Vikmanshyttan?
2. Om det är regeringens uppfattning att ansvaret faller på Stora Kopparberg, med vilka medel skall detta ansvar utkrävas?
3. Har regeringen för avsikt, i det fall Stora Kopparberg ej tar sitt ansvar för Vikmanshyttan, att gå in och garantera Vikmanshyttan den utlovade nivån på sysselsättningen?

1981/82:180 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om kurdernas situation i Turkiet och Syrien:

Den turkiska militärjuntans förtryck av allt slags opposition är vid det här laget välkänt. Från svensk sida har organisationer och enskilda arbetat aktivt för att avslöja och påvisa förtryck mot fackföreningsfolk och politiskt oppositionella. Den svenska regeringen har efter viss tvekan tagit ställning mot militärjuntan och bl. a. drivit frågan i Europarådet.

Inom ramen för det allmänna förtryck som juntor av detta slag bedriver finns i fallet Turkiet dessutom förföljelsen av den kurdiska folkgruppen. Det problemet har fått förhållandevis mindre publicitet och uppmärksamhet från svensk sida än de turkiska förhållandena i övrigt. Ändå är kurderna mer än några andra grupper utsatta för förföljelse i Turkiet. Detta har historiska orsaker men beror också på att kurderna i många fall mer aktivt än andra deltar i motståndskampen mot militärjuntan. När det skrivs och talas om fängslade oppositionella, avrättade "terrorister" och politiskt förföljda i Turkiet i dag, rör det sig därför ofta om just kurder, även om det inte framgår i den direkta rapporteringen. Detta gäller särskilt alla uppgifter från de östra delarna av Turkiet, som är kurdiska områden. I dessa provinser är kurderna inte en minoritet, utan utgör majoriteten av befolkningen.

Det är sedan länge väl bekant att en stor process, iscensatt av militärjuntan, pågår i huvudorten, Diyarbakir. Enligt officiella rapporter från myndigheterna i Diyarbakir har fram till februari 1982 160 000 personer

anhållits för förhör. Flera tusen sitter fortfarande fängslade. Av dem är mellan 400 och 500 anklagade för brott som kommer att leda till hårda straff. För 162 personer yrkar juntans militärdomstol dödsstraff. Försvar av de anklagade i vanlig mening har inte varit möjligt, eftersom advokater som åtar sig deras fall också fängslas och förföljs.

Den 21 mars i år genomfördes en regelrätt massaker i militärfängelset i Diyarbakir. Soldater öppnade eld mot fångarna och ca 40 dödades. Detaljerna är ännu inte kända, men 13 döda har utlämnats till de släktingar som haft råd att lösa ut liken av sina anförvanter. Den turkiska militärjuntans agerande, i detta som i andra fall, är ett brott mot alla slags mänskliga fri- och rättigheter.

När det gäller Syrien och förföljelsen av den kurdiska minoriteten där har den svenska regeringen långt ifrån intagit den kritiska attityd som gällt i fallet Turkiet. Det har tagit sig uttryck i en mycket avvisande och restriktiv behandling av asylsökande kurder från Syrien. De uppgifter som åberopas, att kurderna egentligen inte löper någon risk för förföljelse i landet, är felaktiga och har lett till utvisning av kurder från Sverige på felaktiga premisser. Precis som i de övriga stater i området där kurder är bosatta utsätts kurderna i Syrien för långtgående restriktioner, och de förtrycks både ekonomiskt och språkligt-kulturellt. Det finns all anledning för den svenska regeringen att närmare analysera den kurdiska minoritetens villkor i Syrien och med ledning därav ompröva den inställning man hittills haft när det gäller ansökningar om uppehållstillstånd och återförening av nu splittrade familjer. Det finns enskilda fall som klart motiverar sådana omprövningar.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

1. Vilka officiella rapporter eller upplysningar har den svenska regeringen erhållit om massakern i Diyarbakir den 21 mars 1982?
2. Är utrikesministern villig att medverka till att en internationell protest mot massakern kommer till stånd?
3. Är utrikesministern villig att ta upp den kurdiska frågan i samband med den svenska regeringens allmänna protester mot den turkiska militärjuntan?
4. Vilken uppfattning har utrikesministern om kurdernas situation i Syrien?

Onsdagen den
28 april 1982

Meddelande om
frågor

16 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 27 april

1981/82:359 av *Sten Svensson* (m) till kommunikationsministern om arbetsplanen för omläggning av väg 202 i Karlsborgs kommun:

Statens vägverk överlämnade till regeringens prövning den 10 juli 1981 ärendet beträffande fastställelse av arbetsplan för omläggning av väg 202 Töreboda–Svanvik, delen vid Sätra m. m. i Skaraborgs län (Karlsborgs kommun).

Länsstyrelsen yttrade sig i ärendet den 11 augusti 1981.

Regeringen har ännu inte avgjort ärendet, vilket är mycket otillfredsställande från såväl planerings- som sysselsättnings synpunkt.

Jag ber därför att få ställa följande fråga till kommunikationsministern:

När avser regeringen att avgöra detta ärende?

den 28 april

1981/82:360 av *Åke Svensson* (c) till kommunikationsministern om överförandet av posttransporter från järnväg till landsväg:

Postverket har under flera år arbetat för en successiv indragning av postkupéerna på olika järnvägslinjer. Man har i stället haft en ambition att överföra posttransporterna till landsväg. Ur energisynpunkt och därmed också kostnadsmässigt kan detta inte vara tillfredsställande i en tid då samhället uppmanar svenska folket att åka kollektivt.

Den senaste förändringen aviseras på sträckan Kalmar–Alvesta, där övergången till biltransport också kommer att innebära försämrade service för befolkningen i flera orter på denna sträcka.

Jag vill därför fråga:

Hur ser kommunikationsministern på denna utveckling?

1981/82:361 av *John Andersson* (vpk) till kommunikationsministern om kommunikationerna till Västerbottens inland:

Den 23 maj ändrar SJ sina tidtabeller. Detta medför att det inte längre blir möjligt att med tåg, på eftermiddagen, ta sig från Härnösand–Kramfors–Sollefteå–Backe till Dorotea–Vilhelmina–Storuman. Ankommande tåg till Dorotea kl. 18.54, till Vilhelmina kl. 19.47 och till Storuman kl. 20.50 slutar gå den 23 maj. Detta kommer att innebära stora olägenheter för ortsbefolkningen och att trafikunderlaget på inlandsbanan och Forsmo–Hoting-banan försämras.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:

Avser kommunikationsministern att vidta några åtgärder för att kommunikationerna till Västerbottens inland inte skall försämrast?

1981/82:362 av *Görel Bohlin* (m) till statsrådet Karin Andersson om vissa invandrades militärtjänstgöring:

Invandrare med dubbelt medborgarskap eller med hemlandets medborgarskap kallas ibland till militärtjänstgöring hemma under en tid av 2–3 år. Om han har dubbelt medborgarskap, kallas han också att göra svensk värnplikt. Den turkiska staten erbjuder en i utlandet verksam medborgare att "köpa sig fri" från större delen av tjänstgöringen genom att till hemlandet betala ca 50 000 svenska kronor. Krav på några månaders militärtjänstgöring i hemlandet kvarstår ändå, vilket medför kostnader för resa m. m.

Förutom den orimlighet såväl kostnadsmässigt som tidsmässigt som det relaterade innebär för den enskilde, medför det också att svensk valuta förs ut ur landet på ett sätt som inte kan vara acceptabelt.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att hindra att unga invandrare drabbas på detta sätt och att svenska pengar förs ut ur landet så som beskrivits?

1981/82:363 av *Hans Alsén* (s) till handelsministern om varuförsörjningsplaner:

Den s. k. lanthandelsriksdagen avhölls i Stockholm den 20 april under temat Bygden behöver butiken. Flera hundra företrädare för handeln och ett stort antal representanter för myndigheter och organisationer var samlade för att diskutera den svenska landsbygdshandels problem.

Riksdagen antog enhälligt ett uttalande som bl. a. framhöll angelägenheten av att alla kommuner upprättar varuförsörjningsplaner.

Mot denna bakgrund vill jag ställa frågan:

Är handelsministern för sin del beredd ta initiativ för att tillgodose lanthandelsriksdagens önskemål om varuförsörjningsplaner i alla landets kommuner?

Om svaret är positivt – vilka åtgärder kan bli aktuella?

1981/82:364 av *Sven Henricsson* (vpk) till kommunikationsministern om SJ:s trafikservice i Strömsund:

Enligt uppgifter i pressen planerar SJ att lägga ned persontrafiken på sträckan Ulriksfors–Strömsund (sidolinje från inlandsbanan). Ett skäl anges vara att snabba upp tågen på inlandsbanan. I planerna tycks ingå att helt ta bort personalen och SJ-servicen i Strömsunds tätort, som dock traditionellt är centrum för busstrafik i området. Där finns alltså ett utformat trafikmönster, och indragningen vad gäller SJ:s service med upplysningar, biljettförsäljning, viss godstrafik m. m. leder till försämringar för ortsbefolkningen.

Jag vill fråga kommunikationsministern:

Nr 132

Onsdagen den
28 april 1982

*Meddelande om
frågor*

Är kommunikationsministern beredd medverka till att den lokala trafik-
servicen behålls i SJ:s regi i Strömsunds samhälle vid en eventuell indragning
av persontrafiken på bansträckan Ulriksfors-Strömsund?

17 § Kammaren åtskildes kl. 17.45.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert